

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
ISTORIJOS KATEDRA

LINA JANKAUSKAITĖ
Kultūros studijų specialybės
II kurso studentė

KINO INDUSTRIJOS RAIDA ATKŪRUS
NEPRIKL AUSOMYBĘ LIETUVOJE

Magistro darbas

Darbo vadovas: Prof. dr. Gintautas Mažeikis

Darbas originalus: Lina Jankauskaitė
(.....)

Šiauliai, 2012

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
IVADAS	5
I. KINO FENOMENAS	9
1.1 Kinas – nuo techninio išradimo iki meno, nuo meno iki - verslo.....	9
1.2 Kinas kaip semiotinė struktūra	13
1.3 Kinas – tapatybės formavimo ir propagandas priemonė	17
II. KINO INDUSTRIJA	22
2.1 Kinas - kūrybinių industrijų dalis	22
2.2 Audiovizualiniai projektai	24
2.3. Kino projektai	28
2.4. Kino projektų įgyvendinimas: nuo idėjos iki baigiamojo periodo	29
III. KINO INDUSTRIJA LIETUVOJE.....	32
3.1 Lietuvos kino industrijos apžvalga iki 1990m.....	32
3.2. Kino industrija Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo	34
IV. TIRIAMOJI DALIS	37
4.1. Tyrimo metodologijos pristatymas.....	37
4.2. Tyrimo dalyvių kino industrijos sampratos analizė.....	40
4.3. Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo vertinimas.....	41
4.3.1 Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo silpnųjų pusių analizė.....	51
4.3.2 Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo stipriųjų pusių analizė	58
4.4 Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	60
IŠVADOS.....	62
BIBLIOGRAFIJA	65
PRIEDAI	68

SANTRAUKA

Lina Jankauskaitė

„Kino industrijos raida atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje“

Magistro darbas

Magistro darbo tikslas – įvertinti šią šiuolaikinę Lietuvos kino industrijos padėtį ir aptarti didžiausias problemas su kuriomis ji susiduria.

Magistro darbe, remiantis Lietuvos ir užsienio literatūra, atskleidžiamos kino semiotinės savybės, kino, kaip propagandos priemonės galimybės; aprašomi kino industrijos veikimo principai, gamybos etapai. Aptariami svarbiausi Lietuvos kino industrijos momentai iki nepriklausomybės atgavimo. Remiantis tyrimo dalyvavusių ekspertų atsakymais, įvertinta šiuolaikinės Lietuvos kino industrijos padėtis, įvardytos didžiausios problemos.

Tyrimas atskleidžia, kad šiuolaikinė Lietuvos kino industrijos padėtis ne pati geriausia, neišnaudojamas visas potencialas. Tokią situaciją lemia daugelis veiksnių: netinkama valstybės kultūros politika; nepalankūs įstatymai vietos ir užsienio kino gamintojams; finansiniai, ekonominiai momentai, etc. Kino industrijos raidą Lietuvoje, šiuolaikinė stabdo – netinkamas požiūris į kiną, jo paskirtį, galimybes.

SUMMARY

Lina Jankauskaitė

„Film Industry Development after Independence Restoration in Lithuania“

Master's paper

Master's paper is aimed to assess today's situation in the Lithuanian film industry and to discuss the major problems it confronts.

Master's paper, basing upon Lithuanian and foreign literature, reveals semiotic properties of film, opportunities of film as propaganda instrument; describes the film industry operating principles and stages of production. The most important moments of the Lithuanian film industry before independence restoration are considered. According to experts participating in the survey responses, contemporary Lithuanian film industry position is measured, major problems are identified.

The study reveals that the situation of Lithuanian film industry today is not the best; its full potential is underused. This situation is caused by many factors: poor state cultural policy; detrimental laws for local and foreign film producers; financial, economic moments, etc. Film industry development in Lithuania today, is hindered by improper approach to the cinema, its destination and opportunities.

IVADAS

Temos aptarimas. Šiandien kūrybinis pasaulis yra neatsiejamas nuo „materialaus naudojimo“ ir komerciškai pelningo eksplotavimo, o pati kultūra tam tikrais momentais pasireiškia kaip tiksliai suorganizuotas verslo tinklas, kurio esminį pagrindą sudaro strateginis žaidimas –jos vartotojų poreikių sužadinimu ir patenkinimu. Kinas – vienas iš tokių „kultūros produktų“ pavyzdžių. Būtent jis šiandien yra vienas moderniausių kultūros produktų, padedančių kurti šalies kultūrinį ir simbolinį kapitalą, o filmo siužeto iškeliami klausimai gali reflektuoti tautai aktualias socialines, istorines ir ekonomines problemas bei padėti formuoti naują nacionalinį identitetą. Kinas yra sudėtinė nacionalinės kultūros dalis. Lietuvos kino industrija, kylanti iš valstybės globojamo kultūros ir meno sektoriaus, pirmiausia siejama su kultūrine, švietėjiška veikla, šiandien, turinti potencialą tapti vienu iš šalies ekonominės rinkos veikėjų. Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje dominuoja *autorinis*, *nekomercinis kinas*, pretenduojantis į meninio (angl. *art-house film*) kino kategoriją, tačiau šalia šios kategorijos, naujos, jaunos prodiuserių kartos mėgina mūsų šalyje pradėti kurti, gaminti kitokį – „žiūrovišką“ arba *komercinį* kiną, remdamiesi auditorijos diktuojama paklausa. Dėl to kyla įvairios diskusijos tarp kino industrijos dalyvių. Autorinio kino šalininkai teigia, kad komercinis kinas yra ne kas kita, kaip pataikavimas žiūrovui, kuris niekur kitur neveda kaip tik į visišką meninio skonio praradimą. Anot jų, kinas visų pirma yra Menas ir jo tikslas ne pataikauti ir tapti geidžiama pramoga, bet atvirkščiai – lavinti žiūrovą, verčiant jį mąstyti, ir žinoma, tai visiškai neturi ir negali turėti nieko bendro nei su pinigais, nei su pramogomis. Tuo tarpu, komercinio arba „žiūroviško“ kino atstovai teigia, jog jų noras kurti žiūrovui patrauklų kiną, neturi siekiamybės „nukonkuruoti“ autorinį kiną. Anot kino atstovų, sąvokos: *autorinis* ir *komercinis*, negali nusakyti konkrečios kino juostos turimo meninio lygio, kitaip sakant, ir komercinis kinas gali būti menine prasme kokybiškas, o besivadinas autoriniu, nekomerciniu – priešingai. Jie pabrėžia, kad kinas be žiūrovo yra neveiksnius, jis turi turėti žiūrovų auditoriją, tam, kad transliuojamas juostos pranešimas turintis, bet kokį turinį: meninį, filosofinį, kultūrinį ir t.t., pasiektų žiūrovą, o per jį – pageidaujamų rezultatų. Kad ir kokius argumentus bei priekaištus vieni kitiems pateikia autorinio bei komercinio kino atstovai, galima konstatuoti, kad tiek autorinis, tiek komercinis kinas yra dalys, sudarančios Lietuvos kino industriją.

Temos aktualumas ir naujumas: Kino industrijos raida *atkūrus nepriklausomybę* nėra plačiai nagrynėta. Todėl kyla klausimas: kokia yra šiandieninė Lietuvos kino industrijos situacija, bei kokios priežastys išprovokuoja nesutarimus tarp kino kūrėjų. Tai aktuali tema, tiek kultūros atstovams, tiek kino kūrėjams, politikams bei visuomenei. Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje

dominuoja *autorinis*, *nekomercinis kinas*, pretenduojantis į meninio (angl. *art-house film*) kino kategoriją, tačiau šalia šios kategorijos, naujos, jaunos prodiuserių kartos mėgina mūsų šalyje pradėti kurti, gaminti kitoki – „žiūrovišką“ arba *komercinį* kiną, remdamiesi auditorijos diktuojama paklausa. Dėl to kyla įvairios diskusijos tarp kino industrijos dalyvių. Autorinio kino šalininkai teigia, kad komercinis kinas yra ne kas kita, kaip pataikavimas žiūrovui, kuris niekur kitur neveda kaip tik į visišką meninio skonio praradimą. Anot jų, kinas visų pirma yra Menas ir jo tikslas ne pataikauti ir tapti geidžiama pramoga, bet atvirkščiai – lavinti žiūrovą, verčiant jį mąstyti, ir žinoma, tai visiškai neturi ir negali turėti nieko bendro nei su pinigais, nei su pramogomis. Tuo tarpu, komercinio arba „žiūroviško“ kino atstovai teigia, jog jų noras kurti žiūrovui patrauklų kiną, neturi siekiamybės „nukonkuruoti“ autorinį kiną. Anot kino atstovų, sąvokos: *autorinis* ir *komercinis*, negali nusakyti konkrečios kino juostos turimo meninio lygio, kitaip sakant, ir komercinis kinas gali būti menine prasme kokybiškas, o besivadinas autoriniu, nekomerciniu – priešingai. Jie pabrėžia, kad kinas be žiūrovo yra neveiksnius, jis turi turėti žiūrovų auditoriją, tam, kad transliuojamas juostos pranešimas turintis, bet kokį turinį: meninį, filosofinį, kultūrinį ir t.t., pasiektų žiūrovą, o per jį – pageidaujamų rezultatų.

Istoriografija: Rašant darbą buvo naudotasi mokslinėmis monografijomis ir mokslinio pobūdžio straipsniais.

Kino ištakas, istorinius momentus nagrinėjo: D. Parkinson¹. Rašant darbą šiam klausimui analizuoti taip pat remtasi Ž. Pipinytės, A. Kanceravičiūtės, N. Kažukauskaitės, I. Keidošiūtės knyga „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo. - Vaizdų kultūros studija.“²

Analizuojant kiną kaip semiotinę struktūrą buvo remtasi: G. Deleuze³, A. Tarkovskio⁴, H. Bergsono⁵ teorijomis, N. Mileriaus⁶, A. Gudausko⁷, R. Venckaus⁸ kritiniais straipsniais.

Kiną, kaip tapatybės formuotoją ir kaip vieną iš propagandos priemonių yra aprašę: H. Ungureit⁹, G. Mažeikis¹⁰, M. Briedis¹¹, jų darbais taip pat buvo remiamasi.

¹ D. Parkinson „Kino istorija“ Vilnius 1995;

² Živilė Pipinytė, Aukšė Kanceravičiūtė, Neringa Kažukauskaitė Izolda Keidošiūtė. „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo - Vaizdų kultūros studija“ 2011;

³ G. Deleuze „Apie vaizdinį-judėjimą“ // *Baltos lankos*. 21/22. – V., 2006.

⁴ „Sculpting in Time“ (1987) By Andrei Tarkovsky 2000 Rasti: <http://www.longpauses.com/blog/2000/02/sculpting-in-time-1987.html>

⁵ Gyvybinis polėkis: Bergsono interpretacijos. – Vinius 2008

⁶ Nerijus Milerius. „Kaip galima kino filosofija?“ , *Problemos*, 72. Vilnius: VU leidykla., 2007- P. 99. Rasti: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Problemos/Problemos_72/96-103.pdf

⁷ A. Gudauskas. „Medijų sankirtos. Komunikacinė meditacija, arba kinas kaip filosofinė struktūra. Kino režisieriaus A. Tarkovskio ir filosofo G. Deleuze'o sankirta“.Rasti : http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/51/9-23.pdf

⁸ R. Venckus „Videomeno dekonstrukcija“, Šiauliai 2008

⁹ H. Ungureit, H. Rauhe, Ch. Demmer „Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika“ Vilnius 2004

Analizuojant kiną, kaip kūrybinių industrijų dalį, remtasi R. E. Caves knyga „Creative Industries. Contracts between art and commerce“¹², M. Horkheimer ir T. W. Adorno¹³ mintimis apie kultūros industriją, G. Mažeikio¹⁴ - apie kūrybines industrijas.

Nagrinėjant kino industrijos veikimo principus, remtasi: K. Meškio knyga „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai“¹⁵, V. Ramaškienės¹⁶, T. Mitkaus¹⁷, O. Debande¹⁸ darbais, kuriuose analizuojamas kino industrijos veikimo mechanizmas.

Daugiausia informacijos apie istorinius Lietuvos kino industrijos momentus yra sukaupę: Lietuvių filmų centro - LFC¹⁹ ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos - LMTA²⁰ fondai, muziejai. Išsamiausiai Lietuvos kinematografo istoriją yra nagrinėję: V. Mikalauskas²¹, L. Tapinas²², M. Malcienė²³, S. Valiulis²⁴.

Atliekant tiriamąją darbo dalį naudotas svarbiausias šaltinis – Lietuvos kino industrijos atstovų: režisierių, prodiuserių, kino kritikų interviu ir el. paštu atliktos apklausos metu gauti atsakymai į užduotus atviro tipo klausimus.

Darbo objektas: Lietuvos kino indsutrija atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tikslas – šiame darbe siekiama išsiaiškinti šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį aptarti didžiausias problemas su kuriomis ji susiduria.

Tiksliui pasiekti formuluojami šie **uždaviniai**:

- Apžvelgti kino raidą nuo atsiradimo iki šių dienų;
- Aptarti kiną kaip semiotinę struktūrą;
- Aptarti kino kaip propagandos priemonės galimybes;
- Aptarti kino industrijos sampratą;

¹⁰ G. Mažeikis „Propaganda ir simbolinis mąstymas“, Kaunas 2010

¹¹ M. Briedis „Dekonstruojant subjektą: postmodernios tendencijos teologinėje antropologijoje“ 2006 Rasti: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/Fil63/Fil63_09.pdf

¹² R. E. Caves „Creative Industries Contracts between Art and Commerce“; rasti: <http://books.google.com/books?id=imfTUHj8uVcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>

¹³ M. Horkheimer ir T. W. Adorno, „Apšvietos dialektika“, Vilnius 2006

¹⁴ G. Mažeikis, „Kūrybinės industrijos: nuo kasdienybės revoliucijos iki įdarbintos fantazijos“, rasti: <http://www.minfolit.lt/arch/3501/3852.pdf>

¹⁵ K. Meškys, „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai“, Vilnius 2010.

¹⁶ V. Ramaškienė „Meno aritmetika“, Kn . 2, Vilnius 2007.

¹⁷ T. Mitkus „LIETUVOS KINO INDUSTRIJA XXI A.: VALSTYBĖS REMIAMAS MENAS AR VERSLAS?“ Rasti: <http://www.cpc.vgtu.lt/index.php/cpc/article/download/coactivity.2011.17/pdf>

¹⁸ O. Debande & G. Chetrit „THE EUROPEAN AUDIOVISUAL INDUSTRY: AN OVERVIEW“ Eib Sector Papers – 2001. Rasti: http://www.eib.org/attachments/pj/pjaudio_en.pdf

¹⁹ <http://www.lfc.lt/lt>

²⁰ <http://lmta.lt/>

²¹ V. Mikalauskas „Kinas Lietuvoje“, Margi raštai, 1999.

²² L. Tapinas „Tarybų Lietuvos dokumentinis kinas“, Vilnius 1975.

²³ M. Malcienė „Lietuvos kino istorijos apybraiža“, Vilnius 1974.

²⁴ S. Valiulis „Lietuvos kinas sovietinėje sistemoje“ Kino atostogos 2, 2007.

- Aprašyti kino gamybos etapus;
- Apžvelgti svarbiausius Lietuvos kino industrijos momentus – iki ir po nepriklausomybės atgavimo ;
- Iširti ekspertų nuomonę apie dabartinę Lietuvos kino industrijos padėtį;

Tyrimo metodai: Tyrime naudojami šie metodai: aptariant teorinę dalį, naudotasi šaltinių ir mokslinės literatūros analizės metodu.

Tyrimo metu taikyta ekspertų apklausa taikant atviro tipo pusiau²⁵ struktūruotą tiriamąjį interviu, taip pat ekspertų apklausa elektroniniu paštu. Silpnosioms ir stipriosioms Lietuvos kino industrijos pusėms išskirti naudota SSGG metodika²⁶.

Tyrimo imtis. Tyrimas buvo atliktas 2011 metų rugsėjo – 2012 gegužės mėnesiais. Tyrime dalyvavo 10 ekspertų, atstovaujančių Lietuvos kino industriją: režisieriai, prodiuseriai, kino kritikai, Seimo narys (išsamus sąrašas pateikiamas 4 skyriaus 4.1. dalyje, 37 puslapyje). Bendra interviu trukmė 226,58 minutės, vidutinė trukmė 45,1 minutės. Bendra visų interviu, bei apklausos elektroninių protokolų apimtis – 48 puslapiai. Interviu įrašai pateikiami elektroninėje laikmenoje (CD), žr. **Priedas Nr. 17**

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas; 4 skyriai, iš kurių pirmajame nagrinėjama kino industrijos atsiradimo istorija, filosofinės kino teorijos; antrajame skyriuje nagrinėjamos kūrybinių bei kino industrijų sąvokos, kino industrijos veikimo principas; trečiajame skyriuje analizuojama Lietuvos kino industrija iki nepriklausomybės atgavimo ir po jo; ketvirtajame skyriuje pateikiamos priežastys dėl tyrimo metodo pasirinkimo, taip pat ekspertų nuomonių, vertinimo apie nepriklausomos Lietuvos kino industrijos padėtį analizė, išvados, literatūros sąrašas; 17 priedų. Darbe pateiktos 5 lentelės.

²⁵ Pusiau struktūruotas interviu remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau numatyta, kad tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų. Papildomus klausimus tyrėjas užduoda esant skirtingoms situacijoms:

- kai interviu metu pastebi, jog numatytieji klausimai nepadengia visų tyrimui svarbių temų;
- siekiant surinkti daugiau ar gilesnės informacijos tuomet, kai tiriamasis nepilnai atsako į pateiktuosius klausimus;
- kai pastebi, jog tiriamajam nepatogu (jis nenori) atsakinėti į pateiktąjį klausimą – tuomet tyrėjas stengiasi tą pačią --- informaciją gauti paklausdamas kitaip ar trumpam nukreipdamas tiriamojo dėmesį į kitus, mažiau jautrius klausimus, ir sugrįždamas prie jautraus klausimo kita formuluote.

Rasti: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3.2.2.html

²⁶ SSGG - SSGG atspindi stiprybes (ką organizacija yra pajėgi atlikti), silpnybes (ko organizacija negali atlikti), galimybes (potencialiai naudingos sąlygos organizacijai) ir grėsmes (potencialiai nenaudingos sąlygos organizacijai). <http://www.verslas.in/ssgg-swot-analize/>

I. KINO FENOMENAS

1.1 Kinas – nuo techninio išradimo iki meno, nuo meno iki - verslo

Kad ir kaip būtų sunku patikėti, naujausiu iš menų vadinamo – kino, ištakos, anot šio meno tyrėjų, siekia daug ankstesnius laikus nei XIX amžius, kuomet oficialiai buvo parodyta ir užpatentuota pirmoji kino juosta. Pasak jų, žmogus visuomet, net priešistoriniais laikais siekė užfiksuoti akimirką, veiksmą, judėjimą. Tai liudija, kad ir garsieji piešiniai, pavyzdžiui, Lascaux uolose Prancuzijoje, kur buvo įamžinamos medžioklės ir kitokios scenos iš žmonių gyvenimo. Būtent noras „sustabdyti“ ir (ar) „atkurti“ akimirką, buvo viena iš priežasčių, lėmusių kino meno atsiradimą. Kitas svarbus veiksnys kino atradimui, buvo didžiulis XIX amžiaus žmonijos susidomėjimas tokiu reiškiniu kaip – optinė apgaulė. Davidas Parkinsonas savo knygoje „Kino istorija“ teigia: Jau egiptiečiams buvo žinoma, kad pamatytas vaizdas kurį laiką išlieka akyse (vaizdo persistencija), tačiau net Isaoco Newtono ir Chevalier d'Arcy darbai neturėjo įtakos šiam faktui pripažinti, ir tik 1824 metais Peteris Markas Rogetas tinkamai apibrėžė šį reiškinį kaip akies tinklainės gebėjimą išsaugoti vaizdą nuo 1/20 iki 1/5 sekundės po to, kai objektas dinga iš regėjimo lauko²⁷. Taigi, norint demonstruoti vis ištaigesnius optinius triukus, imtasi kurti įvairiausių mechanizmus – optinius prietaisus, kurie šiandien gali būti vadinami kino kamerų, projektorių ir t.t., protėviais. Reikia pasakyti, kad vienas žymiausių šių optinių prietaisų buvo sukurtas, gerokai anksčiau – 1646 m., kuomet Ahanasius Kircheris išrado žymųjį – „*laterna magica*“ – stebuklingą žibintą. *Laterna magica* – tai įrenginys, į plokštumą pro apšviestą žvakės ar aliejinės lempos objektyvą projektuojantis ant stiklinės plokštės paveikslėlius²⁸.

Iš esmės, joks kitas žmogaus kuriamas menas neturėjo tokio ilgo, kupino sėkmių ir nepasisekimų, „gimimo kelio“, tiesiogiai priklausančio nuo žmogaus laimėjimų technikos srityje. Šią vystymosi eigą, būtų galima pavadinti ištisu evoliuciniu procesu, kai vienas išradimas padiktuoja sąlyga antrojo atsiradimui, trečiojo veikimui ir t.t. Iki tol, kol garsieji, broliai Auguste'as ir Louis Lumiere'ai sukūrė „sinematografą“ („*cinematographe*“) – kino kamerą, vyko savotiškos technikų varžybos, norint išrasti mechanizmą, galintį rodyti „tirpstančius vaizdus“. Šių lenktynių metu buvo

²⁷ D. Parkinson. „Kino istorija“, Vilnius., 1995. – P. 7.

²⁸ Ž. Pipinytė, A. Kanceravičiūtė, N. Kažukauskaitė I. Keidošiūtė. „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo - Vaizdų kultūros studija“, 2011. P. 12.

sukurta eilė aparatų: „*thaumatrope*“ (1824 m., John Herschel) – diskas arba kortelė, ant kurios abiejų pusių nupiešta po atskirą paveikslėlį. Diską sukant patraukus už dviejų susuktų virvelių, paveikslėliai susijungia. Jei vienoje pusėje buvo nupieštas paukštis, o kitoje tuščias narvelis, tai pasukus diską, matome paukštį narvelyje²⁹. „*Phenakistoscope*“ (1832 m., Joseph Plateau) – dantytas diskas su išoriniame pakraštyje išdėliotais paveikslėliais³⁰. Jam sukantis, įtaisyta veidrodyje, paveikslėlių atspindys jame judėdavo. „*Stroboscope*“ (1832 m., Simon Ritter von Stamper) – sudarytas iš dviejų diskų, iš kurių viename atviri langeliai, kitame – paveikslėliai³¹, bei daugelis kitų. Tačiau, didžiausią paspartį kino raidai turėjo fotografijos atsiradimas, E. Mubrydge'o eksperimentai su fotoaparatais, ir žinoma – celiulioidinės juostos išradimas, šis nuopelnas priklauso išradėjui William Kennedy Laurie Dickson'ui. Ant šios juostos jau buvo galima užfiksuoti ištisą, paveikslėlių seriją. Arčiausiai brolių Lumiere'ų buvo išradėjas Tomas Edisonas sukūręs „*kinetoskopą*“ – dėžės pavidalo aparatą su padidinauju stiklu, per kurį buvo galima žiūrėti į apšviestas juostas, kuriuose buvo užfiksuotos trumpos scenelės, nufilmuotos W. K. L. Dicksono sukurta kamera - „*kinetografu*“. Visgi, jie nesugebėjo padaryti to, ką padarė Auguste'as ir Louis Lumiere'ai – į vieną sujungti kino elementų – filmavimo, rodymo, kopijavimo³².

Kino „gimtadieniu“ laikoma 1895 metų gruodžio 28-oji diena, kada broliai Lumiere'ai, Paryžiuje, „Grand Cafe“ surengė pirmą viešą ir mokamą „sinematografo“ demonstraciją, kurios pažiūrėti susirinko tik saujelė smalsuolių. To vakaro programoje buvo parodyta dešimt keletos minučių filmų: „Darbininkų išėjimas iš Lumiere'ų fabriko“, „Jodinėjimo pamoka“, „Kongreso dalyvių išsilaipinimas“, „Raudonųjų žuvelių žūklė“, „Kalvis dirba“, „Aplaištytas laistytojas“, „Vaiko pusryčiai“, „Šuolis ant dangos“ ir „Maudymasis jūroje“. Publika liko sužavėta matyto reginio – tikroviškai judančių figūrų ir didelio ekrano, kuriame visi daiktai ir žmonės buvo parodyti visu ūgiu. Nuo tos dienos apie naują pramogą – kiną, žinia pasklido kone po visą pasaulį. Viena po kitos astidarinėjo kino salės, o Lumiere'ai ėmėsi dar įnirtingiau filmuoti. Filmavo viską: nuo peizažų, žmonių darbų iki elementarios technikos demonstravimo. Galop toks vaizdelių „realizmas“ ėmė pabosti, iš kino imta reikalauti kažko daugiau, nei techniškai perteikiamo būtojo vaizdo realumo.

Į brolių Lumiere'ų „sinematografo“ peržiūrą vykusią 1895 m. gruodžio 28 dieną, buvo pakviestas tuometinės Paryžiaus aristokratijos gerbiamas – aktorius, iliuzionistas, „Robert –

²⁹ „*Flip book dirbtuvės Dargužiuose*“, lietuviškos animacijos dienoraštis: REANIMACIJA .LT. Prieiga per internetą, <http://reanimacija.lt/2011/07/20/flip-book-dirbtuves-darguziuose/>

³⁰ Ž. Pipinytė, A. Kanceravičiūtė, N. Kažukauskaitė, I. Keidošiūtė. „*Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo - Vaizdų kultūros studija*“, 2011, P. 15.

³¹ Ten pat, P- 15.

³² Ten pat, P -14.

Houdino“ teatro savininkas – Georges‘as Mélièsas. Sužavėtas šia technikos naujove ir nujausdamas plačias jos galimybes, jis mėgino nupirkti „sinematografą“, kad juo ir jo galimybėmis galėtų pasinaudoti savo teatre, tačiau broliai Lumiere‘ai atsisakė šio pasiūlymo. Mélièsas rado kitą išeitį – nuvykęs į Londoną, iš Roberto Williamso Paulo nusipirko panašų kino projektorių ir kino kamerą (*kinetografą*). Kūrybinės menininko galimybės, sužadintos naujai atsivėrusių technikos galimybių, dabar turėjo puikias sąlygas ne tik atsiskleisti, bet ir sužibėti. Taip ir atsitiko. G. Mélièsas filmavo sklindinas išmonės, surežisuotas istorijas. Jis pradėjo kitą kino raidos kryptį – vaidybinį filmą, kino reginį³³. Iš esmės šį žmogų galima vadinti pirmuoju kino režisieriumi, nes būtent jis pradėjo kurti istorijas – siužetus, juos sistemiškai planuoti užsirašinėjant, tai yra – kurti scenarijus išgalvotiems pasakojimams, filmavimo aikštelėse naudoti kostiumus, dirbtinį apšvietimą, dekoracijas. Be kitą ko, G. Mélièsas gali būti drąsiai vadinamas ir pirmuoju prodiuseriumi, kuris naujai gimstančioje meno rūšyje išvėlgė jos komercišką prigimtį ir sugebėjo ją išnaudoti, taip padėdamas pamatus ateityje susikursiančiai galingai kino industrijai. G. Mélièš‘o nuopelnų sąrašė dar du faktai pirmosios filmų gamybos studijos „*Star Film*“ bei pirmosios Europoje kino studijos su filmavimo pavilonu įkūrimas. Būtent dėl šio, labai svarbaus žmogaus, kino raidai, iš techninės įmantrybės kinas pamažu ėmė virsti menu vienas iš jo tikslų tapo ne be tik atvaizduoti, bet savarankiškai kurti ir pasakoti.

Žmogus, kuris XIX a. mašinerijos naujovei – kinui, įkvėpė dvasios, buvo Davidas Warkas Griffith‘as, sukūręs visame pasaulyje išgalėjusią kinematografinio pasakojimo formą. Jo režisuoti filmai emociškai traukė į pasakojamos istorijos siužetą. Vertė auditoriją užjausti ir mylėti pasakojamoje istorijoje veikiančius personažus, tapatintis su jais, jaudintis dėl jų likimo. Knygoje „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo“, D. W. Griffith‘as pristatomas kaip Kino Homeras, tuometinėje kino specifikoje užčiuopęs menišką jo prigimtį. Be kitą ko, jis manė jog universali kino kalba gali prisidėti prie teisingųjų idėjų propagandos ir padaryti žmones geresnius³⁴. Bet to, kad Griffithas padėjo pagrindus filmo naratyvo koncepcijai, kas pavertė kiną – menu, jis taip pat prisidėjo prie kino gamybos modelio plėtojimo. D. W. Griffith‘as apie kino juostą ėmė mąstyti kaip apie produktą, kuriam tinkamai pagaminti reikia ne tik idėjos, bet taip pat ir darbo grupės, kurią sudarytų tam tikrų sričių specialistai, kurie būtų atsakingi už savo darbą bendrame kūrybiniame procese: režisieriai, apšvietėjai, dekoratoriai, aktoriai, scenaristai ir t.t. Šią D.W. Griffith‘o praktiką vėliau pritaikė ir dar labiau išvystė Holivudas.

³³ 1 Ž. Pipinytė, A. Kanceravičiūtė, N. Kažukauskaitė, I. Keidošiūtė. „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo - Vaizdų kultūros studija“, 2011, P 19.

³⁴ Ten pat, P- 23.

Jei kino egzistencijos pradžia siejama su - Prancūzija, iš jos kilusiais išradėjais, bei kūrėjais, tai kino industrijos, kaip verslo atsiradimas sietinas su – JAV, konkrečiai – Holivudu.

Holivudas, kalbant apie kino industriją yra nepralenkiamas dar ir šiandien. Holivudo iškilimas susijęs su nesėkmingu „Motion Picture Patents Company“ (MPPC) bandymu monopolizuoti JAV kino verslą. 1908 metais MPPC įkūrė „Edisono koncerną“ („Edison Trust“), jis siekė, kad tik su jų licencija būtų galima gaminti „legalius“ filmus ir juos rodyti³⁵. Norėdami pasprukti nuo koncerno persekiojimo, pradedantys prodiuseriai savo kino gamybos studijas perkėlė į tokią vietovę, kur juos sunkiausiai pasiektų koncernas – Los Andželo pakaraštys, netoli Meksikos sienos. Čia sukurtų juostų sėkmę lėmė tai, jog nepriklausomai nuo koncerno dirbantys kino kūrėjai, ėmė rodyti „kitokius“ filmus nei koncernas. Jų turinys buvo daug žaismingesnis ir spalvotesnis (nuo populiaro romano iki bulvarinio skaitalo) – todėl labiau patiko publikai.

Dar vienas veiksnys nulėmęs Holivudo įsigalėjimą kino rinkoje – valdymą perėmė nepriklausomos studijos, ilgainiui virtusios galinga studijų sistema, kuri kontroliavo visą JAV kino verslą. Tokių studijų kaip „Paramount“, „MGM“, „Fox“, „Columbia“, „Warner Bros“ metinis pelnas siekė milijonus dolerių. Brangiausi buvo, taip vadinami A klasės filmai. Filmai su „žvaigždėmis“, taip susiformavo ir garsioji Holivudo „žvaigždžių sistema“.

Holivude neatrasta nieko naujo, bet suformuoti modernūs kino gamybos būdai ir kas svarbiausia – veiksminga verslo sistema. Filmų gamybai čia buvo palankios ne tik klimatinės sąlygos – nuolat šviečianti saulė, bet ir toliaregiškas tuometinių prodiuserių požiūris į naujai atsivėrusias galimybes.

Nenuginčijamai kinas – per daug apimantis reiškinys, kad viename darbe būtų galima sutalpinti visas išsamias jo istorijas. Gerben Bakker – Essex'o universiteto Didžiojoje Britanijoje, ekonomikos ir istorijos profesorius, savo darbe „Tarptautinės kino industrijos ekonominė istorija“³⁶ teigia, jog jų galėtų būti mažiausiai penkios:

1. *technologinė kino istorija* (priedais, įrenginių, medžiagų ir t.t)
2. *biografijų kino istorija* (kūrėjai, aktoriai, prodiuseriai ir t.t)
3. *estetinė kino meno istorija* (forma, stilius, žanras ir t.t)
4. *industrinė kino istorija* (verslo praktika)
5. *socialinė kino istorija* (kino vaidmuo visuomenės gyvenime)

³⁵ 1 Ž. Pipinytė, A. Kanceravičiūtė, N. Kažukauskaitė, I. Keidošiūtė. „Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo - Vaizdų kultūros studija“, 2011, P - 26

³⁶ Originalo kalba : „The Economic History of the International Film Industry“. Rasti: <http://eh.net/encyclopedia/article/bakker.film>

Norint jas visas išsamiai atskleisti ir papasakoti, reikėtų kiekvienai iš jų skirti po atskirą mokslinį darbą.

1.2 Kinas kaip semiotinė struktūra

Nerijus Milerius savo straipsnyje „Kaip galima kino filosofija?“³⁷ svarsto kaip galima kino filosofija, jei kinas atstovauja patirties (praktikos) sričiai, o filosofija – teorinei?. Atsakymą straipsnio autorius tuoj pat suranda Gilles Deleuze'o filosofijoje. Kino konceptai nėra duoti pačiame kine. Ir vis dėlto, tai – kino konceptai, o ne teorijos apie kiną. Visada ateina valanda, vidudienio ar vidurnakčio, kai klausimas „kas yra kinas?“ tampa kitu klausimu „kas yra filosofija?“ Pats kinas yra nauja ženklų ir vaizdinių praktika, o filosofija turi sukurti šios praktikos teoriją kaip konceptualią praktiką³⁸.

Reikia pripažinti, kad nedaugelis filosofų ryžtasi gvildinti kino meną, ieškant jame naujai atsiveriančių filosofinių kontekstų. Bene ryškiausi tokių kontekstų tyrėjai kinematografe, jei galima juos taip pavadinti: Henri Bergsonas, Gilles Deleuze'as, Andrėjus Tarkovskis, Vivian Sobchack. Būtent jų darbus ir teorijas reikia aprati, kino meną interpretuojat iš filosofinės perspektyvos.

Henrį Bergsoną galime pavadinti savotišku meno gynėju, kuris kūrybinį pradą laikė aukščiausia vertybe. Kūrybinis pradas iš tikrųjų atitraukia žmogų nuo kasdieninių rūpesčių, perkelia jį į kitą, „tikrąją“ dvasinės tikrovės suvokimo plotmę. Čia tarsi išnyksta mūsų asmeninio „aš“ dirbtinis santykis su „netikruoju“ pasauliu ir atsiskleidžia dramatiška vidinio gyvenimo tėkmė, padedanti mąstančiam žmogui pažinti tikrovę, suvokti jos esmę ir kartu tobulėti³⁹. Būtent jis buvo mąstytojas, pirmasis nusprendęs iš filosofinių pozicijų aptarti kino fenomeną, išskeldamas *laiko*, *trukmės* filosofijos problematikas jame.

H. Bergsono filosofiniam diskurse – *trukmė* yra viena iš pamatinių sąvokų. Jis teigia, kad pastaroji gali būti dviejų rūšių: pirmoji – realioji trukmė – kūryba, antroji – tiesiog trukmė – kinematografinis kūrybos principas. Kinematografiniam principui būdingas skaidymo, dalymo, matavimo, kombinavimo, vienus judėjimus su kitais lyginimo nenutrūkstantis principas, jis remiasi galutiniais taškais, tuo tarpu realioji trukmė išreiškia intervalus ir judėjimo susiliejamą su tapsmu, nurodo į formų persmelktumą (buvusios su esama ir būsima), į naujų, atsirandančių iš šios

³⁷ N. Milerius. „Kaip galima kino filosofija?“, Problemos, 72. Vilnius, 2007, P. 99. Rasti: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Problemos/Problemos_72/96-103.pdf

³⁸ G. Deleuze. „Cinema 2“. 1999, P.366.

³⁹ Gyvybinis polėkis: Bergsono interpretacijos, Vilnius, 2008, P. 41.

persmelkimo alchemijos, formų kūrybą, plėtote⁴⁰. Kaip visą tai suprasti? Anot H. Bergsono, realioji trukmė, kurią jis įvardina kaip – kūrybą, yra žmogaus kūrėjo intuicija, o tiesiog trukmė – kaip kinematografinis principas – to paties kūrėjo intelektas, gebantis laike išskirti atskirus momentus. Puikus pastarojo teiginio pavyzdys – kinematografinė juosta ir jos atskirų kadro jungimo principas. Kinematografinėje juostoje vaizdų, vienas kito tęsinių judėjimą apsprendžia linijinis kadro jungimo principas. Aparato funkcija kiekvienam judėjimui suteikia singuliarios trukmės individualumą, sujungtą į anoniminių kadro seką, vaizdų kaleidoskopą⁴¹.

Jei H. Bergsono paklaustume apie laiką kine, koks jis? Sulauktume vienareikšmio atsakymo – kine jis – linijinis. Su šiuo teiginiu būtų sunku ginčytis, jei įsivaizduosime paprastąjį kino juostos kadro jungimo principą, bet kas nutinka su tokio filmo, kurio vaizdai buvo filmuojami, iškarpomi, vėliau sujungiami į visiškai jokios loginės sekos neturintį junginį, laiku, vaizdu?

Į šiuos ir panašius klausimus bandė atsakyti kitas filosofas – Gilles Deleuze'as, kuris buvo bergsoniškosios filosofijos apie kinematografą tęsėjas.

XX a. prancūzų filosofas Gilles Deleuze'as (1925-1995), savo dviejų dalių veikale „Cinema 1“ ir „Cinema2“ daug dėmesio skiria vaizdinio sąvokai.

Vaizdinys – gr. eidos – pavidalas, išvaizda, vaizdas. Bėgant amžiams vaizdinio, kaip reiškinio suvokimas ir aiškinimai kito, tačiau apie jo egzistavimą pradėta filosofuoti jau net garsiojo Platono laikais. Jo filosofiniuose raštuose *vaizdinys* nusakomas kaip priemonė, kuria žmogus nesąmoningai naudodamasis ne tik regi, bet ir geba pažinti ir suvokti savo aplinką. Jis manė, kad už „juslinio pasaulio“ privalo būti kita tikrovė. Šią tikrovę jis pavadino *idėjų pasauliu*, kuriame slypi amžini ir nekintami įvairių esybių, matomų gamtoje, „pavyzdžiai“. Žmogus geba iškelti iš sielos gelmių idėjas savo atmintyje – pasitelkdamas *vaizdinius*, pagal kuriuos formuojasi mus supanti regimoji aplinka ir daiktai.

Deleuze'as teigia, jog kino privalumas yra tai, kad nerealio jis paverčia patį pasaulį, išradus kinematografą, ne vaizdinys tampa pasauliu, bet pasaulis – vaizdiniu⁴². Tokiame kontekste, kai apie kiną kalbama, kaip apie tam tikrą realybę, galime ieškoti kino ir filosofijos sąsajų. Gilles Deleuze'as teigia, jog apie kiną reikia mąstyti kaip apie visumą, kuri yra sukonstruota vaizdinio – judėjimo pagrindu.

⁴⁰ Ten pat; P. 182.

⁴¹ Gyvybinis polėkis: Bergsono interpretacijos, Vilnius, 2008, P.182.

⁴² Gudauskas A. 2009 „*MEDIJŲ SANKIRTOS. KOMUNIKACINĖ MEDITACIJA, ARBA KINAS KAIP FILOSOFINĖ STRUKTŪRA*“. Kino režisieriaus A. Tarkovskio ir filosofo G. Deleuze sankirta“ Rasti: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/51/9-23.pdf

Rašydamas apie kiną G. Deleuze'as išskiria konceptus, kurie visiškai nesusiję su kinematografo prigimtimi – technine puse, apie kiną jis mąsto kaip apie semiotinę struktūrą – vaizdų ir ženklų kompoziciją. Jis teigia, kad kinas geba atskleisti ar sukurti maksimumą įvairių vaizdinių ir – kas ypač pabrėžtina – montažo pagalba komponuoti šiuos vaizdinius tarpusavyje. Egzistuoja vaizdiniai–percepcijos, vaizdiniai–veiksmai, vaizdiniai–afektai, taip pat daug kitų vaizdinių tipų. Ir kiekvienu atveju egzistuoja vidiniai ženklai, kurie charakterizuoja šiuos vaizdinius tiek jų genezės, tiek jų kompozicijos požiūriu. Tai nėra lingvistiniai ženklai, net ir tuo atveju, kai turimi galvoje garso ar net balso ženklai⁴³. Kita G. Deleuze'o filosofinės teorijos apie kiną ašis yra – laikas ir jo samprata kine. Laiko koncepciją kine filosofas grindžia dviem esminiais teiginiais: laikas yra baigtinis, kita vertus – laikas gali būti išgyvenamas kaip amžinybė. Savo veikaluose „Cinema 1“ ir „Cinema 2“ Deleuze'as išsamiai ir argumentuotai pagrindžia savo teiginį, kad kinas nuo savo ištakų pradžios laiką traktavo ir demonstruodavo chronologine seka. Tačiau, XX a. viduryje, kuomet imtasi ieškoti tokių kino meno raiškos priemonių, kurias pasitelkus būtų galima kuo tikslingiau perteikti gyvenime besireiškiančių transcendentinių saitų plotmę. Nuo tada, laiko tėkmė kine gali būti nenuosekli, padalyta į tam tikras atsikartojančias sekas. Anot G. Deleuze'o, laikas gali būti suvokiamas kaip momentinis, arba kaip amžinas. Šią koreliaciją jam pavyko apibūdinti dviem sąvokų formuluotėm: vaizdas – judesys (*image mouvement*) ir vaizdas – laikas (*image – temps*). Vaizdas judesys (*image mouvement*) – kino planas yra kino veiksmo dalelė nuo vieno kirpimo iki kito, kur plano judesys identifikuojasi su laiko judėjimu. Po tokio tipo plano tiesiogiai dažnai jungiamas kitas analogiškas planas, kaip priešara ar atsakas į ką tik matyto veiksmo dinamiką. Montažo kirpimų suma arba veiksmų, užfiksuotų tame pačiame plane, santykis subordinuoja kino filme fragmentuoto ir netiesioginio laiko reprezentaciją, sudarytą iš judančių dalių (kino vaizdų, planų). Viena veiksmo dalis seka paskui kitą kaip fiksuotų laiko momentų grandinė⁴⁴.

Vaizdai – judesiai, lygiagretūs tam tikriems laiko momentams, jungiami į vieną uždara logišką sistemą, kurioje kino planai judesių pavidalais, tarpusavyje sąveikaudami formuoja kiekvieno filmo esmę – siužetinę liniją. Galima teigti, kad seka: vaizdai – judesiai yra chronologinio kino naratyvo esmė. Nagrinėdamas modernius kino filmus, statytus po Antrojo pasaulinio karo, G. Deleuze'as atrado, kad klasikinis pasakojimas ima irti dėl atsiradusių nelogiškų minties pertrūkių pačiame pasakojime, perteiktų – *plan séquence* – ilgais ir giliais planais. Tokie, montažinių žirklių neapdoroti *plan séquence* suponuoja nesustabdomą laiko judesį. Paprastai kalbant, kino kameros

⁴³ G. Deleuze. „Apie vaizdinį-judėjimą“ // *Baltos lankos*. 21/22. – V., 2006. – P. 77-78.

⁴⁴ A. Gudauskas. „Medijų sankirtos. Komunikacinė meditacija, arba kinas kaip filosofinė struktūra. Kino režisieriaus A. Tarkovskio ir filosofo G. Deleuze'o sankirta.“ Rasti: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/51/9-23.pdf

objektyvas pasirinktu ritmu, nesustodamas filmuoja daug ką, kas nutinka aplink, tarsi nesiekdamas išryškinti ir apibrėžti paskirų asmenų ir jų santykio su aplinka, bet visa ką mato, suima į vieno žvilgsnio srautą. Taip prieš kino kamerą iškyla nuolatinis ir gyvas laiko judėjimas⁴⁵.

Kalbėdami apie kiną kaip filosofinę struktūrą, negalime pamiršti garsaus režisieriaus Andrey Tarkovskio, kuris taip pat prisidėjo kuriant teorinius darbus apie filosofinius kino aspektus. Pavyzdžiui, garsus Tarkovskio straipsnis „Apie kino atvaizdą“ knygoje „Pavaizduotas laikas“, daugelio vertinamas kaip itin reikšmingas darbas, iškėlęs tam tikras teorines prielaidas, bei pamatines sąvokas, apie besireiškiančius filosofinius turinius kino mene. Jau minėtoje knygoje „Pavaizduotas laikas“ Tarkovskis bandė suformuluoti *laiko* idėjos atskleidimo kino filmuose filosofiją. Šiame veikale režisierius teigia jog laikas yra visų mūsų pagrindinė egzistencijos sąlyga. Laikas, anot jo, nėra paprastas linijinis, jis yra būtina sąlyga žmogui, savęs kaip asmenybės suvokime. Laiką Tarkovskis apibūdina kaip liepsną, kurioje gyvena žmogaus siela⁴⁶.

Aptarinėdami laiko sąvoką turime nepamiršti kitos, A. Tarkovskio nuomone analogiškai svarbios pastarajai – *atminties* sąvokos. Pasak režisieriaus, atmintis yra mentalinis konceptas, kuris negalėtų egzistuoti be laiko. Žmogaus atminties netekimą jis įvardija kaip pasmerkimą gyventi amžinoje beprotybėje, nes žmogus praradęs atmintį – asmuo be veido, dvasios – netikros būties kaliny, netekęs laiko, nebesugebantis užčiuopti ryšio su jį supančiu pasauliu.

Vivian Sobchack į kiną žvelgia iš kitų – fenomenologinių perspektyvų. Kitaip nei prieš tai aptarti autoriai, pastaroji užduoda klausimą: „Kas yra pats kino filmas, koks apibrėžimas galėtų nusakyti jo esmę?“. Pati autorė atsakydama į šį klausimą teigia, jog kinas kaip niekas kitas gali priversti auditoriją psichologiškai ir emociškai įsitraukti į nepriekaištingai atvaizduotą, jiems gerai pažįstamą realų pasaulį, kuriame jie atranda save. Kitaip tariant, žvelgiant tiek iš kūrėjų, tiek iš žiūrovų pozicijų – kino filmas yra ne kas kita kaip patirčių išraiška paremta asmeniniu patyrimu. Pasak autorės, pagrindiniai kino kalbos įrankiai – įkūnytos egzistencijos apraiškos (matymas, klausa, fizinis ir mąstomas judesys) ir tam tikros tiesioginės patirties struktūros, kurios mums žiūrint konkrečią kino juostą, leidžia jos turinį suvokti kaip „tikrą“, iššifruoti nešamą pranešimą ir štai tokiu būdu mes patys išreiškiame savo jau anksčiau suvoktą patirtį. Tai kinui leidžia ne tik nevaržomai manipuliuoti žiūrovo emocijomis, bet ir suteikia medžiagos visapusiškiems gyvenimo apmąstymams.

⁴⁵ Ten pat;

⁴⁶ „*Sculpting in Time* „(1987) By Andrei Tarkovsky 2000 Rasti: <http://www.longpauses.com/blog/2000/02/sculpting-in-time-1987.html>

Galima daryti išvadą, kad kinas kiekvienam yra vis kita: režisieriams jų kuriamas menas, filosofams – transcendentinė erdvė, kurioje vietą atranda ir filosofija, žiūrovams – kino juosta – jų pačių gyvenimo atspindys.

Anot Heinz Ungureit, kinas apima daug ką, tai svajonių fabrikas, propagandos instrumentas, masių pramoga, individualus menas, fabrikinis menas. Jis susijęs su rinka, valdžia, finansų ir aparato organizacija; reikia, kad būtų atliekama kino vadyba ir, antra vertus, būtų užtikrinta individuali kino kūrėjų, autorių, režisierių, aktorių, muzikų, dekoratorių, operatorių raiška. Tad mūsų aprašinėjamas kinas prieštaringas ir neretai heterogeninis reiškiny, jis provokuoja ir vadybininkus, pramonės magnatus, gamintojus, ir menininkus, individualistus. Jau šimtmetį kinas yra moderni raiškos priemonė, skirta masėms, imli kapitalui, viliojanti, plūstama ir garbinama, jis laikomas ir pragaištingu tradiciniams menams bei žmonėms, ir nuostabiu instrumentu, leidžiančiu naujai pažvelgti į žmones ir juos sujaudinti, teatro, operos, vokalio, žurnalistikos, cirko, koncerto, kafešantano ir vaizduojamojo meno amalgama⁴⁷.

1.3 Kinas – tapatybės formavimo ir propagandas priemonė

Kalbant apie žmogiškąją tapatybę reikia pasakyti, kad ji negali būti apibrėžiama vienareikšmiškai. Vieno tikslo ir konkretaus atsakymo mes nerasime. Tiesa, vienas populiariausių – žmogaus tapatybę sieti su *ego* (lot. *ego* – aš). M. Briedis teigia, kad kiekvienas subjektas (žmogus) yra sudarytas iš daugelio sub-subjektų (daugelio mažųjų aš). Anksčiau tikėta, kad visi sub-subjektai gali būti surišti į vientisą subjektą. Dabar vis dažniau teigiama, kad tarp skirtingų žmogaus sub-subjektų (mažųjų aš) gali būti tik menkas ryšys ar net gali ir nebūti jokio ryšio. Taigi, vietoj fiksuotos žmogaus tapatybės dabar dažnai kalbama apie fragmentišką, nuolat kuriamą ir perkuriamą tapatybę⁴⁸.

Kai tapatybė suprantama kaip fragmentiška ir perkuriama, padidėja reikšmė faktorių, kurie gali padėti „surišti“ skirtingus žmogaus aš. Vienu iš faktorių, kuris gali padėti, siejant žmogaus fragmentus į vieną visumą, nuo pat savo gimimo datos buvo laikomas ir kinas. Kinas pasakoja istorijas, su kuriomis žmonės yra linkę susitapatinti. Kai pasakojamos nacionalinės istorijos, žmogus

⁴⁷ H. Ungureit, H. Rauhe, Ch. Demmer, „Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika“, Vilnius, 2004 P- 228.

⁴⁸ M. Briedis „Dekonstruojant subjektą: postmodernios tendencijos teologinėje antropologijoje“ 2006 Rasti: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/Fil63/Fil63_09.pdf

integruoja tas istorijas į savo nacionalinę savivoką. Taigi kinas gali formuoti būdus, kaip žmogus suvokia save ir savo nacionalinį ir politinį identitetą.

Taip pat kinas – propagandos priemonė. Kaip propagandos priemonė, kinas gali padaryti nepaprastai didelį emocinį poveikį. Kinas aktyviai generuoja žiūrovo vaizduotėje iliuzinį pasaulio paveikslą, smarkiai jį idealizuodamas. Priklausomi nuo autoriaus sumanymo, kinas gali sudaryti žiūrovui vieno ar kito personažo “teisumo” ir moralinio teisingumo išpūdį, nepriklausomai nuo to herojaus tikrojo vaidmens istorijoje. Be to, propagandos įtaka žmogui čia skverbiasi užslėptai, emociniu lygmeniu, nekontroliuojant jo sąmonę. Paprastas pavyzdys: racionaliaame lygmenyje mes visi gerai suvokiame, kas buvo Adolfas Hitleris ir žinome jo darbus. Tačiau, naudodami specialius dramaturgijos metodus ir talentingų aktorių vaidybą, režisieriai gali lengvai pavaizduoti viską taip, kad žiūrovų simpatijos vienareikšmiškai atiteks fiureriui.⁴⁹

Iki karo dominavo dvi kino tradicijos, ypatingą dėmesį skyrusios kinui kaip nacionalinio politinio identiteto kūrimo būdai – tai Amerikos ir Sovietų Sąjungos kino tradicijos.

Amerikai atstovauja D.W. Griffithas. Jis sukūrė iki šiol galiojančias kino pasakojimo taisykles, atsitiktinius įvairių ankstyvųjų filmininkų atradimus padarė kino išraiškos priemonėmis, pavertė kiną menu. Kartu jis sukūrė tai, kas dabar vadinama komerciniu kinu. Amerikiečių kine greičiausiai nebuvo kitos tokios didingos, prieštaringos ir tragiškos asmenybės. Kaip ir daugumai kino pionierių, kinas jam buvo tik priemonė skleisti ir įgyvendinti utopines idėjas, nes asketiškos puritoniškos moralės šalininkas Griffithas manė, kad kinas padės pagerinti pasaulį ir žmogų.

Vienas garsiausių jo filmų „Nacijos gimimas“ – pateikia JAV susiformavimo istoriją⁵⁰.

Ši juosta pasižymi puikiomis masinėmis scenomis, tikslia kompozicija, nuolat auginama įtampa, herojų išgyvenimus atskleidžiančiais meistriškai nufilmuotais gamtos vaizdais, operatoriaus meistriškumu, originaliu, dinamišku montažu. Tačiau šis pasakojimas apie dvi dideles šeimas (viena gyvena Amerikos Šiaurėje, kita Pietuose), kurių gyvenimą iš esmės pakeičia ir suvelia 1863-ųjų pilietinis karas, yra kritikuojamas už tai, kad juodaodžiai filme parodyti tik kaip tinginiai, vagys, žudikai, o kukluksklanai, atvirkščiai, romantizuojamas (neapsikentęs laisvę įgijusių juodaodžių piktadarysčių vienas filmo personažų net inicijuoja šio atsiradimą). "Tautos gimimas" buvo labai populiarus. Jo finansinė sėkmė ne tik įrodė, kad žmonės gali išverti ilgus filmus, bet ir paskatino

⁴⁹ J. Ūbis „Kaip mus doroja propaganda“ Rasti: <http://www.versijos.com/2010/11/07/kaip-mus-doroja-propaganda-20-31/>

⁵⁰ J. Ūbis „Jie atakuoja krėslė prie televizoriaus“ Rasti : http://www.culture.lt/7md/?st_id=5907

bankininkus investuoti į kiną. "Tautos gimimas" iš esmės pagimdė Holivudą⁵¹. Nenuostabu, kad daugelis amerikiečių savo tautos gimimą kurį laiką įsivaizdavo taip, kaip jis pateiktas šiame filme.

Sovietų sąjungoje ideologinį kiną plėtojo Sergėjus Eizenšteinas (1898–1948). Pagrindiniai jo filmai – „Streikas“ (1925), „Šarvuotis Potiomkinas“ (1925), „Spalis“ (1927).

Eizenšteinas siekė sukurti visiškai naują, revoliucinį kino meną. Jis suvokė, kad amerikiečių filmai patraukia sumaniai sudarytomis fabulomis ir ryškia kino žvaigždžių vaidyba. Tačiau, jei amerikiečių, vadinasi, buržuazinis menas patraukia fabulomis ir žvaigždėmis, tai naujas, tarybinis, revoliucinis menas privalo turėti savo veidą, būti tikrai naujas.⁵² Mastydamas apie tai, kad naujas kino veidas turėtų būti, patrauklus, mielas, artimas daugumai. Tai gi Eizenšteinas, nusprendė – naujasis kinas turi veikti liaudies mases, agituoti ir skiepyti revoliucines idėjas. Todėl tarybinio filmo pagrindu Eizenšteinas norėjo paimiti darbininkų revoliucinę masę, kurti ne siužetą, o atrakcioną.⁵³ Paveikumo efektui pasiekti buvo daug dėmesio skiriama montavimo technikos tobulinimui. Anot R. Jurenevo, Eizenšteinas tikėjo visa galinčia montažo jėga bei ieškojo galimybių montažo priemonėmis kurti metaforas – sudurdamas policijos seklių stambiuosius planus su gyvulių – beždžionės, buldogo, pelėdos – stambiausiais planais, jis satyriškai išjuokdavo darbininkų klasės priešus⁵⁴.

Spalio revoliucijos dešimtmečiu Eizenšteinas išleido filmą „Spalis“. Jame buvo sukurtas įtaigus V. Lenino paveikslas, atpasakoti svarbiausi revoliucijos įvykiai. „Spalis“ vaizduoja naujos šalies – Sovietų Sąjungos – atsiradimą. Kaip ir Amerikoje, taip ir Sovietų Sąjungoje šios šalies atsiradimas dažnai būdavo įsivaizduojamas toks, koks parodytas „Spalyje“. Po karo Amerikos ir Sovietų Sąjungos kinas buvo dideliu mastu pajungtas savosios tapatybės konstravimui. Vienas iš savęs konstravimo būdų – per kuriamą „priešą“ įvaizdį, kurio pavyzdžių gausu abiejų šalių filmuose⁵⁵.

Filmuodamas „Spalį“ Eizenšteinas padarė išvadą, kad kinas gali sukurti ir panaudoti ne tik meninius paveikslus, bet ir mokslo sąvokas, jis gali tapti intelektualus⁵⁶.

Anot G. Mažeikio, propagandinis filmas kuria naujas legendas ir vaizdus, itin artimus kolektyviniam mitiniam mąstymui. Trumpi, tačiau itin vaizdingi ir ekspresyvūs epizodai, bei paprastas siužetas yra efektyvios priemonės propagandinei subjekto tapatybei formuoti ir įtvirtinti⁵⁷.

⁵¹ J. Ūbis „Jie atakuoja krėslę prie televizoriaus“ Rasti : http://www.culture.lt/7md/?st_id=5907

⁵² R. Jurenevas „Stebuklingas langas“ 1985 Šviesa P- 40

⁵³ R. Jurenevas „Stebuklingas langas“ 1985 Šviesa P- 41

⁵⁴ R. Jurenevas „Stebuklingas langas“ 1985 Šviesa P- 41

⁵⁵ http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=eizen%C5%A1teinas&source=web&cd=2&ved=0CCoQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.pprc.lt%2Ffirm%2Fpamokos%2Fkinas%2F3_pamoka%2FKinas_ir_ideologija_3_pamoka.doc&ei=-V2jT4f8BYXc4QTc29hM&usq=AFQjCNEHckHlsZQpLlkpdzdp2GylvALYA

⁵⁶ R. Jurenevas „Stebuklingas langas“ 1985 Šviesa P- 42

Prieš tai aptarėme propagandos atvejus kine Amerikoje ir Sovietų Sąjungoje. Kita vertus svarbu apžvelgti Lietuvos kina sovietiniu laikotarpiu. Sovietmečiu Lietuvos kine daugiausia vyravo kino filmai, turintys propagandinio krūvio. Tai galima paaiškinti tuo, kad tuometinė valdžia įvairiausiomis priemonėmis stengėsi sukurti jauseną „kaip gera čia gyventi, kokie visi laimingi“ – kino filmai vienas pagrindinių įrankių šiam, sintetiniam patosui sukurti. Filmų scenarijai turėjo atitikti griežtus reikalavimus, nepraėję cenzūros, ne tik kad nepasiekdavo ekranų, bet ir jų kūrėjų laukdavo griežtos nuobaudos.

Kino kronikose apie sovietinę Lietuvą vyravo kone „informacinio“ pobūdžio siužetai: „Čia, sovietinėje Lietuvoje, laimingi kolūkiečiai keliai į naujas gyvenvietes. Į žemės ūkį įžengė galingi ekskavatoriai, laukuose plačias vagas verčia traktoriai, derlių nuima kombainai“⁵⁷.

Kalbant apie meninius, vaidybinius to meto lietuvių kino filmus, galima išskirti kino filmą „Aušra prie Nemuno“, sukurtą pagal J. Baltušio scenarijų. „Aušroje prie Nemuno“, kaip teigia lietuvių kino istorijos žinovas V. Mikalauskas, jaučiasi dirbtinas siužeto pritempimas prie tuo metu egzistavusio kolūkinės tematikos filmų standarto: filme vaizduojamas jaunas agronomas Tauras Gabrys, baigęs mokslus sugrįžtantis į gimtuosius namus kaime. Jo tėvas vadovauja pirmaujančiam rajono kolūkiui. Agronomas Tauras ima melioruoti pelkes. Šiame filme vaidino tik lietuvių aktoriai: J. Siparis, A. Voščikas, J. Laucius ir kt.

Tokių ir panašių sovietiniu laikotarpiu, Lietuvoje kurtų tam tikra prasme „lietuviškų“ filmų apstu. Tačiau reikia paminėti ir kai kuriuos režisierius, kurie sugebėjo išlaviruoti tarp „reikalavimų išpildymo“ ir asmeninės, meninės saviraiškos, šiek tiek, bet ne visiškai nutolstant nuo propagandos šešėlio, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Puikus pavyzdys debiutinė A. Žebriūno novelė „Paskutinis šūvis“. Svarbiausias novelės personažas yra trapi, kiek naivi, poetiška, linksma ir sąžininga, pasiaukojanti mergaitė, trumpa taškuota suknele, plaukianti ant gulbių lizdo ežeru Mergaitės poetinis, lyrinis ikonografinis motyvas vėliau bus dauginamas lietuviškame kinematografe. „Paskutiniame šūvyje“ vaizduojamas partizanas „banditas“ parodytas labai grubiai ir todėl yra propagandiškai neįtaigus⁵⁸.

G. Mažeikis išskiria svarbiausius sovietinės propagandos tikslus: Svarbiausi sovietinės propagandos dialektinio metodo tikslai – savoje teritorijoje (Sovietų Sąjungoje, komunistiniame bloke) atskleisti lemiamus laikmečio prieštaravimus, tačiau išvengti antagonistinių klasių susipriešinimo, daryti taip, kad procesas būtų valdomas. Kapitalistines šalis reikėjo vaizduoti

⁵⁷ G. Mažeikis „Propaganda ir simbolinis mąstymas“, Kaunas 2012 P- 270-271

⁵⁸ V. Mikalauskas „Kinas Lietuvoje. Nuo atrakciono iki nacionalinio kino meno“ Vilnius, 1999, P 395

⁵⁹ G. Mažeikis „Propaganda ir simbolinis mąstymas“ Kaunas 2010 P.275

priešingai: pabrėžti antagonistinius klasių susipriešinimus, juos aštrinti bei kontrpropagandinėmis priemonėmis siekti greitesnio Vakarų pasaulio žlugimo⁶⁰.

Klaidinga manyti, kad propaganda kine liovėsi iškart Lietuvai atkūrus nepriklausomybę. Puikus šių dienų propagandos kine pavyzdys D. Ulvydo juosta „Tadas Blinda. Pradžia“. Kaip teigia režisierius: „*Nuo pat idėjos pradžios iki dabar deklaruojame, jog kūrėme šį filmą Lietuvos žmonėms. Mums labai svarbu kurti savo šaliai, žadinti patriotizmą ir pabrėžti, jog lietuviai – kovotojų tauta.*“⁶¹ Lietuvos prezidentė D. Grybauskaitė po filmo peržiūros spaudoje išplatino pranešimą, kuriame Ulvydo juosta girinama už svarų indėlių ugdant jaunosios kartos patriotizmą ir meilę Tėvynei.

Pirmasis darbo skyrius, skirtas parodyti nevienalytei kino prigimčiai ir jo įvairiapusiškumui. Iš techninio atradimo virtęs į didžiules organizacijas vienijančią kino industriją, pamažu tobulėdamas turinio ir formos prasme, kinas pelnytai pretendavo ir įgavo meno vardą. Tapo svarbia, kone kiekvienos šalies kultūros dalimi. Šiandien apie kiną kalbėti populiariau dviem aspektais: kino menas ir kino industrija. Pirmuoju aspektu išskiriant meniškumo prigimtį, antruoju – gamybos, verslumo.

Kitame darbo skyriuje kinas bus aptariamas, kaip viena iš kūrybinių industrijų sričių, aprašomas svarbiausias šios industrijos momentas – gamyba ir jos etapai.

⁶⁰ G. Mažeikis „*Propaganda*“ 2006 P -59 Rasti: <http://es.scribd.com/doc/77215782/10/Sovietinė-propaganda>

⁶¹ Ž. Pipinytė „*Ką žiūri prezidentai*“ Rasti: http://www.7md.lt/lt/2011-10-14/kinas/ka_ziuri_prezidentai.html

II. KINO INDUSTRIJA

2.1 Kinas - kūrybinių industrijų dalis

Ankstesneme darbo skyriuje buvo aptarta, kad kinas nėra vien tik kūrybinė priemonė. Savo evoliucijos metu jis greitai tapo puikiu komercijos įrankiu, ypač Amerikoje, Los Andžele išsivysčiusiai holivudinei sistemai, Mumbajuje gimė kino pramonės konkurentė – bolivudas. Visame pasaulyje sparčiai didėjant kino gamybos tempams, gausėjant kino gamybos kompanijų gretoms, užvirė karštos diskusijos apie kino paskirtį kultūros kontekste.

M. Horkheimer ir T. W. Adorno, vieną iš knygų „Apšvietos dialektika“ skyrių, dedikuoja *kultūros industrijai*. Autoriai kiek sarkastišku stiliumi aptaria nūdienos kultūros ydas: vienodumo fenomeną, kultūros supratimą ir priėmimą kaip pramogą. Svarstydami ieško meno, kaip dvasinio tobulėjimo vietos joje. Kultūros industriją jie įvardija kaip tiksliai suorganizuotą verslo tinklą, kurio esminį pagrindą sudaro žaidimas jos vartotojų poreikių sužadinimu ir patenkinimu, apie meną – čia negali būti nė kalbos. Kinas ir radijas daugiau nereikalauja būti laikomi menu. Ta tiesa, kad jie yra ne kas kita, kaip verslas, panaudojama kaip ideologija, turinti įteisinti šlamštą, kurį jie sąmoningai gamina. Jie patys save vadina pramone⁶². Reikia pabrėžti, kad „Apšvietos dialektika“ pirmą kartą buvo išleista 1947 m. Tad, gyvendami XXI a., prabėgus kelioms dešimtims metų nuo knygos išleidimo, turėdami tam tikrą lyginamąjį momentą, galime teigti, kad M. Horkheimer ir T. W. Adorno išsakytos mintys ne tik teisingos, tikslios, bet ir konstatuoti, kad mūsų dienomis šie reiškiniai įgavo dar didesnę pagreitį.

Šiandien kūrybinis pasaulis yra neatsiejamas nuo „materialaus naudojimo“ ir komerciškai pelningo eksploatavimo. Štai čia išryškėja kūrybinių industrijų (toliau KI) svarba. KI – gamybos sritis, apjungianti itin plačią paletę specifikų, būtinų našiam ir produktyviam verslui, grįstam kūryba, talentu, trumpiau tariant, „kūryba pramonėje“. KI sričiai priskiriama: architektūra, dizainas, filmų kūrimas, reklama, vaizduojamieji ir atlikimo menai, informacinės aplinkos kūryba, televizijos ir radijo programų rengimas, knygų ir žurnalų leidyba, bet tik tada, kai šios veiklos tiesiogiai arba netiesiogiai stimuliuoja industrijos raidą⁶³. KI išmanymas ir gebėjimas jose varijuoti užtikrina

⁶² M. Horkheimer ir T. W. Adorno, „Apšvietos dialektika“ Vilnius, 2006, P. 160

⁶³ G. Mažeikis, „Kūrybinės industrijos: nuo kasdienybės revoliucijos iki įdarbintos fantazijos“; Rasti: <http://www.minfolit.lt/arch/3501/3852.pdf>

sėkmingą, aukštą: šalies, miesto, įmonės verslumo lygį, būtiną, itin konkurencingai šiandienos rinkai. Nors ekonomistai jau daugelį metų tyrinėja ir analizuoja KI kaip reiškinį, tačiau savo dėmesį skiria ne pirmo būtinumo klausimui. Pernelyg daug dėmesio skirdami KI viešajai politikai, pamiršta esminį, analizuotiną –KI organizavimo klausimą (kodėl jos organizuojamos nusistovėjusiais būdais ir niekaip kitaip, koki įtaką toks pasirinkimas turi: „tiekėjui“ ir „vartotojui“)⁶⁴. Vienas esminių KI bruožų – bendradarbiavimas. Visų ištraukusiųjų į kūrybinius procesus ir užduotis, galutinio darbo rezultatai priklauso ne tik nuo jų, bet lygiai tiek ir nuo partnerių.

XIX a. pabaigoje atsiradęs kinas, praplėtęs žmogaus akiratį, jo esamų ir buvusių išgyvenimų erdvę, sugebėjęs peržengti tikrovės ir ne tikrovės ribas, XIX a. analizuotas kaip technikos stebuklas, kiek vėliau – kaip meno sritis, šiandien taip pat gali tapti puikiu KI pavyzdžiu (komercinis – plačiai rinkai skirtas kinas). Čia nereikėtų kino suprasti „siaurąją“ prasme, kuomet akcentuojamas tik jau gatavas gaminytis – konkretaus filmo juosta. Kinas, kaip KI aprėpia kur kas plačiau nei tik kino filmavimus, bet ir kino teatrų veiklą, reklamą, festivalius, platinimo sistemas ir t.t. Be kita ko, kino statymas – komandinis darbas, tą puikiausiai įrodo filmo baigiamieji titrai, juose surašyta komanda, be kurios režisierius negalėtų žengti nė žingsnio. Jam, tarsi rankos reikalingi: apšvietėjai, operatoriai, montuotojai, choreografai, aprengejos, grimerės ir žinoma aktoriai. Pagaliau norint sudominti filmo žiūrovus, būtinai reikalingi agentai ir filmų platintojai, kino teatrų direktoriai, TV vadovai ir t.t. Visas tokios darbo komandos darbas yra užtvirtinamas, kartais taip vadinamuoju „rankos paspaudimu“, kiek dažniau įpareigojančiais oficialiais kontraktais⁶⁵. Kino industrijoje itin svarbūs ekonominiai faktoriai. Materialieji indėliai į jų kūrimą telkiami nuolatinių gamybos kompanijų, kurios rūpinasi ir pažangia (prieinama) kino gamybos įranga, plėtros galimybėmis. Filmų gamyba yra brangūs verslas, kuris reikalauja pastovių išlaidų, o rinka – konkurencinga, todėl būtina nuolat tirti jos poreikius, kad filmas ne tik nebūtų nuostolingas, bet ir neštų pelną. Kino pramonės ekspertai, kurie yra samdomi kuriančiosios įmonės, rūpinasi „pelno“ klausimais, o šių klausimų sąrašas yra neribojamas – nuo tinkamai parinkto premjerai skirto kino teatro ar jų tinklo, su kitomis juos lydinčiomis pramogų įstaigomis (kavinėmis), paruoštos ir platintos reklamos ir t.t.

Kontraversiškai vertinama kino industrija veikia kaip sudėtingas mechanizmas. Vis tik, kyla klausimas, kas ir kaip tiksliai apibrėžia sąvoką „kino industrija“? R. E. Caves knygoje „Creative Industries Contracts Between Art and Commerce“, teigia, jog į kino industrijos apibrėžimą įeina: filmų kūrimas, jų gamyba, platinimas, viešinimas. Pasak autoriaus neatsiejama šios industrijos dalis

⁶⁴ R. E. Caves „Creative Industries Contracts between Art and Commerce“; Rasti:

<http://books.google.com/books?id=imfTUHj8uVcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>

⁶⁵ Ten pat,

– žmonės, specialistai dirbantys prie konkretaus projekto.⁶⁶ Kalbant apie Lietuvos kino industrijos kontekstą vieną iš atsakymų randame T. Mitkaus straipsnyje: „Lietuvos kino industrija XXI a.: valstybės remiamas menas, ar verslas?“ Jis sąvoką kino industrija apibrėžia kaip: „Lietuvos kino industriją trumpai galima apibūdinti:

1) kaip verslo įmonių ir darbuotojų ekonominius veiksmus, kuriais prisidedama prie kino filmo kūrybos skirtingose produkcijos stadijose;

2) kaip lietuviško filmo platinimą (tiek teisių demonstruoti, tiek galutinio produkto platinimą kitais formatais) kilmės šalyje bei užsienyje;

3) kaip lietuviško filmo demonstravimą kilmės šalyje bei užsienyje;

4) kaip užsienio filmų demonstravimą Lietuvoje.“⁶⁷

Sekančiuose darbo skyriuose bus pristatyti pagrindinės kino industrijos dalies – kino gamybos etapai.

2.2 Audiovizualiniai projektai

Šiame poskyryje daugiausia remiamasi žinomo kultūrologo, žurnalisto Kęstučio Meškio (2011) ir festivalio „Kino pavasaris“ direktorės – Vidos Ramaškienės žvalgomis apie audiovizualinių projektų veikimo principus Lietuvoje.

Projektas – išvertus iš lotynų kalbos reiškia – *mestas į priekį*, kas suponuoja veiklos numatymą į ateitį. A. Foglio (1997) „Žinių apie projektų valdymą kodekse“, nurodo, kad projektas – tai tam tikra užduotis su pradiniais duomenimis ir reikalaujamais rezultatais, kurie lemia užduoties sprendimo būdą⁶⁸. Projektas – tai darbas, kuris turi konkrečią pradžią ir svarbiausia – pabaigą. Kituose šaltiniuose projektas apibudinamas kaip – unikalus darbas, turintis konkretų tikslą ir pasireiškiantis koordinuojamu keliu, tarpusavyje susijusių veiklų atlikimu⁶⁹.

Projektai gali būti įvairūs: kultūros, socialiniai, aplinkosauginiai, edukaciniai ir pan. Šiame skyriuje aptarsime *audiovizualinius* projektus ir jų klasifikaciją.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ T. Mitkus „LIETUVOS KINO INDUSTRIJA XXI A.: VALSTYBĖS REMIAMAS MENAS AR VERSLAS?“ Rasti: <http://www.cpc.vgtu.lt/index.php/cpc/article/download/coactivity.2011.17/pdf>

⁶⁸ K. Meškys, „*Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai*.“ Vilnius, 2010, P 63

⁶⁹ Rasti: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_173842-98185/DS.005.0.01.ETD

Elektroniniame MEDIA terminų žodyne, terminas „audiovizualinis“ apibrėžiamas kaip : 1) garso ir vaizdo; 2) priemonių, procesų, kūrinių (darbų ar produkcijos), programų, nukreiptų į klausą ir regą, visuma⁷⁰. Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatyme (1999 gegužės 18 d. Nr. VIII-1185, Vilnius) pateikiamas „audiovizualinio kūrinio“ apibrėžimas, kuris audiovizualinį kūrinį nusako kaip : kinematografinį kūrinį ar kitą kinematografinėmis priemonėmis išreikštą kūrinį, sudarytą iš tarpusavyje susijusių vaizdų, perteikiančių judesį, lydimą arba nelydimą garso, įrašytą (užfiksuotą) materialioje vaizdo įrašymo laikmenoje⁷¹. Kitaip tariant, audiovizualiniams kūriniams priskiriami: vaidybiniai, dokumentiniai, animaciniai ir kitokio žanro kino ir televizijos filmai, muzikiniai vaizdo klipai, etc.

Anot Kęstučio Meškio, svarbiausia audiovizualinių projektų savybė – jų meninė kūrybinė turinio prigimtis, kuri atskleidžiama ir realizuojama šiuolaikinėmis technologinėmis priemonėmis⁷². Įgyvendinę projektą gauname: meninį, kūrybinį, tuo pačiu ir materialų kūrinį – prekę, kuri vėliau eksplotuojama *media* rinkoje. Audiovizualinio projekto pagrindas – kūrybiška ir svarbiausia, novatoriška, produktyvi idėja.

Kaip ir visiems, taip ir audiovizualinio tipo projektams, reikalingi: iniciatorius, užsakovas, dalyviai, finansiniai partneriai, darbo ir žinoma – kūrybinė atlikėjų grupė. Remdmasi K. Meškio suformuluotais apibrėžimais, trumpai apibūdinsiu kiekvieną iš svarbiausių audiovizualio projekto komandos narių.

Iniciatorius – juridinis, arba fizinis asmuo, kuriam priklauso projekto idėja, *užsakovas* – pagrindinis projekto dalyvis, suinteresuotas audiovizualinio projekto realizavimu, jo sėkme ir teigiamu poveikiu visuomenei. Užsakovas gali būti iš verslo struktūros, visuomeninės ir politinės, kultūros ir šveitimo organizacijos⁷³. Be to, kad užsakovas prisiima visą juridinę bei finansinę atsakomybę už vykdomąjį projektą, jis taip pat nustatinėja projekto apimtį, kūrybinius ir ekonominius rodiklius bei rūpinasi finansiniais ištekliais. Projekto darbo grupė – dažniausiai vadinama tiesiog *komanda* – tai laikinai suformuota projekto vykdytojų grupė, kuriai vadovauja *prodiuseris*, koordinuojantis visus projekto etapus, įgyvendinimo būdus, išlaidas, ruošiantis reikalingų dokumentų sąvadą, atspindintį projekto turinį. Kaip svarbiausi audiovizualinio projekto dokumentai išskirtini šie:

- *režisūrinis (scenarijaus) planas*;

⁷⁰ Rasti: <http://www.mediadesklithuania.eu/sites/default/files/zodynas/a.pdf>

⁷¹ Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymas; Rasti: <http://www.lrvs.lt/txt/rysiaisuvisuomene/istatymai/4.pdf>

⁷² K. Meškys, „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai“, Vilnius, 2010, P 65

⁷³ Ten pat., P 66

- *kalendorinis gamybos planas;*
- *verslo planas;*
- *generalinė sąmata.*

Kūrybinei atlikėjų grupei vadovauja – *kūrybinis prodiuseris*. Jis vadovauja grupei projekto autorių ir kūrybinių atlikėjų, prižiūri režisieriaus ir redaktorių darbą, kuruoja atlikėjų – aktorių, diktorių, laidos vedėjų – atranką, t.y. *kastingus*⁷⁴ (*kastingas* - kinematografijos terminas; lietuvių kalboje atitikmuo – atranka, parinktis). Be pastarųjų prodiuserių yra dar trys: *vykdantysis prodiuseris*: atsakingas už projekto gamybinį procesą, jo vykdytojų kvalifikaciją, darbų kokybę ir savalaikiškumą⁷⁵, *kooprodiuseris*: koordinuoja sąveiką su projekto partneriais – kitais projektais, kanalais ar kitomis struktūromis, susijusiomis su projektu⁷⁶ ir trečiasis, kurio paslaugų reikia tik tuomet kai yra ruošiamas arba įgyvendinamas itin didelės apimties – serijinis projektas – *linijinis prodiuseris*: atsakingas už atskirų projekto dalių – serijų, epizodų – realizavimą, jų sąmatą, kontroliuoja išlaidas ir darbų eigą.⁷⁷ Be paminėtų specialistų dažniausiai kiekvienas audiovizualinis projektas turi ir savo *juristą*, kuris visapusiškai atsakingas už teisinį projekto aptarnavimą, į ką įeina: teisinių, autorių, gretutinių teisių vykdymas ir realizavimas.

Anot K. Meškio, prie projekto dalyvių priskirti reikėtų ir kitus rangovus ir subrangovus, atsakingus už techninį ir gamybinį projekto aptarnavimą, objektų kuriuose vykdomas filmavimas savininkus ir t.t.

Audiovizualiniai projektai tarpusavyje esti labai įvairūs⁷⁸. Jie skiriasi struktūra, biudžetu, technologinėmis savybėmis, kūrybiniais žanrais ir pan., tačiau vis tiek jie turi panašių tarpusavio bruožų, akivaizdžiausias iš jų bendri realizavimo etapai (žr. lent. Nr 1):

⁷⁴ K. Meškys, „*Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai*“, Vilnius, 2010, P 66

⁷⁵ Ten pat, P. 70.

⁷⁶ Ten pat;

⁷⁷ Ten pat;

⁷⁸ Debande & G. Chetrit „*THE EUROPEAN AUDIOVISUAL INDUSTRY: AN OVERVIEW*“, Eib Sector Papers, 2001. P 67

Lentelė Nr. 1

<i>Ikiprojektinis etapas</i>	<i>Parengiamasis etapas</i>	<i>Gamybinis etapas</i>	<i>Pogamybinis etapas</i>	<i>Baigiamasis etapas</i>
Projekto idėjos formavimas; Investicijų paieška; Preliminarios sąmatos rengimas; Verslo plano rengimas; Produkcijos realizavimo būdų ir vietos rinkoje paieška;	Sutarčių sudarymas su potencialiais partneriais; Komandos formavimas;	Audiovizualinio projekto darbinės laikmenos gamyba;	Prekės pateikimas užsakovui;	Realizavimas rinkoje; Ataskaitinės dokumentacijos pateikimas;

Audiovizualiniams projektams labai svarbus kitas aspektas – finansavimo būdas. Jis lemia ne tik galutinį projekto rezultatą, bet ir nuosavybės formas.

Galimi projektų finansavimo būdai:

- *investavimas* – maksimalus investuotojo pelno siekis. Investuotojas šiuo atveju yra lygiavertis projekto dalyvis, jam priklauso visas projekto turtas, kol pagal sutartį turtas nebus išmokėtas.
- *kreditavimas* - truputį daugiau laisvės projekto vadovams, prodiuseriams suteikiantis finansavimo būdas, tačiau vis tik rizikingas – būtinas savalaikis kreditinių įsipareigojimų vykdymas, kitokiu atveju gresia turto praradimas – bankrotas.
- *nuosavų lėšų panaudojimas* – pats transliuotojas finansuoja projektą (laidą, programą, serialą ir t.t). Toks finansavimo būdas mažiausiai rizikingas, leidžiantis elgtis pagal situacijos diktuojamas sąlygas: sėkmės atveju didinti finansavimą ir visakeriopai plėsti projektą, o kitu – nesėkmės atveju – tiesiog uždaryti projektą.

- *rėmimas* – finansavimas mainais už reklamą. Kadangi rėmėjai dažniausiai siekia ilgalaikio bendradarbiavimo, norėdami įgyvendinti sau naudingus tikslus, dažnai atsitinka taip, kad jie sau palankia linkme ima veikti projekto turinį, ir tai dažnai neapseina be neigiamų padarinių. Dar viena iš populiarių projektų rėmimo formų *barteriniai mainai* (natūriniai mainai) transliuotojas tam tikromis sąlygomis suteikia projektų rėmėjams – stambioms įmonėms ir bendrovėms - eterio laiką užsakomosioms laidoms, kurios neretai esti paslėpta reklama⁷⁹.

- *Product Placement (prekės patalpinimas kadre) formos panaudojimas* – reklaminis projekto rėmimo būdas, kuomet titruose rodomas rėmėjo logotipas, ar prekinis ženklas. Taip pat galimas ir kitas variantas – rėmėjo prekės demonstravimas kadre, kuris gali būti pasyvus – tik demonstravimas, aktyvus – prekės integravimas į siužetą, prekės pristatymas veikėjų dialoguose.

Tai populiariausi, tačiau, toli gražu ne visi galimi ir įstatymų leidžiami finansavimo būdai. Kiekvieno projekto vadovo – prodiuserio išmonei ir profesionalumui pasireikšti šiuo klausimu yra dar daug derlingos ir dar neišartos dirvos.

2.3. Kino projektai

Kino filmai – viena iš audiovizualinių projektų rūšių, kuri išsiskiria itin savita specifika, nulemta technologinių jos ypatybių, bei kūrybinių sprendimų. Kino filmas – audiovizualinis produktas, kuriam sukurti ir pagaminti reikia ne tik brangiai kainuojančios technikos, bet ir didelio skaičiaus skirtingų specialistų, juk filmas – kino meno kūrinys, tačiau sukuriamas ir pagaminamas tik technikos priemonėmis, kurias „valdo“ pastarųjų žinovai (apšvietėjai, garsistai, etc.). Todėl, dažniais atvejais, kuriant filmą, filmavimo grupėje dirba daugiau nei šimtas žmonių. Štai šie faktoriai kino kūrimą padaro itin brangų.

Vida Ramaškienė teigia, kad pavadinimas „kino filmas“ apima pilnametražius vaidybinius ir dokumentinius, taip pat trumpametražius, animacinius, skirtus televizijoms⁸⁰. Pagal paskirtį pastarieji yra skirstomi į :

- vaidybinius
- dokumentinius
- mokslo populiarinimo

⁷⁹ K. Meškys, „Kaip valdyti medijas.Prodiuserinės veiklos pagrindai“, Vilnius, 2010, P-68

⁸⁰ V. Ramaškienė „Meno aritmetika“, Kn. 2, Vilnius, 2007, P. 137

- mokomuosius
- reklaminius
- kino žurnalus ir almanachus

Daugiausia finansinių investicijų, kalbama apie milijonines sumas, reikalauja ilgametražiai vaidybiniai filmai.

2.4. Kino projektų įgyvendinimas: nuo idėjos iki baigiamojo periodo

Vaidybinių kino fimų gamyba vyksta penkiais etapais:

1. Ikiinvesticinis - projekto idėjos formavimo ir finansavimo paieškos;
2. Ikigamybinis (angl. *prie production*) arba parengiamasis;
3. Gamybinis (angl. *production*) arba filmavimo;
4. Pogamybinis (angl. *post production*) arba montažo;
5. Baigiamasis arba viešinimo;

Ikiinvesticinis etapas

Šiame etape ruošiami: verslo planas ir jo pagrindas – literatūrinis scenarijus.

Tam, kad filmas turėtų paklausą ir rinką, kino industrijoje dirbantys specialistai, puikiai žino, jog tam gyvybiškai būtina įdomi tema, galinti tapti „gera istorija“. „Renkantis filmo idėją, temą, žanrą, aktorius, tenka atsižvelgti į daugelį veiksnių, iš kurių svarbiausi – kino rinkos konjunktūra ir turimos lėšos. Visi šie elementai atsispindi filmo verslo plane, kuris yra dalykinis kino projekto pristatymas. Šio plano turinio pagrindas –literatūrinis scenarijus arba išplėstas *sinopsis**⁸¹. Rengiant filmo verslo planą, reikia išmoningai atskleisti kūrybinę projekto pusę, dažnai nuo to priklauso potencialių investuotojų apsisprendimas –investuoti, ar susilaikyti. Kęstutis Meškys kalbėdamas apie ikiinvesticinį etapą kino projektuose pabrėžė, kad verslo plano tikslas – rasti finansavimo

⁸¹ K. Meškys, „*Kaip valdyti medijas.Prodiuserinės veiklos pagrindai*“, Vilnius.2010,P 137.

**Sinopsis* – tai trumpas bendros projekto idėjos išdėstymas. Patraukliam jo pateikimui, siekiant išvengti „sausos dokumento „įvaizdžio, kino projektuose daugiausia apjungiami įvairūs būdai: ne tik rašytinis tekstas, bet ir spalvingos iliustracijos, vaizduojančios esmines būsimo kino projekto scenas, dažnai pateikiamos aktorių nuotraukos, scenografijos bei kostiumų eskizai.O. Debande & G. Chetrit „*THE EUROPEAN AUDIOVISUAL INDUSTRY: AN OVERVIEW*„ Eib Sector Papers,2001,P 56.

šaltinių, todėl būtina pristatyti projekto finansinius rodiklius ir gaires: *išlaidų limintą, projekto įgyvendinimo trukmę, numatomą pelną ir jo gavimo galimybes, įvertinti rizikos veiksnius*⁸².

Ikigamybinis etapas

Tai pasirengimo gamybai etapas – sudaroma darbo grupė, pasirašomi kontraktai, numatomas filmo biudžetas. Šiame etape svarbu sudaryti tinkamą komandą ir rasti tinkamus partnerius. Kino filmo rezultatas priklauso nuo meninkų / kūrėjų pastangų ir iniciatyvos. Netinkamai sudaryta tikslinė grupė gali būti nuostolinga ne tik kūrybine, bet ir finansine prasme – kartais iniciatyvi aštuonių ir į vieną tikslą einančių žmonių darbo grupė gali atstoti „maštabinę igulą“, kurios itin dažnai pasitaiko Holivude.

Gamybos – filmavimo etapas

Alinantis laikotarpis, kurio metu daugiausia dirba: režisierius ir jo padėjėjai, operatoriai, garso operatoriai, apšvietėjai, grimeriai, choreografai ir t.t. Šiame etape dirbančiųjų žmonių darbo diena trunka 14-18 val. Nuo jų trukmės priklauso ir darbo užmokestis, kuris bus nuskaičiuotas nuo filmuoto filmo uždirbto pelno.

Pogamybinis – montažo etapas

Šiame etape tobulinamas pirminis kameros nufilmuotas vaizdas.

Tobulinama kino juosta – dedami įvairiausi efektai: garso, šviesos ir t.t., šalinami defektai, karpomas tekstas, dubliai. Techniškai išpildoma scenarijų vizija – išpildomi jausminiai, erdviniai scenarijų užmanymai.

Baigiamasis – viešinimo etapas

Tai galutinis etapas, kai filmas pradedamas rodyti kino teatruose ir/ arba parduodamas vartotojams prieinamuose laikmenose (DVD, VCD, VHS, Blu-ray). Leidžiami spaudos leidiniai reklamuojantys kino filmą, pasitelkiami virtualūs reklamavimo būdai (socialiniais tinklais, pvz: Facebook ar Launch party), rengiami interviu su žiniasklaida, konferencijos, viešos peržiūros ir t.t.

Kino filmas dažniausiai išleidžiamas po kelių mėnesių nuo nufilmavimo. Platintojas ir gamybos įmonė didžiąją dalį pelno gauna iš parduotų autorinių, bei platinimo teisių. Kita pelno dalis susijusi su tiesioginiu pasisekimu - paklausa (pritraukta auditorija). Kino filmų sėkmę įtakojantys veiksniai: veikiantieji asmenys (aktoriai, režisieriai, prodiuseriai ir pan.), žanras, filmo biudžetas, išlaidos reklaminei kampanijai, premjeros laiko pasirinkimas, kritikų atsiliepimai, apdovanojimai.

⁸² K. Meškys, „Kaip valdyti medijas.Prodiuserinės veiklos pagrindai.“, Vilnius, 2010, P 137.

Etapas	Ikiinvesticinis	Ikigamybinis	Gamybos	Pogamybinis	Baigiamasis	Platinimo
Atsakingas asmuo	Prodiuseris	Prodiuseris	Prodiuseris/ Režisierius	Prodiuseris/ Režisierius	Prodiuseris/ Kino studijos	Distributorius/ Kino teatrai
	Projekto idėjos formulavimas	Filmavimo planas	Režisavimas	Redagavimo darbai	Kopijų darymas	Transliavimas
	Teisių įgyjimas	Gamybos biudžeto planas baigimas	Filmavimas	Garso takelis	Reklama	
	Darbo plano ruošą	Draudimai	Gamyba	Efektai		
	Finansavimo paieška	Patalpų filmavimui nuoma	Kontrolė	Titrai		
	Kūrybinės grupės – aktorių atranka			Spaudiniai		
	Biudžeto ruošą					
	Gamybos plano rengimas					

Lentelė Nr.2

III. KINO INDUSTRIJA LIETUVOJE

3.1 Lietuvos kino industrijos apžvalga iki 1990m.

Lietuvą kinas pasiekė XIX a.pabaigoje. Žinoma, pirmieji seansai kvietė žiūrėti „judančių forografijų, o ne kino filmų: „*Botanikos sodas, trumpam laikui atvyks Liumjero sinematografas, judančios fotografijos. Prašome nesumaišyti su visais iki šiol buvusiais aparatais. Visiška iliuzija! Pasaulinis pasisekimas. Minimas sinematografas turi milžinišką pasisekimą sostinėse ir provincijų miestuose*“⁸³.

Į Lietuvą atvykęs naujas „atrakcionas“ – klajojantis kinas beveik iškart susilaukė auditorijos dėmesio. Gana brangūs bilietai (nuo 32 kp. Iki 1 rb. 60 kp.) vilniečių neatbaidė: „*Botanikos sodo didžioji salė pilna žiūrovų buvo ištisą mėnesį*“⁸⁴. Reikia paminėti, kad tuo metu Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, klajojantis kinas buvo neišrankus – filmų peržiūros vykdavo, atsitiktinėse, nepritaikytose patalpose: kluonose, pašiūrėse, tuščiuose sandėliuose.

Lietuvos kino industrijai labai svarbus istorinis momentas – 1905 m. Vilniuje, Didžiojoje gatvėje, pradėjo veikti pirmasis stacionarus kino teatras „Iliuzija“. Praėjus dviem savaitėm po „Iliuzijos“ atidarymo, Kaune atidarytas Kauno kino teatras. Tai gi, oficialiai 1905 m. galime simboliškai pavadinti Lietuvos kino industrijos pradžių pradžia. Matydami didžiulį susidomėjimą kinu, įžvelgdami galimybę pratturtėti iš kino, Lietuvos biznieriai ėmė vieną po kito įsteiginti kino teatrus. Buvo atidaryti: „Oazė“, „Edenas“, „Paradiz“, „Čary“. Žinoma, tai nebuvo salės, specialiai pritaikytos kino seansams. Pirmasis, specialiai kinui statytas kino teatras – „Fantazija“, duris atvėręs 1908 m. Vilniuje.

Anot V. Mikalausko, 1910 m. Vilniuje jau veikė net 6 kino teatrai. Pamažu kino teatrai išplito bemaž po visą Lietuvą. Nuo Vilniaus neatsiliko Kaunas, nuo Kauno ir kiti didieji šalies miestai.

⁸³ Mikalauskas Vytautas. Trumpam laikui atvyks Liumjero kinematografas. Kinas, 1972 m. Nr. 1, P 24.

⁸⁴ V. Mikalauskas „Kinas Lietuvoje. Nuo atrakiono iki nacionalinio kino meno“, Vilnius, 1999, P 21.

Netrukus pradėti ir pirmieji lietuvių bandymai patiems kurti kiną. Lietuvos kinematografo pionieriais laikomi A. Račiūnas ir V. Starevičius. Pirmuosius kūrybinius bandymus lietuviams riboja menkos finansinės galimybės technikai įsigyti.

Buvo bandymų sukurti kino pramonę Lietuvoje dar iki Antrojo pasaulinio karo, atidarant net kelias kino gamybos studijas: „Lietfilm“, „Liet-art-film“, kino kronikų gamybos bendrovę „Mūsų Lietuva“.

Po Antrojo pasaulinio karo, Lietuvai praradus nepriklausomybę, visą kino gamybą, bei platinimą ėmė kontroliuoti sovietų valdžia. Į jų rankas perėjo visi tuo metu veikę privatūs kino teatrai.

Sovietų valdžia, suvokdama dideles kino galimybes propagandos srityje, siekdama jas išnaudoti, ėmė skirti dideles pajėgas jo gamybai.

1945 m. Lietuvoje veikė 65 kino teatrai, 1947 -aisiais jų padvigubėjo, o 1948 m. jų jau buvo 175 (64 miestuose ir 111 kaimuose). Plečiantis kino tinklui, gausėjo ir žiūrovų. 1945 m. filmus žiūrėjo 4,9 mln., 1946 m. – 5,7 mln., o 1948 m. – 7 mln. žmonių⁸⁵.

Visa kino gamybos ir platinimo sistema buvo ideologiškai kontroliuojama iš Maskvos. Kino gamybai buvo skiriamos didžiulės lėšos. Tuomet Lietuvoje per metus vidutiniškai buvo pastatomi septyni vaidybiniai, 40 dokumentinių ir keletas animacinių filmų. Finansavimas projektams buvo skiriamas po to, kai scenarijus gaudavo sąjunginių struktūrų patvirtinimą, kuris turėjo atitikti ideologinius reikalavimus turiniui ir formai⁸⁶.

Turėdami neribotas finansines galimybes, Lietuvos kino kūrėjai galėjo džiaugtis, jog kiekvienas jų kino projektas techniškai yra labai lengvai įgyvendinamas. 1949 m. Kaune buvo įkurta Lietuvos respublikinė kino kronikos studija, o 1956 m. perkelta į Vilnių ir pavadinta Lietuvos kino studija⁸⁷. Lietuvos kino studijoje buvo sukurta pakankamai stipri kino gamybos bazė, su modernesne kino įranga ir juostos ryškinimo laboratorijomis.

Sovietiniu laikotarpiu kino industrija klestėjo. Niekam nerūpėjo labai svarbus šios, itin brangios pramonės šakos aspektas – finansai. Tuometinė valdžia dėjo visas pastangas, kad per metus būtų sukurta kuo daugiau filmų (tam, kad galėtų didžiulis visoje sąjungoje), kai Lietuvos kino studija buvo nebepajėgi techniškai apdoroti visų projektų, valdžia „išrūpino“ sprendimą 1964 m. studijos gamybinį plotą papildė nauji paviljonai Antakalnyje⁸⁸. Apie kino filmų pelną, investuotų

⁸⁵ V. Mikalauskas „Kinas Lietuvoje. Nuo atrakiono iki nacionalinio kino meno“, Vilnius, 1999, P 360.

⁸⁶ K. Meškys „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai“ Grupė, 2012, P 172.

⁸⁷ Lietuvos centrinis valstybės archyvas; Rasti: <http://www.filmarchives-online.eu/apie/kolekciju-aprasymai/lietuvos-centrinis-valstybes-archyvas>

⁸⁸ M. Malcienė „Lietuvos kino istorijos apybraiža“, Vilnius, 1974, P 59.

pinigų susigražinimą, niekas, nei filmų kūrėjai, nei valdžia nesuko galvos, svarbiausias tikslas, kad kinas būtų žiūrimas, iš jo būtų mokomasi „tikrųjų tiesų“. Ir iš tikrųjų, kiną tuomet žiūrėjo. 1965 m. Vilniuje pastatytame garsiajame „Lietuvos“ kino teatre per metus, anot Lietuvos kino istorijos tyrinėtojo V. Mikalausko, apsilankydavo 1,84 mln. žiūrovų, pajamos už parduotus bilietus sudarydavo daugiau negu 1 mln. rublių.

Didžiausius, sunkumus kėlė reikalavimai juostų turiniui. Čia reikėjo laviruoti tarp to „ką noriu pasakyti“ ir tarp to „ką galiu pasakyti“. Lietuvių kinematografininkams, vaidybinio kino vystymosi etapuose, šiuo klausimu didžiausi pagalbininkai buvo rašytojai. Todėl nepaisant griežtų ideologinių suvaržymų, Lietuvos kinas sugebėjo suformuoti ir išlaikyti stiprą savitą meninį braižą.

3.2. Kino industrija Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo

Atgimimas Lietuvos kinematografininkus užklupo netikėtai. Anksčiau, kone visiškai nerūpėję techniniai kino įgyvendinimo aspektai, tapo pačiais aktualiausiais.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kino struktūra, finansavimas, sklaida iš esmės pakito. Lietuvos kino studiją, kaip monopolį, jungiantį visas kūrybines ir gamybines pajėgas, pakeičia privačių studijų struktūra. Visas kino finansavimas priklauso nuo Lietuvos biudžeto ir nuo užsienio bei privačių lietuvių asmenų investicijų⁸⁹. Tuo laikotarpiu smarkiai sumažėjo vietos žiūrovų dėmesys kinui, jo kurti nebebuvo iš ko. Tačiau, entuziazmas ir likusi techninė bazė skatino žengti toliau. Ilgai laukti nereikėjo, nes jau 1997 m. Lietuvą atrado garsioji amerikiečių studija „Warner Bros“. Ši studija net ketverius metus Lietuvoje filmavo serialą „Naujieji Robino Hudo nuotyčiai“. Šiame seriale filmavosi lietuvių aktoriai, o gamyboje dirbo daugybė mūsų kino gamybos specialistų, kurie buvę dar be patirties, tuo metu įgavo amerikietiškos, modernesnės kino gamybos technikos įgūdžių. Tie, ketveri metai su „Warner Bros“, galima teigti, kad buvo Lietuvos kino industrijos sužydėjimas, įgytas pasitikėjimas savo jėgomis, įtikėta dar šviesesne Lietuvos kino industrijos ateitimi.

Stiprų ir netikėtą sukrėtimą Lietuvos kino industrija patyrė 2004 m., kuomet įvyko Lietuvos kino studijos (LKS) privatizavimas, kuris užkirto kelią finansinėms iplaukoms iš užsienio. Prieš tai, Lietuvą atradę užsienio šalių kino prodiuseriai, kasmet čia investuodavo apie 100 mln. litų, o po LKS privatizacijos, savo kūrybinius projektus, pastarieji perkėlė į kitas šalis. Lietuvos kino

⁸⁹ Rasti: <http://www.lfc.lt/lt/Page=ArticleList&ID=1118>

industrijai tai buvo ir kol kas tebėra didžiulis praradimas. Pasekmės dėl prarastų užsienio kino projektų iš pradžių nesijautė taip smarkiai, nes tuo pat metu, intensyviai reikštis ėmė nepriklausomos kino studijos. 2004 m. pradžioje L. Mišeikytė su kolega G. Tucku įsteigė įmonę „Baltijos filmų paslaugos“ Lietuvoje, Latvijoje ir Rusijoje buvo dirbama su televizijos filmu „Archangelskas“. Tuoju po to į Lietuvą atvažiavo būsimas „Oskaro“ laureatas Tomas Hooperis ir filmavo televizijos dramą „Elžbieta I“, kuri buvo apdovanota „Auksiniu gaubliu“. Mūsų šalyje dirbo ir gyveno ryškiausios britų kino žvaigždės: Jeremy Ironsas, Helen Mirren, Hugh Dancy ir Toby Jonesas. 6 mln. Svarų biudžetu įkainotas filmas už Lietuvoje suteiktas paslaugas sumokėjo trečdalį – 12 mln. litų⁹⁰.

Iki 2008 m. Lietuvos kino industrija gyvavo, čia vis gįždavo užsienio prodiuseriai, įvertinę kokybiškas specialistų paslaugas gamybos srityje ir palankias finansines aplinkybes. Tačiau viskas pasikeitė po to kai su euru buvo susietas litas. Lietuvoje užsienio gamintojams kino filmus gaminti tapo labai brangu, be to tuo metu apdairesnės Europos šalys įsivedė mokestinio skatinimo schemas.

Kalbant apie nacionalinio kino kūrimą reikia pasakyti, kad čia padėtis buvo daug silpnesnė. Didžiausia problema – finansavimas. 1990-2004 m. laikotarpiu Lietuvoje per metus vidutiniškai sukuriama 1-2 vaidybiniai filmai⁹¹. Reikia pabrėžti, kad padėtis iki pat šių dienų yra nepasikeitusi: valstybė neišgali skirti tinkamų finansinių paramų našiai kino gamybai, nepriklausomos kino studijos neturi galimybių vienu metu dirbti su keliais projektais.

Kalbant apie nacionalinio kino gamybos finansavimą minėtinas vienas faktas, šiandien Lietuvos vyriausybė vietos kino rinką remia subsidijomis. Nors tokia rėmimo forma yra sveikintina, tačiau nepritaikius tinkamų saugiklių, šalyje susidarė padėtis, kai kino kūrėjai, gavę finansinę paramą, gali nesijaudinti dėl kultūrinės ar komercinės kino filmo sėkmės, kaip tai įprasta kino pasaulyje. Iš to išplaukia viena pagrindinių dabartinės kino industrijos problemų – pagrindinis Lietuvos kino užsakovas (valstybė) nėra suinteresuotas produkto sėkme. Mokesčių mokėtojų pinigus leidžianti institucija nesirūpina galutiniu rezultatu. Ar ne per didelė prabanga mūsų prodiuseriams pasiimti milijonus litų mokesčių mokėtojų pinigų ir sukurti filmą, kuris pasirodys įdomus vos porai tūkstančių žiūrovų?⁹² klausia T. Mitkus.

Galima daryti išvadą, kad Lietuvos kino industrijos ekonominės problemos iš esmės kyla dėl netinkamai funkcionuojančio valstybinių lėšų skirstymo aparato, kuris dalina ir taip mažas lėšas prodiuseriams, kurie nesuinteresuoti kurti žiūrovui įdomaus produkto.

⁹⁰ E. Pukšta „Vėluojanti kino šalis – LIETUVA“, *Valstybė*, 2012 gegužė Nr. 5 (61), p. 129.

⁹¹ K. Meškys „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai“, Grupė, 2010, p. 173.

⁹² T. Mitkus „LIETUVOS KINO INDUSTRIJA XXI A.: VALSTYBĖS REMIAMAS MENAS AR VERSLAS?“ Rasti: <http://www.cpc.vgtu.lt/index.php/cpc/article/download/coactivity.2011.17/pdf>

Šiandien nepriklausomos kino studijos, tokios kaip: „Studija Kinema“, „Nordic Productions“, „Nominum“ yra pagrindiniu Lietuvos kino industrijos išlikimo garantas. Privačios studijos garantuoja kino gamybos organizavimo racionalumą, jos priklauso nuo savo sugebėjimų paruošti projektus, jų perspektyvumu įtikinti valstybinį finansavimą skirstančias institucijas ar užsienio partnerius. Privačios studijos ne tik lemia šiandienos Lietuvos kino struktūrą. Nepriklausomos studijos suvaidino didžiulį vaidmenį ruošiantis bendrą su užsienio šalimis filmų gamybai. Studijoms, kai kuriems prodiuseriams bendros su užsienio šalimis produkcijos tapo įprasta ir savaime suprantama šiuolaikine kino gamybos forma⁹³.

Mūsų dienomis jauniems Lietuvos kinematografams praktiškai nėra galimybių parodyti ir atskleisti savo kūrybinį potencialą, nes privačios ir valstybės paramą kinui svarstančios ekspertų komisijos remti imasi jau anksčiau, kūrybiniais darbais užsirekomendavusių menininkų darbus. Nesant galimybių finansuoti jaunąją režisierių kartą, po keliolikos metų Lietuvos kino industrija gali atsidurti aklavietėje – produktyviausiai šiandien dirbančios, plačiai šalį pasaulyje garsinančios dabartinės keturiasdešimtmečių ir penkiasdešimtmečių kūrėjų kartos, tiesiog neturės sau vertos pamainos, nes šiandien nėra jokių apčiuopiamų galimybių finansuoti jos rengimą dalyvauti kino gamyboje, kūrybinių iniciatyvų perimamumą.

Jaunieji Lietuvos kinematografininkai, savo, dažniausiai „be biudžetinius“ darbus viešina virtualioje erdvėje (internetinėse kino klubų svetainėse), ar tam tikrų kino meną puoselėjančių organizacijų, rengiamuose festivaliuose, (kuriuos būtų galima įvardyti tam tikrais sąjūdžiais) kuriuose, dažnai taip ir lieka nesulaukę didesnio prodiuserių, ar platesnės auditorijos dėmesio.

Dr. Gražina Arlickaitė teigia, kad pirmasis nepriklausomybės dešimtmetis parodė lietuvių kino plėtra rinkos ekonomikos sąlygomis reikalauja naujų požiūrių, bei sprendimų⁹⁴.

⁹³ Rasti: <http://www.lfc.lt/lt/Page=ArticleList&ID=1118>

⁹⁴ G. Arlickaitė „*Lietuvių filmai 1990-2000*“, Vilnius, 2002, P - 644

IV. TIRIAMOJI DALIS

Kokybiniu tyrimu, atlikus 5 ekspertų apklausas el. paštu ir 5 interviu, siekta aptarti kino industrijos sampratą, įvardijus esmines Lietuvos kino industrijos problemas ir privalumus, išsiaiškinti esamą padėtį, įtaką šalies kultūrai ir ekonomikai.

4.1. Tyrimo metodologijos pristatymas

Metodologija (gr. *methodos* – tyrimo kelias; *logos* – mokslas) – tikrovės pažinimo teorija, tirianti mokslinio mąstymo būdą bei principus. Siauresne prasme – mokslas, aiškinantis mokslinio tyrimo metodus, bendrų mokslo metodų teoriją⁹⁵, štai tokį metodologijos apibrėžimą knygoje „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ pateikia Rimantas Tidikis. Pasak kito, socialinių mokslų tyrėjo, S. Kardelio, metodologijos tikslas – konkrečios srities tyrėjui padėti tinkamai valdyti ir suprasti tyrimo procesą, jo eigą. Visos mokslo sritys ir kryptys turi savus, tyrimų metodus.

S. Kardelis pateikia tokį „metodo“ apibrėžimą – metodais galime pavadinti įvairius būdus, naudojamus moksliniuose tyrimuose rezultatams gauti. Tradiciškai metodo sąvoka siejama su pozityvistinio modelio technikomis - reikalingų atsakymų išgavimas, matavimų užrašymas, fenomenų apibūdinimas, eksperimentų atlikimas. Išplėtę šios sąvokos reikšmę, apimtume ir interpretacinius metodus - dalyvavimą, vaidmenų žaidimą, interviu, epizodus ir ataskaitas⁹⁶.

Socialinių mokslų sferoje skiriamos dvi metodų rūšys: kiekybiniai ir kokybiniai.

Kiekybiniai tyrimo metodai (angl. – *quantitative research techniques*; rus. – *количественные методы исследования*) – metodai, kurių galutiniai tyrimo rezultatai išreiškiami skaičiais. Tai procedūrų, būdų ir aprašymo metodų visuma, suteikianti galimybę gauti naujų sociologinių žinių, pertvarkytų ir formalizuotų šiuolaikės matematikos ir skaičiavimo technikos pasiekimų lygiu⁹⁷. Kiekybinio metodo atstovas E. Diurkheimas kaip vieną svarbiausių ir

⁹⁵ R. Tidikis „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“; Rasti: <http://www.scribd.com/doc/36462514/105/Ekspertų-vertinimo-metodas>

⁹⁶ S. Kardelis „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“, Kaunas, 2002, P 14 Rasti: <http://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslinių-tyrimų-metodologija-ir-metodai>

⁹⁷ R. Tidikis „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ Rasti: <http://www.scribd.com/doc/36462514/105/Ekspertų-vertinimo-metodas>

teigiamasių kiekybinio metodo savybių nusako – „objektyvumą“. Anot jo, objektyvus pažinimas gali būti prilygintinas „faktams“, o juk pastarasis metodas, prielaidoms kelti remiasi tik jais.

Tuo tarpu kokybiniai tyrimo metodai (angl. – *qualitative research techniques*; rus. – *качественные методы исследования*), bendriausia sociologine prasme, reiškia tokią kokybinės analizės tyrimo ir jo rezultatų išraiškos pobūdį, kuriame pagrindinis akcentas daromas remiantis teorinės sociologijos, tradicinės filosofijos, logikos priemonėmis, jų kategorijų ir sąvokų aparatu, istoriniu palyginimu, individualaus stebėjimo, apklausos, intuicijos, oficialių ir asmeninių dokumentų panaudojimo patirtimi, publicistinių ir meninių teiginių, išvadų ir rekomendacijų pagrindimo būdais⁹⁸.

Kokybinio metodo šalininkai, apsigindami dėl „neobjektyvumo“ teigia, esą negali būti visiško, absoliučiai objektyvaus požiūrio ir jo ieškoti būtų beprasmiška. Jų nuomone, būtent kokybinis metodas leidžia „iš tiesų pažinti“ tiriamą situaciją, reiškinių ir t.t., nes tyrime vadovaujamas ne „sausais“ faktais, bet respondentų asmenine patirtimi, jų nuomonėmis ir išvalgomis, o „faktai“, kai kuriose situacijose taip ir lieka „faktais“ iš tiesų, nenusakančiais tikrosios padėties. J. Guščinskienės manymu, kokybiniai tyrimų metu informacija gaunama „iš pirmų lūpų“, todėl ji, be abejonės yra nauja, ir žinoma, operatyvi.

Kokybinio (o ne kiekybinio) tyrimo metodologijos – šiuo atveju **ekspertų apklausos** – pasirinkimą šiame tyrime lėmė: galimybė tirti ne kuo didesnės respondentų grupės pateikiamus skaitmeninius duomenis, bet ištirti Lietuvos kino industrijos atstovų, kaip specifinės, šios srities ekspertų, grupės požiūrį į Lietuvos kino industrijos padėtį. Ekspertų vertinimo metodas (lot. *expertus* – *prityręs, įgudęs*; angl. – *method, Delphi*; vok. – *Methode der sachverständigen Bewertung*; rus. – *метод экспертных оценок*) plačiai taikomas sociologiniuose tyrimuose gauti nagrinėjamos srities empiriniams duomenims. Ekspertų vertinimo metodas – specialiai parinktos grupės žmonių, kurie išmano tam tikrą sritį, specifinės rūšies apklausa.

Tokiomis apklausomis siekiama mokslinio objektyvu⁹⁹. Pasirinktas metodas leidžia atskleisti tai, kaip tyrimo dalyviai savo žiniomis, asmeninėmis ir profesinėmis patirtimis, nuomonėmis konstruoja kino industrijos sampratą, jos apraiškas praktikoje; kaip vertina esamą Lietuvos kino industrijos padėtį.

Tyrimo imtis. Tyrimas buvo atliktas 2011 metų rugsėjo – 2012 gegužės mėnesiais. Tyrime dalyvavo 10 ekspertų, atstovaujančių Lietuvos kino industriją: režisieriai, prodiuseriai, kino kritikai,

⁹⁸ R. Tidikis „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ Rasti: <http://www.scribd.com/doc/36462514/105/Ekspertų-vertinimo-metodas>

⁹⁹ Ten pat;

kino teatrų vadovas, seimo narys. Buvo atlikti 5 interviu ir 5 apklausos el. paštu. Visų interviu trukmė 226,58 minutės, vidutinė trukmė 45,1 minutės. Bendra visų interviu, bei apklausos elektroniniu paštu protokolų apimtis – 48 puslapiai. Interviu įrašai pateikiami elektroninėje laikmenoje (CD), žr. **Priedas Nr. 17**

Tyrimo dalyvavę **ekspertai** (davę leidimą viešinti jų išsakytas mintis):

- **Gytis Lukšas**, kino režisierius, Lietuvos kinematografininkų sąjungos pirmininkas, Lietuvos kultūros ir meno tarybos narys, Nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narys. Atsakymai į apklausą el. paštu gauti 2011-09-16.

- **Rasa Miškinytė**, Nepriklausomų prodiuserių asociacijos pirmininkė, prodiuserė. Interviu data 2012-04-27.

- **Edvinas Pukšta**, Lietuvos kino kritikas bei apžvalgininkas. Interviu data 2012-04-26.

- **Herbertas Alksnevičius**, menininkas, režisierius, svetainės ir judėjimo „Kinomanai“ įkūrėjas. Interviu data 2012-04-26.

- **Gintaras Plytnikas**, „Forum Cinemas“ projektų vadovas. Atsakymai į apklausą el. paštu gauti 2012-05-03.

- **Žilvinas Naujokas**, Vienos iš didžiausių kino filmų platintojų Baltijos šalyse – kompanijos „AcmeFilm“ įkūrėjas, „Sony Pictures“ („AcmeFilm Lietuva“) marketingo bei plėtros direktorius, prodiuseris. Interviu data 2012-05-10.

- **Sigitas Siudika**, scenaristas, kino režisierius, aktorius. Interviu data 2012-05-11.

- **Emilis Vėlyvis**, kino režisierius. Atsakymai į apklausą el. paštu gauti 2012-05-12.

- **Milda Leiputė**, kompanijos „Nordic Productions“ vadovė, prodiuserė. Atsakymai į apklausą el. paštu gauti 2012-05-10.

- **Petras Auštrevičius**, Seimo narys, inicijuojantis mokestinės skatinimo sistemos įvedimą

Lietuvoje. Atsakymai į apklausą el. paštu gauti 2012-05-18.

Pastaba: gaila, bet tyrime nesutiko dalyvauti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos atstovai

4.2. Tyrimo dalyvių kino industrijos sampratos analizė

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti kaip pasirinkti ekspertai apibrėžia sąvoką „kino industrija“, kaip jie ją supranta ir savo supratimą pagrindžia, tam, kad vėliau, atsižvelgiant į tai, galėtų aptarti Lietuvos kino industrijos situaciją, išskiriant problemas su kuriomis susiduria Lietuvos kino industrijos atstovai, išvardyti mūsų šalies kinematografo privalumus ir trūkumus.

Visi tyrimo dalyviai kino industrijos sąvoką apibrėžė kone vienodai, pabrėždami, jog kinas – tai visų pirma – gamyba. Tačiau, vieni ekspertai pirmiausia kino industrijos sąvoką siejo su kine dirbančiais žmonėmis, tam tikros srities kino gamyboje specialistais. E. Pukštos nuomone:

„Kino industrija yra visi kino versle dalyvaujantys. Asmenimis to nepavadinsi. Visi kino rinkos dalyviai, tai: rodytojai, platintojai ir kino gamintojai ir viešintojai. Jeigu įtrauksim lietuvišką kiną, tai aišku, kad prasideda nuo prodiuserių, kurie inicijuoja filmą, po to kaip jie sudaro komandą, tai irgi tai yra kino industrija, tai yra gamyba. Jie teikia paslaugas. Pas mus Lietuvoje yra labai gera infrastruktūra susidariusi kino gamybai, paslaugų, tai ir specialieji efektai, dekoracijos, vizualieji efektai, operatoriai, visas aptarnaujantis personalas, be kurių neįmanoma, drabužiai, dizaineriai, be kurių neišsivaizduojamas kinas, visa tai ir yra kino industrija <...> dalyviai, visi dalyviai, kurie daro kiną, organizuoja kiną, jį viešina ir po to jį rodo. Lietuviškom sąlygom tai kino industrijos apibrėžimas būtų, manau toks.“ E. Pukšta¹⁰⁰

Su kino kritiku E. Pukšta sutinka prodiuserė R. Miškinytė:

„Tai yra ne tik kūryba, bet tai yra ir visas techninis aprūpinimas, tai yra visi žmonės dirbantys kine. Tai yra: tiek, reiškia, kas pradeda, prie projekto pradžios, prie idėjos išvystymo, tai paprastai kūrybininkai ir reiškia, prodiuseriai su savo asistentūra būna, iki filmavimo kur jau yra: ir transportas, ir kas tik nenori, ir statybininkai, ir rekvizitai, ir viešbučiai, ir... Aišku, ar viešbučiai, ar transportas, jeigu jis nesispecializuoja kinui sakysim, jis nėra kino industrija, bet jis yra kaip dalis, aptarnaujanti industriją. <...> Toliau, reiškia per filmavimą. Vėl tokių intensyviausių yra paslaugų iš visos paslaugų sferos ir po to yra post – produkcija, kurioje irgi labai daug...tik ten, jis ne toks masiškas sakysim. Tai yra labai toks uždaras procesas, bet kuriame reikia labai aukštos kvalifikacijos aptarnavimo. Tai yra post – produkcijos visos funkcijos: ir specialūs efektai, ir garsas, ir garso studijos ir reiškia, ir dubliavimai, ir renovacijos...“ R. Miškinytė¹⁰¹

„Forum Cinemas“ projektų vadovas G. Plytnikas, prodiuseris Ž. Naujokas, režisierius E. Vėlyvis kino industrijos sąvoką aiškino vardindami kino gamybos etapus:

¹⁰⁰ Žiūrėti 8 priedą.

¹⁰¹ Žiūrėti 10 priedą.

„Kino gamyba, sklaida ir rodymas.“ G. Plytnikas¹⁰²

„Kino industrija tai yra ir kino pramonė. Tai yra, turbūt, bet kokia kino rūšį apimanti veikla, filmo gamyba, filmo platinimas, kino festivaliai. Turbūt, kalbant apie formą, kas yra kinas mums, tai filmas pirmiausia gimsta kažkaip tai. Jis yra sukuriamas, kažkur tai, kažkieno gaminamas. Po to jisai turi būti platinamas, ar ten savo šalyje, ar kitoj, tam reikalingi platintojai to filmo. Platinimas vyksta keliais etapais irgi. Jis pirmiausia platinamas...jau pats aukščiausias lygis tai yra kino teatrai, po to sekantis etapas jau yra DWD ir paskutinis etapas - televizija.“ Ž. Naujokas¹⁰³

„Kino pramonė (gamyba) ir jos sklaida (marketingas).“ E.Vėlyvis¹⁰⁴

Kaip teigia ekspertas E. Pukšta, kino industrija aprėpia ne vien tik konkrečios šalies, valstybės kuriamus ir eksplotuojamus filmus, bet ir užsienio kino produkcijos rodymą, arba bendrą skirtingų valstybių gamybą (koprodukcija).

„Industrija yra ne tik Lietuvos, lietuviškas nacionalinis kinas, bet ir yra užsienio produkcija, kuri pas mus Lietuvoj yra dominuojanti. <...> tai dažniausiai apie 80 % rinkos užima užsienio produkcija, kartais žymiai daugiau.“ E. Pukšta¹⁰⁵

Tai gi, ekspertų nuomone, kino industrija yra kino gamybos procesas ir žmonės, bei specialios įstaigos, aptarnaujančios ir dirbančios šiame procese. Kaip matome, iš esmės ekspertų pateikiami apibrėžimai sutampa su teorinėje dalyje aptartais kino industrijos veikimo principais.

Reikia atkreipti dėmesį, į tai, jog ekspertai kino industrijos sąvoką aiškina per specialistų ir jų veiklą išskyrimą, akcentuodami tai, jog kiekviena funkcija kino gamyboje reikalauja aukštos kvalifikacijos darbuotojų komandos, kurie profesionaliai dirbtų atskirai kiekvienas savo darbą.

4.3. Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo vertinimas

Buvo siekta išsiaiškinti, kaip ekspertų nuomone, Lietuvai atgavus nepriklausomybę pasikeitė mūsų šalies kino industrijos padėtis, kas lėmė vienokius, ar kitokius pokyčius ir kaip jie įtakojo ir tebeveikia šiandieninę Lietuvos kino industriją ir svarbiausia, kaip jie vertina šiandieninę jos padėtį.

Pradėdami kalbėti šiuo klausimu, visi tyrime dalyvavę ekspertai, pradėjo nuo visiems ir taip gerai žinomo fakto, jog kino pramonė yra viena brangiausių, reikalaujanti didelių tiek kūrybinių ir,

¹⁰² Žiūrėti 11 priedą.

¹⁰³ Žiūrėti 12 priedą.

¹⁰⁴ Žiūrėti 15 priedą.

¹⁰⁵ Žiūrėti 8 priedą.

žinoma, finansinių investicijų, taigi, vieninga ekspertų nuomone - ji, pirmiausia, tiesiogiai priklauso nuo ekonominės situacijos valstybėje.

Svarstydami apie Lietuvos kino industriją iki nepriklausomybės atgavimo, ekspertai pabrėžė, jog faktorius, lėmęs tuometinės kino industrijos produktyvumą, buvo ne kas kita kaip - stabilus, centralizuotas finansavimas, kuris po nepriklausomybės atkūrimo nutrūko. Režisieriaus G. Lukšo nuomone:

„Lietuvai tapus nepriklausoma, nutrūko centralizuotas sovietinis finansavimas, pinigų filmų gamybai ženkliai sumažėjo: tada gaminome net 7 pilnametražius vaidybinius filmus kasmet, dabar vos vieną, du <...> Lietuvos kino industrijos padėtis kritinė. Finansavimas mažiausias tarp visų Europos Sąjungos valstybių. Perspektyva- keisti valstybės požiūrį į kiną, didinti tiesioginę ir netiesioginę paramą, plėsti bendrą gamybą su kitomis šalimis, skatinti užsienio filmų gamintojus dirbti Lietuvoje, taip generuojant papildomas lėšas nacionalinio kino vystymui. Pagaliau įkurti valstybės įgaliojimus turinčią specialią kinu besirūpinančią instituciją.“ G. Lukšas¹⁰⁶

G. Plytnikas kaip ir pritardamas G. Lukšo nuomonei, savo atsakymą papildė informacija kodėl sovietinėje Lietuvoje, kinui buvo skiriamas didelis finansavimas:

„Iki 1990 buvo stipri propagandinė terpė, todėl gerai finansuojama. Apsukrūs tautiečiai sugebėdavo Sokrato kalba kurti gerus dalykus. Per dešimtmečius susiformavo mokykla, žinoma Sov.Sąjungoj – su talentingais režisieriais ir nuliniais pardavėjais. Po režimo pasikeitimo finansavimas nutrūko, talentai suseno, prodiuseriai tapo apsukriais prekeiviais, o ne talentų ieškotojais. <...> Matyt turi išmirti apsukruoliai be talento, tuomet filmai bus ŽIŪRIMI (būtent tokia kino paskirtis) “ G.Plytnikas¹⁰⁷

„Kine dirbau, kadangi, pradėjau dirbti redaktoriumi kino studijoje, tai buvo 1989 m., o gal net anksčiau, žodžiu į pabaigą šito socializmo. Tą situaciją kada visi ieškojo kelių, aš puikiai žinau. <...> Aš vat dariau su olandais filmą „Olandų gatvė“ ir ten jau mums užsieniečiai sakė, jūs, sako, verksit prisimindami socializmo finansavimo sąlygas. Visą tai jūs...na verksit ir prisiminsit. Taip ir įvyko. Dabar kiekvienas kovoja už save, kiekvienas, reiškia, jungiasi į kažkokias grupes, dažniausiai pagal kartas.“ S. Siudika¹⁰⁸

„Tai pas mus Lietuvoje, kai prasidėjo nepriklausomybė, griuvo ta visa sistema, tai dar mus gelbėjo ta užsienio kino pramonė, kuri važiuodavo čia ir filmuodavo filmus. Ta dalis kur ten išugdė tuos kino profesionalus, kurie čia dabar dar dirba. Nes pavyzdžiui ten latviai, estai kiek žinau to

¹⁰⁶ Žiūrėti 7 priedą.

¹⁰⁷ Žiūrėti 11 priedą.

¹⁰⁸ Žiūrėti 14 priedą.

neturėjo, jie turėjo tikrai sunkumus didelius, kadangi jie irgi duobę turėjo, o čia mus išmokė amerikiečiai galima sakyti. Visi kalba, kad atvažiavę serialai ten prieš penkiolika metų „Robin Hudas“, ar ten koks nors „Atila“ jie išugdė tą kartą mūsų kino. Tai buvo šita...Vat būtent pramonė jinai gyvavo, bet jinai numirė, arba taip nustojo aktyviai gyventi prieš krizę ir krizės metu, kai buvo ten priimti kai kurie neteisingi įstatymai... ir užsienio produkcijos atstovai nustojo važinėti pas mus ir taip toliau.“ Ž.Naujokas¹⁰⁹

Iš pastarųjų ekspertų atsakymų paaiškėja neigiamas šiandieninės Lietuvos kino industrijos padėties vertinimas, pagrindiniu argumentu nurodant – finansavimo nebūvimą, arba jo stygių. Tačiau, jei pastebėsime ir prisiminsime tai, kad kino industrija nėra vien tik vietos produkcija, galime teigti, kad šie atsakymai nurodo tik į vieną iš kino industrijos dalių – vietos gamybą.

Tai pastebi vienas tyrimo dalyvis, kino kritikas ir apžvalgininkas E. Pukšta, kuris išreiškdamas savo nuomonę ir argumentus apie Lietuvos kino industrijos kaitą po nepriklausomybės atgavimo ir šiandieninę jos padėtį, nėra toks skeptiškas ir savo atsakymą jis modeliuoja kiek kitaip, nei pastarieji ekspertai.

„Kad atsakyčiau objektyviai, irgi reikėtų išskirti tom skirtingom kaip veiklos kryptim. Jeigu paimsime importą, importinį filmą, užsienio produkciją, tai aš manau, kad dabar yra...nors gal nėra pats geriausias metas dabar, kaip buvo 2007-2008 metais, tada buvo pikas, bet mes jau prie to artėjam. Tas nuosmukis, padiktuotas įstatymų...Jau pavyksta iš jo išeiti. Tai šitoj vietoj manau rezultatai yra geri. Importo. „Importika“ –.Holivudo studijų, užsienietiški filmai, kurie kaip sakiau dominuoja rinkoj, dominuoja repertuare, tai aš manau, kad nors ir nepamatom labai daug kino ir čia vat yra kur plėstis, galima tobulėti. Kita dalis yra nacionalinio kino gamyba ir sklaida. Tai, aš galvoju, kad čia mes galėtumėm ir geriau. Nors Donatas Ulvydas ir Emilis Vėlyvis parodė, kad ir šitoj vietoj mes labai stipriai kylam ir su „Blinda“ labai aukštai pakilom. <...> Trečia dalis industrijos yra gamyba. Šitoj vietoj sakyčiau, padėtis kol kas yra labai bloga. Dabar gamyba yra sustojus, jeigu atmesim lietuviško kino, nacionalinio kino gamybą, bet tai yra ant tiek mažai, kad mūsų gamybos industrijos veikėjai, jiems nebeužtenka, kad išgyvent. Reikia ieškoti būdų daryti reklamas. Lietuvių pasirengimą, profesionalumą įrodo daug labai dalykų . Kad ir tai, kad jie kviečiami į užsienį. Kaskadininkai turi labai didelę paklausą, kas mažai viešinama, nors jie labai sėkmingai dubliuoja garsiausius aktorius Holivudo studijų filmuose, nors jų pavardė titruose būna kažkur labai žemai. Šitai daliai reikalingas labai, valstybės dėmesys, o kol kas mūsų valstybė miega žiemos miegu, kaip meškutė.“ E. Pukšta¹¹⁰

¹⁰⁹ Žiūrėti 12 priedą.

¹¹⁰ Žiūrėti 8 priedą.

Kaip matome kino kritikas, kiek plačiau analizuoja Lietuvos kino industrijos situaciją, aptardamas ne vieną, o tris jos dalis: importą (užsienio kompanijų kino produkciją, dominuojančią mūsų kino teatruose), nacionalinio kino gamybą ir sklaidą, bei, kaip pašnekovas įvardijo – gamybą (kadangi nebuvo nurodyta kokia „gamyba“ turėta omenyje, todėl galima vadovautis viso pokalbio kontekstu. Iš jo matyti, kad ekspertas kalba apie koprodukciją – užsienio užsakovų kino produkcijos gamybą Lietuvoje). Anot eksperto, užsienio kino produkcija yra įsitvirtinusi mūsų šalies rinkoje ir čia situacija yra nebloga, tačiau jis išvelgia vieną minusą – repertuaro siaurumą, neįvairiapusiškumą. Kalbėdamas apie nacionalinio kino gamybą ir sklaidą, jis teigia: „<...>, kad čia mes galėtumėm ir geriau“ E. Pukšta¹¹¹.

Kritikas kaip gerus, pavykusius lietuvių kino projektus nurodo režisierių E. Velyvio darbus „Zero“ ir „Zero 2“, bei D. Ulvydo juostą „Tadas Blinda. Pradžia“. Kaip rodo statistika, šie kino filmai per pastaruosius 20 metų buvo labiausiai pasisekę dideliu auditorijos, žiūrovų susidomėjimu, o tuo pačių ir finansiškai: „<...> „Tadas Blinda. Pradžia“ yra viršijęs visus žiūrimumo rekordus – jį jau pamatė per 250 tūkst. Lietuvos žiūrovų. Filmas be vargo aplenkė iki šiol pirmą vietą užėmusį legendinį „Titaniką“, o pagal gautas už bilietus pajamas „Tadas Blinda. Pradžia“ patenka į antrą vietą po žymiojo Jameso Camerono „Įsikūnijimo“, surinkęs kiek daugiau nei 3,5 mln. Lt.“¹¹²

Kalbėdamas apie koprodukciją, E. Pukšta teigia, jog šiandien šioje Lietuvos kino industrijos dalyje situacija yra labai bloga. Bloga tuo, kad be mūsų šalies kūrėjų, daugiau užsakomųjų projektų mes praktiškai ir neturime. Tokią situaciją eksperto nuomone lemia: „Tas nuosmukis, padiktuotas įstatymų...“¹¹³.

Kitas tyrimo dalyvis, režisierius H. Alksnevičius šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį vertina pakankamai neigiamai. Anot eksperto, netinkama Kultūros politika lemia prastą padėtį šalies vietos kino gamyboje:

„Susitvarkyt reikia su teisine baze. Lėšų skyrimas irgi...kažkas prisiima vertinti, teisti, tam duoti pinigų tam neduoti. <...> Tai yra žmonių, kurie supranta tuos teisinius dalykus ir kurie turi šokią tokią įtaką ir valdžioje. Čia prodiuserių, žmonių su geromis galvomis darbas yra, suderinti įstatymus. Atrodytų, panaši padėtis, bet vat Latvijoje, Estijoje šiek tiek geriau, nes paprasčiausia mes tokie, nemokam „pramušti“, gal mes ne tokie revoliucingi.“ H. Alksnevičius¹¹⁴

¹¹¹ Žiūrėti 8 priedą.

¹¹² „Tadas Blinda. Pradžia“ – lietuviško komercinio kino (at)gimimas? Rasti: <http://www.veidas.lt/„tadas-blinda-pradzia“—lietuvisko-komercinio-kino-atgimimas>

¹¹³ Žiūrėti 8 priedą.

¹¹⁴ Žiūrėti 9 priedą.

Tačiau, ekspertas džiaugiasi gerėjančia situacija kitoje kino industrijos dalyje – koprodukcijoje :

„Galų gale Lietuvoj praėjo ta idėja, kad bus nuolaidos Lietuvoje kinui gaminti užsieniečių koproduktoriaus. Smagu, nes taip pritraukia ir didina gamybą.“ H. Alksnevičius¹¹⁵

Nepriklausomos kino kompanijos „Era Film“ direktorės ir Nepriklausomų prodiuserių asociacijos Lietuvoje pirmininkės, prodiuserės R. Miškinytės nuomonė apie Lietuvos kino industrijos padėtį, vertinant vietos gamybą ir koprodukciją - labai griežta ir ,deja, neigiama. Kaip faktorius, nulemiančius tokią situaciją, R. Miškinytė nurodo: reikiamos atrankos sistemos, bei tikslių kriterijų finansuotiems projektams nebuvimą, per mažus finansavimo dydžius. Anot, eksperimentinė situacija pagerėtų jei šalyje imtų veikti mokestinė skatinimo sistema:

„Taip blogai, kaip pas mus yra...Nu turbūt taip blogai kaip pas mus nėra niekur. Truputį geriau yra pas Latvius, pas Estus - smarkiai geriau. Tuo geriau, kad pas juos, reiškias, yra sistema...Normali atrankos sistema, projektų finansavimo, reiškias... Jo...Pas mus finansavimas vyksta : „Myliu/ Nemyliu“. Pas juos finansavimas jau struktūruotas pagal normalius kriterijus. Antras dalykas, jų ir finansavimai yra žymiai didesni. Latvijoje, jeigu dabar tas pagrindinis jų fondas, kino centras neturi pinigų dėl krizės, jie ten labai buvo, yra nuskurdę, bet jie turi Rygos fondą. Kur Rygos fondas, reiškias, filmui, kuris išleido...filmuodamas ten ar Rygoj, ar Latvijoje, ten atitinkamai yra procentaliai...gražina atitinkamą sumą pinigų. Tai tas yra didžiulė pagalba ir jeigu būtų įvesta mūsų mokestinė skatinimo sistema, mūsų finansavimas vėl gi...atsirastų alternatyvų šaltinis, todėl, kad ir lietuviški, reiškias, filmai, koprodukcija, jie visi galėtų kreiptis į tą ...dirbt pagal tą skatinimo sistemą.“ R. Miškinytė¹¹⁶

Jaunosios kartos režisierius E. Vėlyvis Lietuvos kino industrijos situaciją vertina neigiamai. Režisieriaus išsakytos mintys šiuo klausimu, galima sakyti, apibendrina daugumos tyrime dalyvavusių ekspertų nuomonę ir sukonkretina visus jų paminėtus šiandieninės Lietuvos kino pramonės trūkumus:

„Prastai. <...> Ji praktiškai priklauso nuo objektyvių ekonominių pokyčių ir politinių sprendimų. Per pastaruosius keletą metų, stipriai sunyko užsienio kino kompanijų dėmesys Lietuvai, kaip kino gamybos šaliai. To priežastys siejamos su nepalankiomis kino produkcijai , mūsų šalyje, mokestinėmis lengvatomis, kurios egzistuoja kitose (tame tarpe ir kaimyninėse) šalyse. Kas liečia nacionalinio kino industriją, ji vos embrioninėje stadijoje. Nepriklausomai nuo to, kad technologinis

¹¹⁵ Žiūrėti 9 priedą.

¹¹⁶ Žiūrėti 10 priedą.

progresas sudaro sąlygas pigesnei kino gamybos alternatyvai, t.y. atsiranda vis daugiau priemonių ir būdų gaminti kino produkciją be labai didelių investicijų ir valstybės paramos, mūsų Lietuviškas kinas pasmerktas skęsti mūsų pačių rinkoje. Priežastys paprastos; kino kūrėjai ir gamintojai, itin dažnai apsiriboja kontekstinėmis istorijų temomis, tokiu būdu stipriai sumažindamos kooprodukcijos galimybę. Antra, Lietuviško kino sklaida yra labai priklausoma nuo investicijų bei bendros kino politikos, pastaroji Lietuvoje egzistuoja tik teoriškai, todėl pavieniai, kiek sėkmingesnis, kino marketingo atvejai įrodo, kad idėjų ir potencijos yra, tačiau iki aiškos ir kryptingos Lietuviško kino sklaidos dar labai toli.“ E. Vėlyvis¹¹⁷

Šiek tiek optimistiškesnės vertinimo nuomonės išryškėjo M. Leiputės ir P. Auštrevičiaus atsakymuose:

<...> turime ką turime. Nėra lengva, bet tie, kas kas nori dirbti – dirba, o tie kas dabar skundžiasi, tai skundėsi visais laikais. Manau, kad padėtis gerėja: atsirado Kino biuras, bus priimtas mokestinių paskatų įstatymas, jau įkurtas Kino centras. Entuziastingų žmonių dėka reikalai juda į priekį.“ M.Leiputė¹¹⁸

„Gerėjančią, daug žadančią ir įgaunančią naujas galimybes.“ P. Auštrevičius¹¹⁹

Gauti ekspertų atsakymai su jų nuomonėmis apie šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį – išanalizuoti. Tiksliausiai ekspertų požiūrį atspindintys vertinimai pateikti žemiau esančioje vertinimo lentelėje.

Lentelė Nr. 3

Vertinimas	Ekspertas
„Lietuvos kino industrijos padėtis kritinė. <...> lietuvių filmų neperka (išskyrus labai retas išimtis). Pigiai parduodamos tik kino profesionalų paslaugos “ ¹²⁰	G. Lukšas
„<...> padėtis kol kas yra labai bloga. Gamybos sektorius, aš galvočiau, kad perspektyvos neišnaudojamos. Dabar gamyba yra sustojus, jeigu atmesim lietuviško filmo,	E. Pukšta

¹¹⁷ Žiūrėti 15 priedą.

¹¹⁸ Žiūrėti 13 priedą.

¹¹⁹ Žiūrėti 16 priedą.

¹²⁰ Žiūrėti 7 priedą.

nacionalinio kino gamybą, bet tai yra ant tiek mažai, kad mūsų gamybos industrijos veikėjai, jiems nebeužtenka, kad išgyvent<...> Platintojam irgi turiu priekaištų, jie galėtų rodyt ir platint ne vien užsienio, Holivudo rodomą produkciją, bet kad pamėgintų ir iš nepriklausomo, autorinio padaryt komercinį“ ¹²¹	
„Lietuva maža šalis, skurdi šalis, praktiškai visi filmai pastatomi per 50%finansuojant valstybei <...>Nu neturėtumėm būti tokie skurdūs, čia vat buvo šiek tiek pagerėję, bet va vėl krizė ir vėl...<..> Atrodytų panaši padėtis, bet vat Latvijoje, Estijoje geriau <...>.“ ¹²²	H. Alksnevičius
„Taip blogai, kaip pas mus yra... Nu turbūt nėra niekur.<...> Labai norėčiau, kad nustotų priešinti, reiškia, režisierius su prodiuseriais.<...> Todėl, kad filmas be režisieriaus negims, filmas be prodiuserio negims. Šiais laikais negims.“ ¹²³	R. Miškinytė
„Gamyba buksuoja dėl gausybės prikeptų „profesionalų“<...> Matyt turi išmirti apsukruoliai be talento, tuomet filmai bus ŽIŪRIMI (būtent tokia kino paskirtis).“ ¹²⁴	G. Plytnikas
„Vat būtent, pramonė – jinai gyvavo, bet jinai numirė, arba nustojo aktyviai veikti prieš krizę ir krizės metus <...> Kaip gali būti gerai valstybėje, kaip gali būti kino industrija, kurioje nėra kino politikos <...>“ ¹²⁵	Ž. Naujokas

¹²¹ Žiūrėti 8 priedą.

¹²² Žiūrėti 9 priedą.

¹²³ Žiūrėti 10 priedą.

¹²⁴ Žiūrėti 11 priedą.

¹²⁵ Žiūrėti 12 priedą.

„Lietuviškas kinas savo pasėjo – jauni, suprato, kad kinas globalus menas, išvažiuoja ir niekada negrįžta, nes rinka per maža įsileisti protingesni ir turinti žinių. Noras dirbti – štai kas dabar dominuoja <...> rezultato jokio.“ ¹²⁶	S. Siudika
„Prastai. <...>Kas liečia nacionalinio kino industriją, ji vos embrioninėj stadijoje <...> Lietuviškas kinas pasmerktas skęsti mūsų pačių rinkoje“ ¹²⁷	E. Vėlyvis
„Manau, kad padėtis gerėja...“ ¹²⁸	M. Leiputė
„Gerėjančią, daug žadančią ir įgaunančią naujas galimybes.“ ¹²⁹	P. Auštrevičius

Analizuojant tyrimo ekspertų nuomonę apie šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį paaiškėjo, kad ją ekspertai vertina itin neigiamai, įvardydami, jų nuomone, pačius komplikuočiausius aspektus. Visuomenėje plačiai paplitusi nuomonė, kad šalies kino pramonę stabdo tik finansinė jos negalia.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tokią situaciją finansinė padėtis lemia tik iš dalies, nes kino industrijos raidą Lietuvoje, jų nuomone, be finansavimo stabdo: pirmiausia – netinkama kultūros politika ir kino politikos ne egzistavimas, tarpusavio nesutarimai, dėl idėjų ir profesionalumo trūkumų nacionalinis kinas neįdomus užsienio, kartais net ir vietos žiūrovui.

Apibendrinant respondentų nuomones, vertinančias Lietuvos kino industrijos padėtį, matome, jog iš 10, ekspertų atsakymų, 8 yra neigiami vertinimai ir tik – 2 atsakymai mūsų šalies kino padėtį vertina kiek šviesiau. Išanalizavus neigiamai Lietuvos kino industriją vertinančias nuomones, galima išskirti ekspertų paminėtus faktorius nulemiančius tokią situaciją:

1. Atrankos sistemos finansuotiems kino projektams nebuvimas;
2. Aiškių finansavimo kriterijų nebuvimas;
3. Per mažas finansavimas;
4. Tiesioginės ir netiesioginės paramos nebuvimas;
5. Mokestinės skatinimo schemos nebuvimas;

¹²⁶ Žiūrėti 14 priedą.

¹²⁷ Žiūrėti 15 priedą.

¹²⁸ Žiūrėti 13 priedą.

¹²⁹ Žiūrėti 16 priedą.

Anot ekspertų, tai yra pagrindinės problemos lemiančios ne pačią geriausią šių dienų Lietuvos kino industrijos padėtį. Kiekviena iš šių problemų tiesiogiai veikia vieną, ar kelias mūsų šalies kino industrijos dalis (žr. Lentelė Nr.3).

Lentelė Nr. 4

Kino industrijos dalis	Problema				
	Atrankos sistemos finansuotiems kino projektams nebuvimas	Aiškių finansavimo kriterijų nebuvimas	Per mažas finansavimas	Tiesioginės ir netiesioginės paramos nebuvimas	Mokestinės skatinimo schemos nebuvimas
Nacionalinio kino gamyba	+	+	+	+	+
Koprodukcija		+	+	+	+
Filmų importas			+		

Kaip matome, ekspertų nurodytos problemos labiausiai veikia pagrindinę tiriamos industrijos dalį – nacionalinio kino gamybą. Štai kodėl šiuo metu lietuvių kūrėjai per metus gali pagaminti vos po du ilgo metro filmus. Dėl neaiškių finansavimo kriterijų, dažnai lieka nepatenkintos projektui lėšų įgyvendinti negavusios pusės, to pasekoje įvyksta susipriešinimas tarp menininkų:

„Nes, kai viena grupelė ateina, rūpinasi tik savais interesais, visi kiti yra apkalbami, apšmeižiami, ar dar kažką...Vienu žodžiu - ignoruojami. Visai būna. Kiti ateina – ant anų apkalba.<...> Šičia irgi yra didžiulė, sakysim, Kultūros Ministerijos klaida – jie nepasisodina mūsų kartu, reiškia, tų besiginčijančių. Jie sako: „Patys susitarkit“, eikit ir išsipjaukit maždaug...Šitaip negalima. Todėl, kad ten kur yra ideologiniai nesutarimai, ten turi atsirasti moderatorius. Tik šitaip galima suprasti. Vis tiek, nori nenori, ideologiniuose nesutarimuose visada kunkuliuoja ne tik protas, bet ir aistros, jausmai. Tai, kad tuos jausmus nukirsti – ne taip paprasta patiems tai padaryti. Kodėl atsiranda iš viso moderavimo visa ta...ir technikos moderavimo, ir net gi paslaugos moderavimo, todėl, kad kažkas turi būti neutralus ir jis gali padėti nesutariantiems žmonėms, nesutariančiom grupėms, atsisėsti ir nukirsti tai kas nereikalinga, tai kas ne esminis, jeigu patys nesugeba matyti, to kas esminis, tai reiškia, kažkas gali padėti tai padaryti.“ R.Miškinytė¹³⁰

¹³⁰ Žiūrėti 10 priedą.

Dėl netinkamos kino politikos (tiek vietos, tiek užsienio kino gamintojams nepalankūs valstybės įstatymai) nukenčia ne tik vietos, bet ir bendri projektai su užsienio kino kūrėjais. Šioje mūsų šalies kino industrijos dalyje, skaudžiausių padarinių turi - mokestinės skatinimo sistemos nebuvimas: Statistikos duomenimis, auksinės sėkmės 2007 m., užsienio kino gamintojai Lietuvoje išleido 36,2 mln. litų. Tada skaičių kreivė pradėjo sparčiai kristi žemyn, nes su euru susietas litas radikaliai pakenkė JAV dolerio kursui ir gudresnės Europos šalys prodiuseriams jau spartietišškai siūlė mokestinio skatinimo schemas. Negalėjusi užtikrinti panašių sąlygų, Lietuva tapo nepatraukli ir neteko garantuotų klientų. 2008 m. mūsų šalyje užsienio kino gamybos sektorius sumažino sūkius iki 7,86 mln. litų, o Lietuvos kino pramonės paslaugų pageidavo daugiausia kuklesnio biudžeto televizinės dokumentikos filmai. 2009 m. užsieniečių išlaidas simbolizuojantys skaičiai pasiekė dugną – 1,52 mln. litų. Lietuva buvo išbraukta iš konkurencinės kovos. Tuo metu 15 proc. mokesčio lengvata visu tempu veikė Latvijoje.¹³¹ Mokestinė skatinimo sistema būtina kuomet kalbama ne tik apie užsienio užsakovų projektų įgyvendinimo svarbą - bendradarbiavimą, bet ir: darbo vietas mūsų šalies specialistams (aktoriams, operatoriams, montuotojams, kaskadininkams ir t.t.), jų galimybę tobulėti profesinėje veikloje, finansinę, ekonominę naudą valstybei, ir net valstybės įvaizdžio gerinimą.

UAB „Baltijos filmų paslaugos“ („Baltic Film Service“) įsteigėjas britų prodiuseris Gary Tuckas, žurnalui „Valstybė“ teigė: „Dėl mokestinio skatinimo schemas galėsime konkuruoti kainomis su kitomis šalimis, nes mūsų teikiamos kokybiškos paslaugos pigesnės negu Bulgarijoje, Rumunijoje, Čekijoje ir Vengrijoje. Nepakanka dviejų lietuviškų ir dviejų užsienietišκών filmų per metus, kad kino gamyboje dirbantys Lietuvos specialistai išgyventų.“¹³²

Reikia pabrėžti, kad 2012-05-08 dieną, Seimas planavo svarstyti įstatymo projektą ir balsuoti už mokestinio skatinimo priemonių įvedimą, tačiau kol kas nieko konkretaus šiuo klausimu nėra nuspręsta. Lietuva bus paskutinioji iš Europos šalių, savo šalyje įvedusi mokestinio skatinimo modelį.

Remiantis ekspertų nuomone, jų nurodytomis problemomis su kuriomis susiduria mūsų šalies kinematografo gamyba, matome, kad geriausioje padėtyje šiandien yra užsienio kino filmai, kurie, - akivaizdu, dominuoja mūsų kino teatruose.

Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo vertinimas atliekant tyrimą, dar buvo išskaidytas į silpnųjų ir stipriųjų pusių įvardijimą.

¹³¹ E. Pukšta „Vėluojanti kino šalis – LIETUVA“, *Valstybė*, 2012 gegužė Nr. 5 (61), P 129.

¹³² Ten pat, P 132

4.3.1 Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo silpnųjų pusių analizė

Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti kokias silpnąsias Lietuvos kino industrijos (nacionalinio kino gamybą, užsienio šalių kino projektų įgyvendinimas Lietuvoje ir kino importo eksploatavimas šalies kino rinkoje) puses mato tyrime dalyvaujantys ekspertai.

Pirmoji ekspertų įvardinta silpnoji pusė, labiausiai veikianti vieną iš Lietuvos kino industrijos dalių, pagrindinę – nacionalinio kino gamybą, kaip ir galima buvo tikėtis – per mažas finansavimas.

Tačiau, kino kritikas ir apžvalgininkas E. Pukšta teigia, jog mažos pinigų sumos, skiriamos iš valstybės biudžeto kino projektams įgyvendinti, nėra vienintelė su finansavimu susijusi problema, silpninanti vietos kino gamybos procesą. Pukštos manymu, gamybą stabdo ir tai, jog kino projektams skiriama parama išskaidoma per 2 – 3 metus.

„Manyčiau, kad trukdo labai per daug metų išplėstas finansavimas. Vienam filmui neįmanoma gauti jam skirto finansavimo per metus, nes dažniausiai finansavimas išsisklaido per 2, o kartais ir per 3 metus, tai ištęsia, pabrangina filmą ir ištęsia filmavimo laiką. Jeigu užsienietis sugeba susirinkti biudžetą ir jisai turi jį čia, jis atvažiuoja, nusifilmuoja per 30 dienų ir padaro filmą ir tada post – produkcijai lieka laikas ir viskas. Tai mūsų prodiuseriam dažniausiai tenka skaidyti filmavimą į etapus, kad prisitaikyt prie pinigų srauto. Manau, kad čia yra blogai, kad nuo pat pradžių padaryta – pinigų srautai.“ E.Pukšta¹³³

Su ekspertu EP nuomone sutinka ir prodiuseris, kino industrijos asociacijos vadovas Ž. Naujokas:

„Tai yra tai, kad minėjau, Lietuvoje kinas negali būti statomas be valstybės pagalbos, vadinasi reikia eiti pas valstybę ir prašyti pinigų. Tai kai prašai pas vieną ministrą, pas kitą, jie keičiasi, jie ten keičia savo nuomonę, finansavimas tai didėja, tai mažėja, dalomas per tris metus...Vis dėl to filmą kuri vos per vienerius metus ir taip toliau. Tai tas žiauriai išblaško ir patį procesą padaro tokį nesveiką ir labai daug suvalgantį nervų. Valgo nervus tau, nes tu esi atsakingas už tą viską ir tu viską darai, bet po to yra visa eilė žmonių piramide žemyn ir tas viskas persiduoda, visi nepatenkinti, visi nelaimingi.“ Ž. Naujokas¹³⁴

Ž. Naujokas kalbėdamas apie silpnąsias Lietuvos kino industrijos puses, kaip vieną iš silpnųjų išvėgia tai, jog šių dienų techninės kino gamybos profesionalai (šviesos, garso režisieriai,

¹³³ Žiūrėti 8 priedą.

¹³⁴ Žiūrėti 12 priedą.

scenografai, operatoriai, montuotojai ir t.t.) dėl labai mažos vietos gamybos neturi galimybių dirbti „pilnu pajėgumu“, negauna galimybės tobulėti profesinėje srityje, įgyti patirties.

„Tai yra toks procesas, kuriame tu pastoviai turi veikti, dalyvauti ir taip toliau. Pas mus to galimybių nėra ir aš nesu tikras ar bus. Mes aš manau, kad esam pasmerkti, tam, kad nelabai čia kažkas ir įvyktų...“ Ž.Naujokas¹³⁵

Dar skaudesnes aptariamos problemos pasekmės išvelgia ekspertė, prodiuserė R. Miškinytė:

„Jeigu tie žmonės, su kuriais jis nori dirbti prie projekto, neturės darbo, kai sakysim, aš kaip prodiuseris neturiu projekto, tai gi tie žmonės, emigruos, degraduos, dar kažkas atsitiks. Žmonės turi dirbti, ir dirbti toje profesijoje, kurioje jie nori tobulėti, nes tik tobulėjimas ateina su įgūdžiais. Nieko čia nepadarysi. Tai vat ščia ir yra tas mąstymas apie industriją, tam ir turėtų...reikia, kodėl dabar prodiuseriai labai taip intensyviai dirbo prie šitos mokestinės skatinimo sistemos, kad ji atsirastų, būtent tam kad atsirastų paklausa. Mūsų žmonių darbo paklausa, paslaugų paklausa, nes Lietuva nėra pajėgi savo žmonių aprūpinti pakankamai darbu. Taip. Ščia ir yra didžiausias problema.“ R. Miškinytė¹³⁶

Mokestinės skatinimo sistemos ne egzistavimas mūsų šalyje, prieš tai buvusiame darbo skyriuje, buvo įvardytas, ekspertų nuomone, kaip vienas faktorių, lemiančių blogą Lietuvos kino industrijos padėtį, ne tik kuomet kai kalbama apie užsienio kino projektų įgyvendinimo galimybes Lietuvoje. Anot R. Miškinytės, mokestinė skatinimo sistema Lietuvai reikalinga ne vien tik dėl potencialių užsienio investitorių paliekamos ekonominės naudos mūsų valstybei, bet ir dėl galimybės mūsų kinematografo specialistams realizuoti pirminės savo profesijos srityje. Kadangi, vien tik Lietuvos kino gamybos tempai dėl esamos ekonominės valstybės padėties ir iš dalies, blogos kino, kultūros politikos, yra per maži kino gamybos specialistų savirealizacijai, ši sistema turi kuo greičiau atsirasti ir pradėti veikti, nes užsienio kino kūrėjams savo projektus įgyvendinant Lietuvoje, atsirastų darbo vietų ir galimybių tobulėti, mūsų šalies kino gamybos sričių specialistams. Apie tai, žurnalui „Valstybė“ kalbėjo tyrime dalyvaujantis kini apžvalgininkas E. Pukšta: „Lietuvos kino pramonė sužydėjo 1997 m., kai amerikiečių studija „Warner Bros.“ dar nenugriautoje Lietuvos kino studijoje pradėjo filmuoti televizijos serialą „Naujieji Robino Hudo nuotyčiai“. Su šiuo legendiniu kūriniu užaugo ir neįkainojamos patirties įgijo įvairių kino gamybos sričių specialistai. Ketverius metus turėjome nuolatinį darbą, nufilmavome 52 serijas, kurios tiesiogiai prisidėjo prie lietuvių kino gamybininkų kvalifikacijos kėlimo ir profesionalumo ugdymo. Norėčiau palinkėti, kad artimiausioje ateityje Lietuvoje atsirastų dar vienas toks „Robinas Hudas“, ir mes gautume progą

¹³⁵ Žiūrėti 12 priedą.

¹³⁶ Žiūrėti 10 priedą.

užauginti dar daugiau specialistų“¹³⁷. Be to, šios skatinimo schemos įvedimas būtų vienas iš galimų būdų sušvelninti, pagerinti blogą situaciją nacionalinio kino finansavimo srityje. Jei iki šiol didžiausią paramą, lėšas kino projektų įgyvendinimui Lietuvoje, iš taip jau skurdaus biudžeto skiria valstybė, o tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys, turintys palankias sąlygas finansiškai paremti kino projekto įgyvendinimą tą daryti atsisako klausdami: „Kas man iš to?“ , tai įvedus mokestinę skatinimo schemą, situacija galėtų radikalčiai pasikeisti, nes: „Investuodami į kino gamybą, jie nemokėtų pelno mokesčio nuo paramos dydžio ir gautų valstybės finansuojamą grąžą. <...> Užsakymą iš užsienio gamintojo gavęs Lietuvos prodiuseris turės užregistruoti filmą Nacionaliniame kino centre ir rasti privatų investuotoją, kad jo įneštos lėšos iki 20 proc. sumažintų gamintojo išlaidas. Visi dalyviai taptų nugalėtojais: investuotojas laimėtų, nes sumokėtų mažiau pelno mokesčio nei turėtų, valstybė surinktų daugiau mokesčių, o gamintojas su prodiuseriu laimėtų, nes filmo biudžetas sumažėtų apie 20 procentų“¹³⁸.

Kitas, probleminis su mūsų šalies kinematografu susijęs aspektas, kurį iškelia prodiuseris Ž. Naujokas yra – jaunųjų Lietuvos aukštųjų mokyklų ruošiamų kino menininkų, kino režisierių kompetencijos, profesionalumo ir pasiruošimo darbui klausimas:

„<...>suprantu, kad ten jau ...girdėjęs, dabar iš tų studentų prisiklausau, kad akademijoje bardakas, išviso kino techninės bazės nėra ten, dėstytojai pjauna grybą, arba išviso yra „loozeriai“ kokie nors ir taip toliau. Tai va, neaišku kokia karta dar išeina iš ten. Klausimas. O kainuoja 10000 Lt. Metams. Tai turi visų pirma turi įdiegti tiems žmonėms profesionalumo įgūdžius, o po to jiems suteiki kažkokias tai...nu darbą. O darbo nėra, nes nu, darbas yra kinas, kino kurti nėra už ką. Tai toksai uždaras ratas, kur man atrodo viskas baigiasi pas juos tuo magistriniu, ar ten bakalauro darbu.“ Ž. Naujokas¹³⁹

Ž. Naujokui savo atsakymu antrina ir G. Plytnikas:

„Gamyba buksuoja dėl gausybės prikeptų „profesionalų“ be patirties, praktikos, pasimetusi interesų ir grupių spąstuose. Nepriklausomi režisieriai ir prodiuseriai be medalių, bet drąsūs, perlauiš situaciją arba ne.“ G. Plytnikas¹⁴⁰

Prieš tai ekspertų paminėtos silpnosios Lietuvos kino industrijos pusės, galima sakyti, vienaip ar kitaip yra „techninio pobūdžio“, jos iš tiesų labai svarbios, bet ekspertų nuomone, ne pačios svarbiausios. Tyrime dalyvavusių kino žinovų manymu, silpniausia mūsų šalies kino industrijos vieta yra tai, jog – „<...> mūsų kūrybininkai, kas yra, tiesiog net nesuvokiama – neigia

¹³⁷ E. Pukšta Vėluojanti kino šalis – *LIETUVA, Valstybė*, 2012 gegužė Nr. 5(61), P. 129

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ Žiūrėti 12 priedą.

¹⁴⁰ Žiūrėti 11 priedą.

industrija.“¹⁴¹ Ne paslaptis, Lietuvoje „kinas“ traktuojamas kaip – menas, todėl suprantama, jog kino kūrėjai, žmonės dirbantys kine, labiau orientuojasi į meninę kuriamo kino filmo vertę, o ne į finansinį, ekonominį jo pasisėkimą, ko reikalauja industrijos dėsniai. Kitaip sakant, Lietuvoje labai aiškiai, viena nuo kitos atskiriamos dvi kino pozicijos: komercinis ir autorinis kinas. Mūsų šalies, kaip ir visos Europos kinematografo atstovai, save, tiksliau, savo kūrybą linkę sieti su autorinio kino tradicijomis. Autorinis kinas, kitaip dar suprantamas kaip aukštą meninę, išliekamąją vertę turintis, ar bent jau turintis ją turėti, kūrinys, itin svarbus nacionalinei kultūrai puoselėti. Komercinis kinas, (siejamas su „holivudiniu“ kinu – amerikiečių kino pramonės ir platinimo sistema), čia suprantamas kaip atrakcionas, niekas daugiau kaip tik prekė, kuriama ir modeliuojama taip, kad būtų įgyvendintas pagrindinis tikslas – parduoti ir gauti pelną. „Bandymas paversti šią veiklą pelninga reikalauja pataikauti plačiųjų masių skoniui <...>“¹⁴², tad apie meninę, išliekamąją vertę čia net negalima kalbėti.

Tyrimo dalyvavę ekspertai, mūsų šalyje, nenuginčijamai vyraujančią neigiamą požiūrį į komercinį kiną („Sąvoka „komercinis“ pas mus yra pavertas kaip „siaubo filmas“, kažkas tokio baisaus.“ E. Pukšta), arba, jų nuomone, nesupratimą kas yra „komercinis“, gerųjų jo savybių niveliavimą, nurodo kaip pačią silpniausią Lietuvos kino industrijos dalį.

„<...> nacionaliniam kine yra kaip sakiau ir prodiuserių požiūris, kad filmas neturi atsipirkti. Tai aš manyčiau, kad tai klaidingas požiūris <...> Prie ko aš ir lenkiu, kad autorinis kinas irgi jisai turi būti komercinis. <...> Man komercinis yra ne tai, kad va „Laivų mūšis“, kur šaudo ir daug, komercinis yra tas, kuris parduoda bilietus. Bet kodėl, įrodykit man, kodėl autorinis kinas negalėtų ir neturėtų parduoti bilietų? Kur čia blogai? Kodėl blogai, kad į autorinį kiną ateis daug žmonių? Kad kino rodytojai, kino centrų plėtos atstovai ir planuotojai repertuaro pamatys, kad lietuvišką filmą galima rodyti vietoj „Laivų mūšio“, čia blogai? Mes tik to ir turim siekti. Vat čia užsiciklinimas mūsų prodiuserių, kad autorinis kinas, į jį neina, tai vat čia yra didelė problema. Mes jau turėjom daryt, kad į jį eitų. <...> Man atrodo, kad kiekvienas filmas turėtų būti komercinis, bet komercinis ne ta sąvoka, kad prilygintinas „Įsikūnijimui“, neturėtų tiek surinkti pinigų, bet... komercinis yra tas, kuris parduoda bilietus, paskatina žmones ateiti į kiną.“ E. Pukšta¹⁴³

Kitas kino apžvalgininko išsakytas argumentas, įrodo, kad Lietuvoje sąvokos: „komercinis“ ir „autorinis“ nėra iki galo tiksliai apibrėžtos ir, kad filmo meninė, filosofinė, dvasinė ir kitokio pobūdžio intelektualinė, išliekamoji vertė nekrinta, jei juo susidomi plačioji auditorija:

¹⁴¹ Žiūrėti 10 priedą.

¹⁴² I. Jurkonytė. *Komercinis – nekomercinis kinas* Interneto dienraštis Bernardinai .lt Rasti: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-11-12-ilona-jurkonyte-komercinis-nekomercinis-kinas/22051>

¹⁴³ Žiūrėti 8 priedą.

„Kada kas sakė, kad Puipa yra komercinis režisierius? Trys jo filmai yra Top penketuke, lietuviškais rezultatais jis yra pilnai komercinis režisierius <...> „Miegančių drugelių tvirtovė“ <...>. Aš šį filmą laikau labai sėkmingu. Ir tai jau yra autorinės komercijos pavyzdys.“ E. Pukšta¹⁴⁴

Kitas tyrime dalyvaujantis ekspertas, tęsia Pukštos pradėtą mintį ir taip pat pateikia savo nuomone apie tai kas yra „komercinis“ kinas:

„Ką reiškia komercinis? Aš sakau žiūroviškas filmas, kur yra... Mes neskaičiuojam pinigų, mes skaičiuojam žiūrovus, kiek žmonių atėjo savo noru pasižiūrėti filmo.“ Ž. Naujokas¹⁴⁵

Ž. Naujokas, yra ne tik prodiuseris, bet ir kino industrijos asociacijos vadovas teigia, jog mūsų nacionalinis kinematografas, nors ir stengiasi kelti sau aukštus meninės kokybės reikalavimus, nesusilaukia vietos auditorijos dėmesio, kas būdinga kitoms šalims, todėl jų pastangos kelti žiūrovo savimone, paprasčiausiai nueina per niek.

„Aš esu kino industrijos asociacijos vadovas dar, kuri renka skaičius kiekvieną pirmadienį, penktadienį apie Lietuvos rinką <...> Visose šalyse, kur yra nacionalinė industrija kino, nacionalinis kinas, ten faktiškai užima pirmas topų vietas. Jeigu ne pirmas, tai tų metų topuose, top penketuke, top trejetuke, blogiausiai atveju top dešimtuoke, jis tikrai bus. Tai įsivaizduokime, kad prieš „Tadą Blindą“ ir anksčiau prieš „Zero 2“, kiti filmai, kuriems išleista dešimtys milijonų valstybės pinigų, tai yra po 2 milijonus, kaip ir „Blindai“ kaip ir kitiems filmams, jie randasi 65 vietoj aukščiausiai, 100-ojoj, 300-ojoj vietoj ir taip toliau. Vadinasi jie niekam nebuvo įdomūs. <...> Per 20 metų galima pasakyti, kad buvo išleista labai daug pinigų į orą iššaut, nes yra tokių filmų..., į orą išleistą 2 milijonai valstybinių pinigų, o surinkta 10000 Lt., arba išviso nebuvo parodytas kino teatre. Tai yra labai nemažai tokių pavyzdžių. Apie juos niekas nežino, bet ...Vat „Dengy na veter“ <...>“ Ž. Naujokas¹⁴⁶

Kodėl mūsų nacionalinis kinas nesulaukia atitinkamo, arba sulaukia tik labai mažo vietos auditorijos dėmesio, ko pasekoje nukenčia visi (kūrėjai, platintojai, gamintojai investuotojai (dažniausiai valstybė) ir net pati auditorija) galima būtų ginčytis. Ar tai menkas kino gamintojų dėmesys filmų viešinimui ir sklaidai, ar kuriamų filmų temos, siužetai nėra patrauklūs vietos žiūrovui? Tyrimo respondentų atsakymuose buvo paminėti ir vienam ir kitam argumentui priskirtini atsakymai:

„Pas mus iš vis yra neišvystyta ta grandis distribucijos ir reiškia, sklaidos grandis. Viskas yra palikta prodiuserių rankose, o ne kiekvienas prodiuseris sugeba, sakysim, aš nesugebu – tai ne mano

¹⁴⁴ Žiūrėti 8 priedą.

¹⁴⁵ Žiūrėti 12 priedą.

¹⁴⁶ Žiūrėti 12 priedą.

sritis eiti į publiką ir visą laiką...ir „prominti „tą savo filmą...Aš padariau filmą, aš norėčiau, kad jau toliau jį iš manęs perimtų tie žmonės, kurie turi kitokias savybes. Tai yra pradavėjai. <...> Darykim grandinę visą. Taip kaip yra visam pasaulyje. Šičia yra bėda. Mes to neturim.“ R. Miškinytė¹⁴⁷

Nepriklausomos kino kompanijos įkūrėja ir direktorė R. Miškinytė, kritikas E. Pukšta, „Forum Cinemas“ projektų vadovas G. Plytnikas akcentuoja, jų požiūriu, netinkamą lietuvių režisierių požiūrį į žiūrovą, į auditoriją, į jos lūkesčius:

„<...> režisierius, kuriems „iki lempos“ žiūrovai, jiems svarbu realizuoti - vat aš darau filmą, tokį, kokį aš noriu, o jeigu žiūrovas nesupranta, reiškias jis durnas.“ R.Miškinytė¹⁴⁸

„Sakyčiau, kad mes per daug užsižaidėm tom sąvokom: komercinis kinas ir autorinis kinas. Vis tiktai, per ilgai žaidėm vat ta, sau reikalinga kino partija. <...> Kinas be žiūrovo yra žlugęs.“ E.Pukšta¹⁴⁹

„<...> Blindos rezultatai – puiki perspektyva pradėti galvoti apie kino paskirtį, o ne apie asmeninę pseudosaviraišką brangiam žanre. Jei norisi realizuoti ego - tapyba, grafiti ar pyrimas iš vytelių – pigesnės priemonės mokesčių mokėtojams.“ G.Plytnikas¹⁵⁰

Lietuvos kino kūrėjų, ar net visos kūrybinės grupės abejingumas tam, kad jų filmas liks „be žiūrovo“ – tai dar viena problema, Pukštos nuomone, besislepianči po „autorinio kino uždanga“:

„Blogas įprotis yra kiną daryti dėl pluso, dėl didžiosios salės, vien tik tam, kad padaryti.<...> kaip dabar bus puikus pavyzdys pavadinimu „Narcizas“, kuris buvo sukurtas vardan „Gervų“, kad padaryti seansą didžiojoje salėje. Kai mes darom, vat kai prodiuseris dirba, va užsirašo: tikslas ir plusas. Pavyzdžiui: - premjera didžiojoje salėje – padaryta, plusas, nominacija „Gervei“ gauta - plusas. Viskas. Su finansavimais atsiskaičiau – plusas. <...> Manau reikia kurti aktualų kiną, kuris įdomus ne tik čia esantiems žmonėms, bet kurį gali dar sudominti ir parduoti užsienį. Tai yra specifiškai sukurtas filmas žiūrovui.“ E. Pukšta¹⁵¹

„Gavau pinigų, paskambinau tam...man gerai, tau gerai ir viskas. Mes padarėm filmą. Kam jis reikalingas? Niekam.“ S.Siudika¹⁵²

Šią problemą taip pat išvelgiantis G.Plytnikas, pateikia savo nuomonę apie tai, kas nutiks jei ši susidariusi situacija – režisierių, prodiuserių požiūris šiuo klausimu nesikeis.

„Tad jei vietiniai lūzeriai keps beverčius pyragaičius visomis prasmėmis, vietinių filmų ekranuose neliks, nes ŽIŪROVUI REIKIA GERO, SUPRANTAMO, KOKYBIŠKO kino. <...>

¹⁴⁷ Žiūrėti 10 priedą.

¹⁴⁸ Žiūrėti 10 priedą.

¹⁴⁹ Žiūrėti 8 priedą.

¹⁵⁰ Žiūrėti 11 priedą.

¹⁵¹ Žiūrėti 8 priedą.

¹⁵² Žiūrėti 14 priedą.

Sprendimas – kino teatrams ignoruoti niekinius, valstybės dotuojamus „šedevrus“ be turinio, skirto tautai. Link to kryptama. Rinka pati pasiūlo sprendimą, jei nėra kreatoriaus.“ G. Plytnikas¹⁵³

Dar viena silpnoji Lietuvos kino industrijos pusė, išryškėjusi tyrimo metu buvo ta, kad mūsų šalies kinematografui šiandien būdingas novatoriškų, originalių idėjų, scenarijų kūrybinių ambicijų stygius.

„Pagrindinė problema – scenarijų nebuvimas.“ G. Plytnikas¹⁵⁴

„Taip. Skurdumas idėjų <...> Viskas eina, grįžta atgal, reiškia, tuoj bus statomas filmas apie Herkų Mantą.“ S. Siudika¹⁵⁵

Prisiminus svarbiausius šiandieninės Lietuvos kino industrijos įvykius, įgyvendintus kino projektus, šis eksperto S. Siudikos išsireiškimas nuskamba kiek ironiškai. Nesunkiai galima nuspėti, kad novatoriškų idėjų stygiaus pavyzdžiu ekspertas turi galvoje sumanytojo ir prodiuserio Ž. Naujoko ir režisieriaus D. Ulvydo 2011m. juostą „Tadas Blinda. Pradžią“.

Prisiminus naująją versiją apie Tada Blindą, reikia patebėti tai, kad ji pagal žanrą yra priskiriama nuotykiniams filmams. Drąsiai galime teigti – tai kone pirmoji tokio žanro juosta nepriklausomos Lietuvos kino istorijoje. Atsižvelgdami į šį faktą, atrandame dar vieną Lietuvos kino industrijos trūkumą (kuomet kalbama apie mūsų šalies kūrėjų projektus) – kino žanrų vienodumą. Apie tai, straipsnyje „Tadas Blinda. Pradžią – lietuviško komercinio kino (at)gimimas?“ taip pat kalba kino kritikas Gediminas Jankauskas: <...> Lietuvos kine trūksta pramoginių filmų, pavyzdžiui, detektyvų, komedijų, nuotykių filmų – režisieriai mieliau renkasi labai rimtas temas, kurios retai sulaukia atgarsio paprastų žiūrovų širdyse.“¹⁵⁶

Kalbant apie tyrime išryškėjusias silpnąsias Lietuvos kino industrijos puses, turime pabrėžti, kad labiausiai buvo akcentuojamos dvi priežasčių grupės:

1. Žmogiškųjų išteklių ribotumas, pasireiškiantis: a) šios srities akademikų, režisierių nekompetencija; b) kūrybinių idėjų, motivacijos stygius; c) uždarumas, netolerancija inovacijoms;
2. Finansinės priežastys;

Atsižvelgdami, į tai, kad kaip ir bet kuri pramonė, lygiai taip pat ir kino – visų pirma yra procesas, tai yra – įvykių seka, kurios diktuojamiesiems pasikeitimams, proceso dalyviai ne tik kad turi būti, „lankstūs“, tolerantiški, bet juos iš anksto numatyti ir gebėti jiems pasiruoti. Tik taip gali būti pasiekiami geriausi rezultatai.

¹⁵³ Žiūrėti 11 priedą.

¹⁵⁴ Ten pat.

¹⁵⁵ Žiūrėti 14 priedą.

¹⁵⁶ „Tadas Blinda. Pradžią“ – lietuviško komercinio kino (at)gimimas? Rasti: <http://www.veidas.lt/„tadas-blinda-pradzia“—lietuvisko-komercinio-kino-atgimimas>

4.3.2 Lietuvos kino industrijos po nepriklausomybės atkūrimo stipriųjų pusių analizė

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo tiriamuoju aspektu ekspertai buvo žymiai pasyvesni, lyginant jų išsakytas nuomones apie silpnąsias Lietuvos kino industrijos puses po nepriklausomybės atkūrimo. Čia pagrindinai buvo išskirta viena pati stipriausia Lietuvos kino pramonės pusė – aukštas gamybos profesionalų pasirengimas.

„Gamyboje yra įgytas profesionalumas ir tai ką aš sakiau, kad gamybininkai turi paklausą kitose šalyse, jie ten samdomi. Latvijoje buvo Pietų Korėjos, vienas ambicingiausias, brangiausias epų filmuojamas ir lietuviai tenai suteikė labai daug paslaugų. Pasaulinio garso rusų režisierių Sergėjų Loznyčą dirbo lietuvių montažo režisierius Danielius Kokanauskis tai čia didelis įvertinimas. Tas pats Loznyča atvažiuoja post - produkciją daryti čia, į Šarūno Barto studiją, nes jis neišsivaizduoja, kad kitur galėtų padaryti. Gamyboje yra profesionalumas ir didžiulis potencialas <...> Gerai, kad kino centrai neatsilieka nuo technologinio progreso kaip ir užsienyje skaitmenizuojasi, tai čia irgi labai didelis plusas.“ E.Pukšta¹⁵⁷

„Turim technologiškai gerai... Geras, profesionalius operatorius, mokam montuoti gerai, šiaip gerus apšvietėjus turim. Aišku, jų palyginus nedaug, bet Lietuva maža. Turim pakankamai aukšto lygio tuos aptarnaujančius, ne kūrybininkus, bet techninę bazę.“ H. Alksnevičius¹⁵⁸

„Kino gamybos bazė, t.y.- servisas“ E.Vėlyvis¹⁵⁹

„Sakysim mes nesam kažį kokie ten išskirtiniai, tačiau mes turim išsiugdę tikrai gerų profesionalų <...>“ R. Miškinytė¹⁶⁰

Tačiau ekspertė R. Miškinytė, kalbėdama apie Lietuvos aukšto lygio kino gamybos specialistus, primena: „Ir per ką mes išsiugdėm? Būtent per tas užsienio kompanijas, kurios atvažiuodavo ir nuolatinais šiais dirbdavo. Tiesiog užaugo visa karta tų žmonių, kurie profesiskai augo kartu su amerikiečių „Robin Hudu“, kartu ten su „Atila“, ar dar ten su kažkuo.“ R. Miškinytė¹⁶¹ Šiuo pasakymu ekspertė dar kartą norėjo pabrėžti, kad dabar Lietuvos kino pramonei yra svarbiausia tai, kad užsienio kino gamintojams būtų sudaromos palankios sąlygos savo projektus įgyvendinti mūsų šalyje, tuo būdu, kaip jau buvo aptarta, mūsų kino gamybos specialistams būtų

¹⁵⁷ Žiūrėti 8 priedą.

¹⁵⁸ Žiūrėti 9 priedą.

¹⁵⁹ Žiūrėti 15 priedą.

¹⁶⁰ Žiūrėti 10 priedą.

¹⁶¹ Ten pat.

sukuriamos darbo vietos, kurių šiandien yra didžiulis stygius, palankios sąlygos profesinės kompetencijos kėlimui.

„<...> stipriausia puse yra kino žmonės – entuziastai, kuriu būrys didėja ir tai duoda daug vilčių. Ateina nauja kino karta, kuri yra labai kūrybinga ir ryžtinga. Tai mane džiugina.“ M. Leiputė¹⁶²

„Mes europiečiai ir tai mūsų vertybė.“ S. Siudika¹⁶³

Šiuo atveju tyrimo dalyvių mintys, jog Lietuvos kino kūrėjai, menininkai, galų gale jų „braižas“ yra stiprioji Lietuvos kino industrijos pusė - oponuoja su ankstesniame poskyryje kai kurių ekspertų išsakyta nuomone, (kritika dėl novatoriškų idėjų stygiaus), tačiau vienareikšmiškos išvados iš to daryti negalima, nes tarp abiejų nuomonių atstovų yra: dabartinių nacionalinio kino kūrėjų ir kino kritikų.

Apibendrinti ir sujungti tyrime atliktos Lietuvos kino industrijos vertinimo rezultatus, galime naudodami SSGG analizės metodiką, pateikiant industrijos stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir grėsmių sąrašą.

Lentelė Nr. 5

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
Aukštos kvalifikacijos kino gamybos specialistai;	- Kino politikos nebuvimas; - Per maži kino projektų finansavimo dydžiai; - Nepalankios finansavimo sąlygos (skaidymas per kelis metus); - Dėl per mažų nacionalinio kino gamybos tempų, šios srities specialistams nėra sukuriamos darbo vietos; - Silpna infrastruktūra; - Prasta nacionalinio kino gamybos, sklaidos koordinacija; - Kūrybinių idėjų stygius; - Uždarumas, netolerancija inovacijoms;

¹⁶² Žiūrėti 13 priedą.

¹⁶³ Žiūrėti 14 priedą.

	Nepalankios sąlygos užsienio kino kūrėjams savo projektus įgyvendinti Lietuvoje;
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
- Keisti valdžios institucijų požiūrį į kino industrijos reikšmę valstybei; - Sukurti geresnę infrastruktūrą; - Sudaryti palankias sąlygas užsienio kino projektų įgyvendinimams; - Tapti konkurencinga kino gamintojų šalimi;	- Kino gamybos specialistų praradimas – kūrybinio potencialo nutekėjimas į kitas šalis; - Nacionalinės kino industrijos stagnacija;

4.4 Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad ekspertai kino industrijos sampratą aiškina per kino specialistų ir jų veiklos išskyrimą (nuo idėjos iki filmų gamybos, platinimo, etc.), akcentuodami kvalifikacijos ir profesionalumo svarbą.

Vertinant kino industrijos padėtį po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, išskiriant silpnąsias ir stipriąsias puses, išryškėja kritinis ekspertų požiūris dėl valstybinių institucijų vykdomos netinkamos kultūros politikos, kuri ekspertų nuomone, Lietuvoje egzistuoja tik teoriškai. To pasekmė – nepalankūs įstatymai vietos ir užsienio kino gamintojams. Ekspertai vieningai pasisakė, jog valstybė kuo skubiau turi priimti ir patvirtinti mokestinės skatinimo schemos įvedimo projektą, nes kol ji neegzistuoja, Lietuvos kino industrija apsiriboja tik labai maža nacionalinio kino gamyba ir daugiausia – užsienio kino produkcijos rodymu šalies kino teatruose. Tokiu būdu, neišnaudojamos visos galimybės, galinčios padėti plėsti ir didinti Lietuvos kino industrijos gamybos tempus. Be kitų ko, ši skatinimo schema galėtų padėti sušvelninti itin blogą situaciją nacionalinio kino finansavimo srityje, nes atsirastų daugiau, tiek fizinių, tiek juridinių sponsojų, kurie investuodami į nacionalinio kino gamybą, nemokėtų pelno mokesčio nuo paramos dydžio ir gautų valstybės garantuojamą grąžą.

Daugiausia tyrime dalyvavusių ekspertų kritikos buvo išsakyta nacionalinio kino kūrėjams, dėl jų požiūriu, netinkamo mąstymo, arba suvokimo kas yra „kino industrija“. Jų požiūriu, Lietuvos kinematografo atstovai yra ideologiškai susipainioję tarp sąvokų „komercinis“ ir „autorinis“. Šiame kontekste netinkamai suvokiama „industrija“ (kaip komercija), lemia industrijos neigimą, reiškia tuo pačiu ir jos stabdymą. Ekspertai pabrėžia, kad Lietuvoje, kino kūrėjų, prodiuserių tarpe, vyrauja nuomonė, kad kinas neturi finansiškai atsipirkti, ar net nešti finansinę naudą – „Kinas vardan meno“. „Komercijos kompleksas“, sąmoningas, ar nesąmoningas stengimasis atsisakyti visko, kas bent šiek tiek susiję su komerciniam kinui būdingais bruožais, šiuo atveju, intensyvaus viešinimo, premjerų reklamos, kviečiančios pamatyti kino filmą stygius, lemia ne tik tai, kad kino filmą pamatęs „savų būrys“ neįstengia atpirkti nė 1% procento finansinių investicijų, (ką jau kalbėti apie pelną) bet ir tai, jog sveikintinas, ir pageidaujamas aukšto meninio (ar kitokio pobūdžio išliekamosios vertės) lygio juostos turinys nepasiekia auditorijos. Ekspertai teigė, kad būtent dėl dėl to labiausiai nukenčia ne kas kitas kaip – auditorja, kuri negaudama kokybiško nacionalinio kino, tenkinasi užsienietiškais abejotinos kokybės filmais. Ekspertų nuomone, nacionalinio kino kūrėjai, prodiusuotojai turi įsidėmėti, kad komerciškai sėkmingas bilietų pardavimas niekaip negali sumenkinti filmo turinio. Tyrimo metu šią problemą ekspertai įvardija kaip „kūrimą sau“ ir kaip vieną iš esminių nacionalinės kino industrijos problemų. Jeigu ši situacija nesikeis, ekspertai mano, jog Lietuvos kinas ir toliau vegetuos „savam rate“, neištransliuotas ir nematomas (reiškia – neveiksnius) didžiuliose kino centrų ekranuose.

Ekspertai teigia, kad Lietuvoje, į kiną vis dar nėra žiūrima kaip į projektą – bendrą tam tikrų specialistų darbą: scenaristo, režisieriaus ir prodiuserio, prodiuserio ir platintojo ir t.t. Vyrauja tendencija, jog pa mus viskas kol kas režisieriaus rankose, ko pasekoje galutiniane rezultate, projekto įgyvendinime dažnai randasi daug klaidų, nes ne kiekvienas režisierius ir nevisada yra kompetentingas kokybiškai atlikti prodiuserio, ar „sales agento“ – pardavimų agento, galų gale scenaristo darbus.

Dar viena silpnoji Lietuvos kino industrijos pusė, išryškėjusi tyrimo metu buvo ta, kad mūsų šalies kinematografui šiandien būdingas novatoriškų, originalių idėjų, scenarijų kūrybinių ambicijų stygius, žanrų vienodumas.

Net ir labai neigiamame ekspertų nepriklausomos kino industrijos vertinime, išryškėja vienas teigiamas faktas – Lietuva turi aukštos kvalifikacijos kino gamybos specialistus, kurių potencialą jau yra pastebėję ir įvertinę užsienio kino gamintojai. Džiaugdamiesi jų pasiektais rezultatais ekspertai išreiškė viltį, jog ištaisiusius tam tikras klaidas, padiktuotas valstybės įstatymų, jų potencialas galės būti išnaudojamas mūsų šalies kino industrijoje.

IŠVADOS

1. XIX a., iš žmonijos susidomėjimo mašinerija gimęs kinas, pradžioje visus stebinęs kaip technikos stebuklas, ilgainiui tapo viena populiariausių žmonijos pramogų. Didelė jos paklausa skatino tuometinius kino kūrėjus tobulinti kino gamybos techniką, didinti kino gamybos tempus, kelti aukštesnius, griežtesnius turinio reikalavimus. Pavieniai kino gamintojai, rodytojai ėmė jungtis, burdamiesi į pirmąsias kino kompanijas. Jose imti formuoti modernesni kino gamybos būdai, o veiklai – pradėti taikyti tam tikri verslo modeliai. Tai buvo pirmieji kino žingsniai didžiosios industrijos link.

2. Pamišdama prigimtine – technine kino pusę, semiotika kiną analizuoja kaip tam tikrą struktūrą – vaizdų ir ženklų kompoziciją, kuriančią prasmes. Kinas geba suskurti ir atskleisti maksimumus vaizdinių, kurie montažo pagalba komponuojami tarpusavyje. Kiekvienu atveju egzistuoja vidiniai ženklai, kurie charakterizuoja šiuos vaizdinius tiek jų genezės, tiek kompozicijos požiūriu. Anot, A. Sobchack pagrindiniai kino kalbos įrankiai – įkūnytos egzistencijos apraiškos (matymas, klausa, fizinis ir mąstomas judesys) ir tam tikros tiesioginės patirties struktūros, kurios mums žiūrint konkrečią kino juostą, leidžia jos turinį suvokti kaip „tikrą“, iššifruoti nešamą pranešimą ir štai tokiu būdu mes patys išreiškiame savo jau anksčiau suvoktą patirtį. Tai kinui leidžia ne tik nevaržomai manipuliuoti žiūrovo emocijomis, bet ir suteikia medžiagos visapusiškiems gyvenimo apmąstymams.

3. Kinas pasakoja istorijas, su kuriomis žmonės yra linę susitapatinti. Kai pasakojamos nacionalinės istorijos, žmogus integruoja tas istorijas į savo nacionalinę savivoką. Taigi kinas gali formuoti būdus, kaip žmogus suvokia save ir savo nacionalinę ir politinę identitetą.

4. Kinas – puiki propagandos priemonė, galinti padaryti nepaprastai didelį emocinį poveikį. Kinas aktyviai generuoja žiūrovo vaizduotėje iliuzinį pasaulio paveikslą, smarkiai jį idealizuodamas. Priklausomi nuo autoriaus sumanymo, kinas gali sudaryti žiūrovui vieno ar kito personažo „teisumo“ ir moralinio teisingumo įspūdį, nepriklausomai nuo to herojaus tikrojo vaidmens istorijoje. Propagandos įtaka žmogui čia skverbiasi užslėptai, emociniu lygmeniu, nekontroliuojant jo sąmonei.

5. Kino industrija suprantama kaip kino kūrėjų, gamintojų veiksmai, atliekami kino filmo gamybos skirtingose stadijose. Taip pat į sąvoką įeina ir kino filmų platinimas kilmės šalyje bei užsienyje; užsienio filmų demonstravimas.

6. Kino gamyba – projektinis darbas, išsiskiriantis itin savita specifika nulemta technologinių jos ypatybių, bei kūrybinių sprendimų. Kino filmas – audiovizualinis produktas,

kuriam sukurti reikia ne tik brangiai kainuojančios technikos, didelio skaičiaus specialistų, bet ir gamybos plano.

7. Kino filmų gamyba vyksta penkiais etapais: ikiinvesticinis - projekto idėjos formavimo ir finansavimo paieškos; ikigamybinis - parengiamasis; gamybos - filmavimo; pogamybinis – montažo; baigiamasis – viešinimo;

8. XIX. pab. Žengti pirmieji žingsniai Lietuvos kino industrijos raidai. Nors didelių kinematografinių pasiekimų nebuvo, tačiau svarbiausia, kad vienokie ar kitokie vyko bandymai. Lietuvos kino industrijai svarbus istorinis momentas – atidarytos net kelios kino gamybos studijos: „Lietfilm“, „Liet-art-film“, kino kronikų gamybos bendrovė „Mūsų Lietuva“.

9. Lietuvai praradus nepriklausomybę, visa kino gamyba, bei platinimas pateko į sovietų valdžios rankas. Kaune įkurta Lietuvos respublikinė kino kronikos studija, 1949 m. perkelta į Vilnių ir 1956 m. pavadinta Lietuvos kino studija (LKS). Kino pramonė klestėjo, nes Sovietinėje Lietuvoje, propagandos tikslais, kinui buvo skiriamos didžiulės lėšos, sukurta gamybos ir platinimo sistema, kuri ideologiškai buvo kontroliuojama sovietų valdžios. Tuomet Lietuvoje per metus vidutiniškai buvo pastatomi septyni vaidybiniai, apie keturiasdešimt dokumentinių ir keletas animacinių filmų. Finansavimą be vargo gaudavo visi projektai, kurie atitiko ideologinius reikalavimus, keliamus turiniui ir formai.

10. Sovietinėje Lietuvoje kino kūrėjams nereikėjo rūpintis ekonomine, finansine kino gamybos puse. O štai, atgavus nepriklausomybę, kino struktūra, finansavimas, sklaida iš esmės pakito – ėmė priklausyti nuo valstybės biudžeto ir nuo užsienio bei privačių lietuvių asmenų investicijų, to pasekoje ženkliai sumažėjo kino gamybos tempai. Lietuvos kino studiją, kaip monopolį, jungiantį visas kūrybines ir gamybines pajėgas, pakeitė privačių studijų struktūra, atverianti Lietuvos kinui pasaulinės sklaidos galimybes.

11. Atlikus tyrimą, paaiškėjo neigiamas ekspertų požiūris į dabartinę Lietuvos kino industrijos situaciją, nurodant didžiausias problemas: kino politikos nebuvimą: per mažą finansavimą ir nepalankias jo gavimo sąlygas; prastą nacionalinio kino gamybos ir sklaidos koordinaciją, kūrybinių idėjų stygių, bei netinkamą valstybinių institucijų ir pačių kino kūrėjų požiūrį į kiną ir jo galimybes.

12. Komplikuotą Lietuvos kino industrijos padėtį lemia šios industrijos atstovų ideologiniai tarpusavio nesutarimai. Daugiausia kritikos sulaukia pusė, teigianti, jog reikia kurti žiūrovui patinkančią kiną.

13. Kino industrijos raidą Lietuvoje šiuo metu stabdo neikaip neįsitvirtinantis prodiuserio statusas, į kino gamybą vis dar nėra žiūrima kaip į tam tikros rūšies projektinę veiklą, kurios

galutinio rezultato kokybę lemia visos komando narių ir kiekvieno atskirai, į projektą įdėtos pastangos.

14. Lietuva per maža šalis, kad joje atsipirktų indėliai investuoti į nacionalinio kino gamybą, todėl būtina imtis iniciatyvų, kurti strategijas, kad Lietuvos kino produkcija įgytų paklausą užsienio rinkoje.

15. Lietuvos kino teatrų rinkoje dominuoja užsienio, pagrinde - Holivudo produkcija. Netinkamas platintojų požiūris į Lietuvos kino teatrų auditoriją ir į autorinio kino galimybes, lemia kino teatrų repertuarų siaurumą. Šį požiūrį privalu keisti.

16. Išsprendus pagrindines problemas, susijusias su įstatymine baze, Lietuvos kino industrija, kurios stipriausia pusė –aukštos kvalifikacijos kino gamybos specialistai, Lietuva galėtų tapti konkurencinga kino gamintojų šalimi, pajėgi konkuruoti su Latvijos, Vengrijos kino gamintojais.

BIBLIOGRAFIJA

1. Andrijauskas A. 2008 „Gyvybinis polėkis: Bergsono interpretacijos“, Vilnius.
2. Bakker G. 2010 „*The Economic History of the International Film Industry*“ University of Essex,
[žiūrėta 2012-03-13] Prieiga per internetą: <http://eh.net/encyclopedia/article/bakker.film>
3. Briedis M. 2006 „*Dekonstruojant subjektą: postmodernios tendencijos teologinėje antropologijoje*“ [žiūrėta 2012 – 04 - 05] Prieiga per internetą :
http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Filosofija/Fil63/Fil63_09.pdf
4. Caves R. E. „*Creative Industries Contracts between Art and Commerce*“ [Žiūrėta: 2012 -03 -24] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=imfTUHj8uVcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>
5. Deleuze G. 1986 „*Cinema 2: The Time-Image.*“ Minneapolis: University of Minnesota Press.
6. Deleuze G. 2006 „*Apie vaizdinį-judėjimą*“ Vilnius, 21/22 P. 77-78.
7. Debande & Chetrit G. „*The European audiovisual industry: an overview*“ Eib Sector Papaers
[žiūrėta: 2012 – 04 – 14] Prieiga per internetą:
http://www.eib.org/attachments/pj/pjaudio_en.pdf
9. Gudauskas A. 2009 „*MEDIJŲ SANKIRTOS. KOMUNIKACINĖ MEDITACIJA, ARBA KINAS KAIP FILOSOFINĖ STRUKTŪRA.* Kino režisieriaus A. Tarkovskio ir filosofo G. Deleuze sankirta“ [žiūrėta 2012 -03 -26] Prieiga per internetą:
http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/51/9-23.pdf
10. Horkheimer M., Adorno T.W. 2006 „*Apšvietos dialektika*“ Vilnius
11. Jurenevas R. 1985 „*Stebuklingas langas*“ Kaunas
12. Karvelytė K. 2005 (magistro darbas) „*BEPROTYBĖS INTERPRETACIJA GILLES DELEUZE'O FILOSOFIJOJE*“, Vilniaus pedagoginis universitetas filosofijos katedra [žiūrėta 2012-03-29] Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050523_154141-66502/DS.005.0.01.ETD

13. Kardelis S. „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“ [žiūrėta: 2012 -05- 01] Prieiga per internetą: <http://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslinių-tyrimų-metodologija-ir-metodai>
14. M. Malcienė 1974 „Lietuvos kino istorijos apybraižos“, Vilnius
15. Mažeikis G. „Kūrybinės industrijos: nuo kasdienybės revoliucijos iki įdarbintos fantazijos“ [žiūrėta: 2011 -12 -03] Prieiga per internetą: <http://www.minfolit.lt/arch/3501/3852.pdf>
16. Mažeikis G. 2010 „Propaganda ir simbolinis mąstymas“, Kaunas
17. G. Mažeikis „Propaganda“ Rasti: <http://es.scribd.com/doc/77215782/10/Sovietinė-propaganda>
18. Meškys K. 2010 „Kaip valdyti medijas. Prodiuserinės veiklos pagrindai.“ Vilnius
19. Mikalauskas V. 1999 „Kinas Lietuvoje. Nuo atrakciono iki nacionalinio meno“ Vilnius
20. Milerius N. 2007. „Kaip galima kino filosofija?“ , *Problemos*, 72. Vilnius, 2007- [žiūrėta 2012-04-09] Prieiga per internetą: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Problemos/Problemos_72/96-103.pdf
21. Mirkonis A. 2009 „Kinas tarpukario Vilniuje“, *Kinas*.
22. Parkinson D. 1995 „Kino istorija“ ,Vilnius.
23. Pipinytė Ž., Kanceravičiūtė A., Kažukauskaitė N., Keidošiūtė I., 2011 *Trumpa kino istorija nuo ištakų iki Antrojo Pasaulinio karo. – Vaizdų kultūros studija*.
24. Pilipavičienė Ž. 1982 „Kino meno pagrindai“, Kaunas.
25. Pukšta E. „Vėluojanti kino šalis – LIETUVA“, *Valstybė*, 2012 gegužė Nr. 5 (61)
26. Ramaškienė V. 2007 „Meno aritmetika“, 2 knyga, Vilnius
27. Tidikis R. „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ [žiūrėta: 2012 – 05 – 01] Prieiga per internetą: <http://www.scribd.com/doc/36462514/105/Ekspertų-vertinimo-metodas>
28. Tapinas L. 1975 „Tarybų Lietuvos dokumentinis kinas“, Vilnius.
29. Ungureit H., Rauhe H., Demmer Ch. 2004 „Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika“ Vilnius, P -228
30. Valiulis S. 2007 „Lietuvos kinas sovietinėje sistemoje“, „Kino atostogos, Nr. 2
31. Vasiliauskiene S. 2007 (magistro darbas) „Projektinė veikla kaip mokyklos atvirumo išraiška“ Vilniaus pedagoginis universitetas pedagogikos ir psichologijos fakultetas [žiūrėta: 2012 -03-28] Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_173842-98185/DS.005.0.01.ETD
32. Venckus R. 2008 „Videomeno dekonstrukcija“, Šiauliai.

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. Baltic Films Figures Rasti: <http://www.efsa.ee/index.php?page=441&>
2. „Flip book dirbtuvės Dargužiuose“, lietuviškos animacijos dienoraštis: REANIMACIJA .LT. Prieiga per internetą : <http://reanimacija.lt/2011/07/20/flip-book-dirbtuves-darguziuose/>
3. „The Economic History of the International Film Industry“. Rasti: <http://eh.net/encyclopedia/article/bakker.film>
4. Lietuvos centrinis valstybės archyvas; Rasti: <http://www.filmarchives-online.eu/apie/kolekciju-aprasymai/lietuvos-centrinis-valstybes-archyvas>
5. Elektroninis Media terminų žodynas; prieiga per internetą: <http://www.mediadesklithuania.eu/sites/default/files/zodynas/a.pdf>
6. Jurkonytė I. „Komerčinis - nekomerčinis kinas“ [žiūrėta: 2012- 05- 22] Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-11-12-ilona-jurkonyte-komerchinis-nekomerchinis-kinas/22051>
7. Lietuvos respublikos autorinių ir gretutinių teisių įstatymas; [žiūrėta: 2012 – 04 – 05]Prieiga per internetą: <http://www.lrvs.lt/txt/rysiaisuvisuomene/istatymai/4.pdf>
8. Meno Lietuva „Lietuvos kino istorija“ [žiūrėta: 2012 -04 – 23] Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/Lietuva/esme/page3.htm>
9. „Sculpting inTime 1987“ By Andrey Tarkovsky 2000 [žiūrėta 2011-11-03] Prieiga per internetą: <http://www.longpauses.com/blog/2000/02/sculpting-in-time-1987.html>
10. „Tadas Blinda. Pradžia“ – lietuviško komercinio kino (at)gimimas? [žiūrėta: 2012 -01 -15] Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/„tadas-blinda-pradzia“—lietuvisko-komercinio-kino-atgimimas>
11. Ūbis J. 2006 „Jie atakuoja krėslę prie televizoriaus“ [žiūrėta 2012 – 01- 24] Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/7md/?st_id=5907
12. Ž. Pipinytė „Ką žiūri prezidentai“ Rasti: http://www.7md.lt/lt/2011-10-14/kinas/ka_ziuri_prezidentai.html

PRIEDAI

1 Priedas

Lentelė Nr. 1

<i>Ikiprojektinis etapas</i>	<i>Parengiamasis etapas</i>	<i>Gamybinis etapas</i>	<i>Pogamybinis etapas</i>	<i>Baigiamasis etapas</i>
Projekto idėjos formavimas; Investicijų paieška; Preliminarios sąmatos rengimas; Verslo plano rengimas; Produkcijos realizavimo būdų ir vietos rinkoje paieška;	Sutarčių sudarymas su potencialiais partneriais; Komandos formavimas;	Audiovizualinio projekto darbinės laikmenos gamyba;	Prekės pateikimas užsakovui;	Realizavimas rinkoje; Ataskaitinės dokumentacijos pateikimas;

Lentelė Nr. 2

2 Priedas

Etapas	Ikiinvesticinis	Ikigamybinis	Gamybos	Pogamybinis	Baigiamasis	Platinimo
Atsakingas asmuo	Prodiuseris	Prodiuseris	Prodiuseris/ Režisierius	Prodiuseris/ Režisierius	Prodiuseris/ Kino studijos	Distributorius/ Kino teatrai
	Projekto idėjos formulavimas	Filmavimo planas	Režisavimas	Redagavimo darbai	Kopijų darymas	Transliavimas
	Teisių įgyjimas	Gamybos biudžeto planas baigimas	Filmavimas	Garso takelis	Reklama	
	Darbo plano ruošą	Draudimai	Gamyba	Efektai		
	Finansavimo paieška	Patalpų filmavimui nuoma	Kontrolė	Titrai		
	Kūrybinės grupės – aktorių atranka			Spaudiniai		
	Biudžeto ruošą					
	Gamybos plano rengimas					

Lentelė Nr. 3

Vertinimas	Ekspertas
„Lietuvos kino industrijos padėtis kritinė.“	G. Lukšas
„<...> padėtis kol kas yra labai bloga. Gamybos sektorius, aš galvočiau, kad perspektyvos neišnaudojamos.“	E. Pukšta
„Lietuva maža šalis, skurdi šalis, praktiškai visi filmai pastatomi per 50% finansuojant valstybei <...> Nu neturėtumėm būti tokie skurdūs, čia vat buvo šiek tiek pagerėję, bet va vėl krizė ir vėl...<...> Atrodytų panaši padėtis, bet vat Latvijoje, Estijoje geriau <...>.“	H. Alksnevičius
„Taip blogai, kaip pas mus yra... Nu turbūt nėra niekur.“	R. Miškinytė
„Gamyba buksuoja dėl gausybės prikeptų „profesionalų“<...> Matyt turi išmirti apsukruoliai be talento, tuomet filmai bus ŽIŪRIMI (būtent tokia kino paskirtis).“	G. Plytnikas
„Vat būtent, pramonė – jinai gyvavo, bet jinai numirė, arba nustojo aktyviai veikti prieš krizę ir krizės metus <...> Kaip gali būti gerai valstybėje, kaip gali būti kino industrija, kurioje nėra kino politikos <...>“	Ž. Naujokas
„Lietuviškas kinas savo pasėjo – jauni, supratę, kad kinas globalus menas, išvažiuoja ir niekada negrįžta, nes rinkta per maža įsileisti protingesnę ir turintį žinių. Noras dirbti – štai kas dabar dominuoja <...> rezultato jokio.“	S. Siudika
„Prastai.“	E. Vėlyvis
„Manau, kad padėtis gerėja...“	M. Leiputė
„Gerėjančią, daug žadančią ir įgaunančią	P. Auštrevičius

naujas galimybes.“	
--------------------	--

4 Priedas

Lentelė Nr. 4

Kino industrijos dalis	Problema				
	Atrankos sistemos finansuotiems kino projektams nebuvimas	Aiškių finansavimo kriterijų nebuvimas	Per mažas finansavimas	Tiesioginės ir netiesioginės paramos nebuvimas	Mokestinės skatinimo schemos nebuvimas
Nacionalinio kino gamyba	+	+	+	+	+
Koprodukcija		+	+	+	+
Filmų importas			+		

Lentelė Nr. 5

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
• Aukštos kvalifikacijos kino gamybos specialistai;	• Kino politikos nebuvimas; • Per maži kino projektų finansavimo dydžiai; • Nepalankios finansavimo sąlygos (skaidymas per kelis metus); • Dėl per mažų nacionalinio kino gamybos tempų, šios srities specialistams nėra sukuriamos darbo vietos; • Silpna infrastruktūra; • Prasta nacionalinio kino gamybos, sklaidos koordinacija; • Kūrybinių idėjų stygius; • Uždarumas, netolerancija inovacijoms; • Nepalankios sąlygos užsienio kino kūrėjams savo projektus įgyvendinti Lietuvoje;
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
• Keisti valdžios institucijų požiūrį į kino industrijos reikšmę valstybei; • Sukurti geresnę infrastruktūrą; • Sudaryti palankias sąlygas užsienio kino projektų įgyvendinimams; • Tapti konkurencinga kino gamintojų šalimi;	• Kino gamybos specialistų praradimas – kūrybinio potencialo nutekėjimas į kitas šalis; • Nacionalinės kino industrijos stagnacija;

Tyrimo klausimynas

1. Trumpas savęs apibūdinimas – veikla, patirtis – su kokiais kino projektais yra tekę dirbti?

Kino industrijos samprata

2. Kino industrija. Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?

3. Kino industrija Lietuvoje iki 1990 m. ir po jų.

Šiandieninės Lietuvos kino industrijos vertinimas

4. Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?

5. Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.

6. Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas?

7. Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?

8. Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?

Lietuvos kino kūrėjų klausimas

9. Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?

10. Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio

auditorijos dėmesio? Kodėl?

Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?

7 Priedas

Apklausa raštu. Į pateiktus klausimus atsakė režisierius, Lietuvos kinematografininkų sąjungos pirmininkas, Lietuvos kultūros ir meno tarybos narys, Nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narys Gytis Lukšas (toliau pateikiami inicialai GL)

Atsakymai į klausimus gauti 2011-09-16

Kaip ir kodėl, Jūsų nuomone, per pastarąjį dvidešimtmetį kito ir pasikeitė Lietuvos kino industrija?

GL.: Lietuvai tapus nepriklausoma, nutrūko centralizuotas sovietinis finansavimas, pinigų filmų gamybai ženkliai sumažėjo: tada gaminome net 7 pilnametražius vaidybinius filmus kasmet dabar vos vieną, du...

Jūsų nuomone, kokia yra šiandieninė Lietuvos kino industrijos padėtis? Kokios perspektyvos? Jei galite, nusakykite stipriausius ir silpniausius šios kooperacijos bruožus.

GL.: Lietuvos kino industrijos padėtis kritinė. Finansavimas mažiausias tarp visų Europos Sąjungos valstybių. Perspektyva- keisti valstybės požiūrį į kiną, didinti tiesioginę ir netiesioginę paramą, plėsti bendrą gamybą su kitomis šalimis, skatinti užsienio filmų gamintojus dirbti Lietuvoje, taip generuojant papildomas lėšas nacionalinio kino vystymui.

Pagaliau įkurti valstybės įgaliojimus turinčią specialią kinu besirūpinančią instituciją.

Kokias išskirtumėte esmines šios srities problemas mūsų šalyje? Kaip jos galėtų būti sprendžiamos?

GL.: Atsakiau.

Kaip galėtumėte pakomentuoti posakį: „Režisieriai kuria madas.“? Kokios kino filmų „mados“ šiandien tvyro Lietuvos kino ekranuose?

GL.: Tokio posakio negirdėjau. „Madas kuria“ bet kuris menininkas, jei jis asmenybė. Deja, Lietuvos kino ekranuose, kaip ir visam pasauly, tvyro „amerikoniškų filmų mados“.

Kaip manote, su kokia kita Europos valstybės kino industrija, galėtų būti palyginta kaip panaši, ar lygiavertė, mūsų šalies kino industrija? Kodėl?

GL.: Gal su Latvijos, bet ir ten kai kas geriau. Pvz., Latvijos nacionalinis filmų centras egzistuoja jau nuo 1992 m. Finansavimas iki šiol irgi buvo geresnis.

Kaip manote, kokią padėti Lietuvos kino industrija šiandien užima užsienio šalių rinkoje? Kokią padėtį galėtų užimti?

GL.: Neužima jokios padėties, lietuviškų filmų neperka(išskyrus labai retas išimtis).Pigiai parduodamos tik kino profesionalų paslaugos.

Kadangi, Jūs esate kino filmų režisierius, kaip niekas kitas, puikiai žinote ko reikia, kad vienas ar kitas kino filmo projektas būtų įgyvendintas. Galbūt, galėtumėte kiek įmanoma tiksliau nusakyti kaip vyksta kapitalo cirkuliacija Lietuvos kino industrijoje (dažniausi finansavimo šaltiniai, iki mokesstinis pelnas; kaip gautąjį pelną dalijasi, skirsto gamybos ir platinimo įstaigos; autorinės teisės, etc.) ?

GL.: Finansavimo šaltiniai: valstybės biudžeto lėšos, MEDIA programa, Europinio filmų gamybos rėmimo fondo“ Eurimages“ pinigai, jei gaminama su užsienio partneriu. Apie pelnąbelieka tik svajoti. Per 20 metų neatsipirko nei vieno filmo gamyba, ką jau čia pelnas...Už bilietus gautus pinigus dalijasi prodiuseriai su distribucinėmis kompanijomis ir kino teatrais. Kūrėjai negauna nieko. Kino autorių teisės Lietuvoje iki šiol deramai neginamos.

8 Priedas

Interviu su Lietuvos kino kritiku, apžvalgininku Edvinu Pukšta (toliau pateikiami inicialai EP)

Interviu atliktas 2012-04-26

LJ.: „Kino industrija“ – kas tai? Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?

EP.: Kino industrija yra visi kino versle dalyvaujančios...Asmenim to nepavadinsi ...Visi kino rinkos dalyviai, tai: rodytojai, platintojai ir kino gamintojai ir viešintojai. Jeigu įtrauksim lietuvišką kiną, tai aišku, kad prasideda nuo prodiuserių, kurie inicijuoja filmą, po to kaip jie sudaro komandą, tai irgi tai yra kino industrija, tai yra gamyba. Jie teikia paslaugas. Pas mus Lietuvoj yra labai gera infrastruktūra susidariusi kino gamybai, paslaugų, tai ir specialieji efektai, dekoracijos, vizualieji efektai, operatoriai, visas aptarnaujantis personalas, be kurių neįmanoma, drabužiai, dizaineriai, be kurių neišsivaizduojamas kinas, visa tai ir yra kino industrija. Po to kai filmas yra pagaminamas, tai tada jis pereina į viešintojų rankas. Tai tie kas dalyvauja viešiniame, arba teikia paslaugas marketingo, tai irgi yra dalis kino industrijos. Vis tik tai, viešiniu užsiima platintojas, tai šiuo atveju platintojas perka paslaugas, arba pats naudoja ir tuomet aišku, kino eiga baigiasi rodytojais. Kino centrai, kino teatrai tai yra rodytojai. Industrija yra ne tik Lietuvos, lietuviškas nacionalinis kinas, bet ir yra užsienio produkcija, kuri pas mus Lietuvoj yra dominuojanti. Jeigu nežiūrėt į „Tado Blindos“ rezultatą, tai dažniausiai apie 80 % rinkos užima užsienio produkcija, kartais žymiai daugiau. Ir Holivudas ir Europinis kinas išsiskiria, bet tai ir yra industrija – dalyviai, visi dalyviai, kurie daro kiną, organizuoja kiną, jį viešina ir po to jį rodo. Lietuviškom sąlygom tai kino industrijos apibrėžimas būtų, manau toks.

LJ.: *Procesas gamybos ir žmonės, kurie būtent veikia šitam procese, ne tik žmonės, bet ir įstaigos tai ir yra kino industrija.*

EP.: Tai aišku jeigu atversim lapą su užrašu „Holivudas“, tai tada gausim dvi sąvokas industrijos. Tai tada atsiranda studijos, atsiranda finansavimo paieškos mechanizmai, ko dar Lietuvoj stipriai neišvystyta, nes nėra tam reikalingų įstatymų. Bet kiek žinau jie bus priimti, tai mes kažkuo labiau artėsime prie to. Juk kinas irgi susisluoksniuoja iš skirtingų dalių. Kaip sakiau, kad pas mus yra išvystyta gamyba, tai gamyba gali būti irgi pasidalinusi į dvi dalis, tai aptarnaut lietuvišką, nacionalinį kiną ir vilioti tas pačias Holivudo studijas, kurias norisi taupyti, arba europiečius prodiuserius vilioti čia, kad jie Lietuvoj kurtų kiną ir lietuviai suteigtų paslaugas, o užsieniečiai išleistų pinigus Lietuvos ekonomikai ir paliktų mokesčius ir valstybė gautų pelno, ekonominio pelno.

LJ.: *O kaip Jūs vertintumėt šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?*

EP.: Tai, nesakyčiau kad ... Kad atsakyčiau objektyviai, irgi reikėtų išskirti tom skirtingom kaip veiklos kryptim. Jeigu paimsime importą, importinį filmą, užsienio produkciją, tai aš manau, kad dabar yra...nors gal nėra pats geriausias metas dabar, kaip buvo 2007 – 2008 metais, tada buvo pikas, bet mes jau prie to artėjam. Tas nuosmukis, padiktuotas įstatymų...Jau pavyksta iš jo išeiti. Tai šitoj vietoj manau rezultatai yra geri. Importo. „Importika“ - Holivudo studijų, užsienietiški filmai, kurie kaip sakiau dominuoja rinkoj, dominuoja repertuare, tai aš manau, kad nors ir nepamatom labai daug kino ir čia vat yra kur plėstis, galima tobulėti. Kita dalis yra nacionalinio kino gamyba ir sklaida. Tai, aš galvoju, kad čia mes galėtumėm ir geriau. Nors Donatas Ulvydas ir Emilis Vėlyvis parodė, kad ir šitoj vietoj mes labai stipriai kylam ir su „Blinda“ labai aukštai pakilom. Tai ką padarė „Blinda“ tai, čia yra ne tik filmas, bet reiškinys. Jis visų pirma užkėlė susidomėjimo kartelę lietuvišku kinu. Ir tai yra labai svarbu. Tie, kaip ir anksčiau kalbėjom kad pirma kartelė buvo viena, atėjo Puipa jis užkėlė iki tiek, tie patys žiūrovai jau domisi, seka naujienas. Atėjo Emilis Vėlyvis, jis vėl dar aukščiau užkėlė, dabar „Blinda“ išvis užkėlė į neregimus tolius. Jį palydėjo žmonių grupė, kuri seka lietuviško kino naujienas, kas kuriama, kas domina, išmoko daugiau aktorių pavardžių. Aišku, kad dividendai po to nueina ir į teatrą, kur tie patys aktoriai pasirodo kaip Dainius Kazlauskas, sužino daugiau žmonių apie tai. Prodiuserių požiūris manau, mano galva, nėra teisingas. Jisai stabdo raidą, šituo etapu. Sakyčiau, kad mes per daug užsižaidėm tom sąvokom: komercinis kinas ir autorinis kinas. Vis tiktai, per ilgai žaidėm vat ta , sau reikalinga kino partija. Reikėjo anksčiau tokių filmų kaip „Blinda“. Jeigu pažiūrėtume į kaimyninių šalių, net Latvijos, Estijos istoriją raidos, tai tenai jau prieš kelis metus turėjo tokio lygio filmus kaip „Tadas Blinda“. Tai yra specifiškai sukurtas filmas žiūrovam. Trečia dalis industrijos yra gamyba. Šitoj vietoj sakyčiau, padėtis kol kas yra labai bloga. Dabar gamyba yra sustojus, jeigu atmesim lietuviško kino, nacionalinio kino gamybą, bet tai yra ant tiek mažai, kad mūsų gamybos industrijos veikėjai, jiems nebeužtenka, kad išgyvent. Reikia ieškoti būdų daryti reklamas. Lietuvių pasirengimą, profesionalumą įrodo daug labai dalykų . Kad ir tai, kad jie kviečiami į užsienį. Kaskadininkai turi labai didelę paklausą, kas mažai viešinama, nors jie labai sėkmingai dubliuoja garsiausius aktorius Holivudo studijų filmuose, nors jų pavardė titruose būna kažkur labai žemai. Šitai daliai reikalingas labai, valstybės dėmesys, o kol kas mūsų valstybė miega žiemos miegu, kaip meškutė. Ir deja, tie įstatymai, kuriuos priėmė šalys konkurentės : Belgija, Bulgarija, Rumunija, kur suteikę yra mokesčių skatinimo modelį. Kad valstybė uždirbtų, jina turi padaryti nuolaidas, nes kiekvienas užsienio prodiuseris ieško kaip sumažinti savo investicijas, sumažinti savo lėšas, ir jeigu jiems Rumunija siūlo geresnes, palankesnes finansiškai sąlygas, tai jie važiuoja ten, į Vengriją. Tai

kas buvo Lietuvoj su gamyba, kai buvo palankus dolerio kursas, 1:4 ir tada čia visi važiavo, nes buvo labai pigu, tai tos sąlygos dabar pasikeitė. Ir aišku dabar važiuoja tik atsitiktiniai dokumentiniai filmai, TV filmai iš kurių realiai daug ir negali užsidirbti, labai maži biudžetai. Nes nebeliko tų didžiųjų filmų. Gamybos sektorius, aš galvočiau, kad perspektyvos neišnaudojamos. Neišnaudojama galia, ką gali padaryti Lietuva, bet tam reikia įstatymų. Aš kiek žinau, kad bus pagaliau balsuojama gegužės 8 d. ir jeigu tai įvyks taip palankiai kaip tikisi industrijos atstovai tai tada kokiais 2013 m. mes pamatysim kokių poslinkių ir rezultatų, nes tai būtina dalykas, kad klestėtų industrija, kad žmonės pradėtų užsidirbti kiek yra verti.

LJ.: *Įvardykite Lietuvos kino industrijos problemas, kalbant apie nacionalinį kiną. Kokios yra problemos, kokie sunkumai kyla kino gamyboje Lietuvoje? Kas kliudo geram, produktyviam, našiam darbui?*

EP.: Manychiau, kad trukdo labai per daug metų išplėstas finansavimas. Vienam filmui neįmanoma gauti jam skirto finansavimo per metus, nes dažniausiai finansavimas išsisklaido per 2, o kartais ir per 3 metus, tai ištęsia, pabrangina filmą ir ištęsia filmavimo laiką. Jeigu užsienietis sugeba susirinkti biudžetą ir jisai turi jį čia, jis atvažiuoja, nusifilmuoja per 30 dienų ir padaro filmą ir tada post – produkcijai lieka laikas ir viskas. Tai mūsų prodiuseriam dažniausiai tenka skaidyti filmavimą į etapus, kad prisitaikyt prie pinigų srauto. Manau, kad čia yra blogai, kad nuo pat pradžių padaryta - pinigų srautai. Nu ir aišku, kad pernelyg mažas finansavimas irgi faktas, kad neįmanoma paleist daugiau negu dviejų, trijų filmų ir tai, tie trys filmai yra su sąlyga, kad išskaidoma pažadėta parama per 2 – 3 metus. Tai faktiškai, su turimom Lietuvos sąlygom ir be ankstesnių įsipareigojimų galima būtų paleisti maximum vieną filmą vaidybinį ir dar nepamiršt, kad reikia ir dokumentiką, ir animaciją, ir visus kitus...Nu ir aišku, nacionaliniam kine yra kaip sakiau ir prodiuserių požiūris, kad filmas neturi atsipirkti. Tai aš manyčiau, kad tai klaidingas požiūris ir kinas turi būti viešinamas ir stengiamasi parduoti bilietus. Kai to nedaro, kai yra tas, trečia grandis kino gamybos, kino atsiradimas stringa, ir kai neišnaudojama, kaip dabar bus puikus pavyzdys pavadinimu „Narcizas“, kuris buvo sukurtas vardan „Gervį“, kad sudalyvaut „Gervėse“ ir, kad padaryti seansą didžiojoje salėje. Kai mes darom, vat kai prodiuseris dirba, va užsirašo: tikslas ir plusas. Pavyzdžiui: -premjera didžiojoje salėje – padaryta, plusas, nominacija „Gervei“ gauta - plusas. Viskas. Su finansavimais atsiskaičiau – plusas. Vat kai dirbama pagal tai ir nežinoma ką filmas gali padaryti, tai visų pirma filme juk ir yra užkoduotas pasirengimas darbui, kaip tu pasiruoši, kokius tu žmones pasirenki. Irgi galų gale industrijos dalyviai turi suvokti vieną, kad ne bet kam reikia skirstyt vaidmenis, kad aktorius turi atvesti irgi žiūrovus. Kaip ir „Blindoj“ matyta su Mantu, jis atvedė savo dalį žiūrovų. Yra būtina pasirinkimo strategija. Vat čia daugeliu vietų yra dar yra kur progresuoti. Kitas dalykas

yra godumas. Čia negali šito nutylėt, tai skausmingiausia turbūt tema, kad dažnam Lietuvoj prodiuseriu, besivadinančiam asmeniui, yra svarbiausia yra gauti valstybinius pinigus, o tik tada jie galvoja kai gauna tą finansavimą, jie tik tada galvoja ką, kaip padaryt kiną. Turi būti parengiamieji darbai padaryti ir atlikti iki gaunant pinigus. Dėl to, visi dalykai irgi užstringa: 2, 3, 4, ar net 5 metus, tai pernelyg ilgai. Kas buvo aktualu prieš 5 metus, gal bus niekam neįdomu, ir per tą laiką dažniausiai atsiranda užsienietiški filmų, dalinai tematiškai panašių. Jeigu trumpai, tai prodiuserių požiūris turi keistis į kino gamybą ir galvoju vat ta užsienio gamyba jeigu ateitų, tada pasikeistų įkainiai, paslaugas teikiančių žmonių. Ir nacionalinį kiną kuriantys žmonės, jie irgi būtų priversti ieškotis investicijų, kad sumokėti atlyginimus pagal tai, kiek jie verti žmonės. Vat ką reikia ieškotis investicijų ? Investitorius dažniausiai neduoda pinigų šiaip sau. Viskas turi atsipirkti. Bet kuris investitorius investitorius reikalaus atsipirkimo modelio. Vat šito mūsų prodiuseriai, šitos pamokos dar nėra išmokę. Kad pinigai yra ne šiaip sau įmerkiami, jie turi atsipirkti. Ir dėl to taip vadinamo autorinio, ar nekomercinio kino, rėmėjai ir nenori dirbti, nes jie nemato tikimybės, kad investicijos atsipirks. Yra prodiuserių, kurie labai gerai dirba, tokių kaip Žilvinas Naujokas, kuris įrodė visiems, kad sukurti filmą net ir gerą filmą - neužtenka, reikia jį viešinti ir atvesti žiūrovus. Kinas be žiūrovo yra žlugęs. Blogas įprotis yra kiną daryti dėl pluso, dėl didžiosios salės, vien tik tam, kad padaryti. Manau, reikia kurti aktualų kiną, kuris įdomus ne tik čia esantiems žmonėms, bet kurį gali dar sudominti ir parduoti užsienį. Jis turėtų būti aktualus, kad bent jau sudalyvaut festivaliuose.

LJ.: *Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas? Kodėl?*

EP.: Vien tik neigiami padariniai. Privatizavimas, manau čia kitas klausimas – griovimas, čia aišku, vien tik neigiami. Infrastruktūros griovimas, tai čia yra vien tik pagalys į gerai besisukantį ratą. Lietuvos kino studija ir padėjo iškelti tą mūsų gamybos sektorių. Jeigu nebūtų „Naujų Robin Hudo nuotykių“, kuris buvo filmuojamas 4 metus, ir aptarnaujamas Lietuvos kino studijos, tai mes neturėtume tiek specialistų. Nors gamybininkai dar sako, kad mes permažai turim specialistų ir, kad dar reikia ugdyti. Tai šitoj vietoj infrastruktūra yra būtina, kad kurti, daryti kiną. Pažiūrėkit kas darosi užsieny, ten studijos dabar statomos. Čekijoje „Barabovo“ studija, Vengrijoje „Kordos“ studija, ir dar viena yra, dvi didžiulės studijos, Bulgarijoje Holivudas pasistatė tenai paslaugų kompleksus, nes ten jiems apsimoka. Jie ten pasidarė infrastuktūrą. Pas mus tai čia yra labai blogai. Kino studija, grįžtant prie pirmo klausimo, aišku, kad kino studija yra industrijos dalis. Kino studija šioj vietoj atstovauja gamybą. Tai čia yra būtinas dalykas turėti paviljonus, kurie galėtų aptarnauti ir savus, ir užsieniečius, nes ne visada filmuojama yra atviroj erdvėj, vis tiek yra filmuojama ir uždaroje vietoje ir tada reikia prodiuseriam ieškotis, nuomotis butus, o tai galima būtų padaryti ir studijoje. Tai čia

vien tik neigiami dalykai. Aš teigiamo turbūt nematau nė vieno. Vėl gi čia valstybės nesuvokimas, kad kinas taip pat yra ir ekonomija. Vėl grįžtam prie to pačio užburto rato, kad kinas parduoda bilietus, o ką reiškia parduoti bilietai? Tai yra PVM, yra mokesčiai ir taip grįžta pinigai į biudžetą. „Blinda“ tai turėtų būti laikomas sėkmingiausia valstybės investicija visų laikų. Nes faktiškai čia reikėtų skaičiuoti per mokesčius kiek valstybės biudžetas gavo visų pirma, tiksliau mažuma, tai gauna aišku reiškias tų filmų, kurie nepasiseka, rezultatų nepadaro, bet šiuo atveju vat gavo valstybės biudžetas net dukart daugiau, labai daug gavo. Infrastruktūra kino gamyboje – kertinis reikalas. Kiekvienas manau šitą išsakys. Gal vyresnės kartos aktoriams kino studija ir yra be abejo susijus ir su nostalgija. Aš čia nematau nė vieno teigiamo dalyko, kad nugriovė, pasistatė kažką kitą.

LJ.: *Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?*

EP.: Kino studijų kaip ir liko ta privatizuota vat dabar Lietuvos kino studija, kuri realiai neturi... Tiktai liko pavadinimas ten, bent jau dabar tik bandoma statyti vėl paviljonus tai čia...Lietuvos kino studija nėra vienintelis iš tiesų paslaugų tiekėjų, atsirado ir naujų, tarkim „Baltijos filmai“ paslaugos. Yra tie žmonės organizatoriai, kurie organizuoja gamybą. Šiuo atveju, Lietuvos kino studija privatizuota, kur Ramūno Škiko atstovaujama, tai jie savotiški konkurentai yra su „Baltijos filmais“ paslaugom ir dabar ypač auga ir „Nordic Introductions“ , kurie sunkiom, sudėtingom sąlygom sugebėjo privilioti Oskaru apdovanotą italų režisierių Gabrielių Salvatoresą ir šitą Džonas Malkovičius, kurio atvykimas į Lietuvą ir į Vilnių, tikrai suteikia netgi viešumo naudos kaip Džeremi Aironsas filmavosi ar Helen Miller, ar Danielis Craigas, čia ne tik tai, kad mes gavome iš Holivudo pinigus ir tai mokesčiuose tai atsispindėjo, bet ir vien tik tų žmonių čia atvykimas viešumo davė, o kai jie po to dalyvavo festivaliuose ir paminėjo Lietuvos vardą, tai čia jau irgi yra didelė pergalė. Sakytiau, vat tie gamybininkai, kurie sugeba prisivilioti tokius, daug pinigų išleidžiančius prodiuserius ir aktorius tai jų darbą tik gerai vertinu. Ypač dabartinėm sąlygom kai jie neturi lygių galimybių konkuruoti net gi su Latvija, nekalbant su Vengrija, ar Bulgarija, Čekija, Kroatija, kurie turi mokesčių skatinimo sistemas. Net gi ir šitom sąlygos sugeba bent kažkiek prisikviest ir įrodyt, ir suteigti paslaugas. Aišku potencialas yra neišnaudojamas, bet tam reikia valstybės pagalbos, reikia politikų supratimo, kad biudžetas nuo to pagerės.

LJ.: *Ką valstybės atstovai turėtų pakeisti, kad situacija pagerėtų?*

EP.: Pirmiausia, jau po truputį jau tas juda, tiktai pas mus Lietuvoj biurokratija stabdo labai daug dalykų, tai manau tas yra suplanuota gegužės 8 d. seimo posėdy, jei įvyks ko visi tikisi ir ko svajoja. Kad ir kaip pasakytum , kad tai yra vėlu jau, bet tai ypatingai svarbus dalykas. Priimti tas mokesčių skatinimo schemas, kurias jau turi Latvija, turi beveik visos šalys Europoj, turi beveik visos Amerikos valstijos, vienokias, ar kitokias skatinimo schemas. Ir dauguma padeda susigrąžint

20% , tai latviai turėję ilgą laiką turėjo 15% ir tai jie pakėlė, ne pamatė, kad praranda gamintojus konkurentams, kurie siūlo 20% . Šitas labai svarbus įstatymas, kad pradėtų galioti mokesčių skatinimo schemos. Tai palengvintų galimybes konkuruoti derybose, prisiviliojant užsienio gamybą, kuo daugiau čia atvažiuos, tuo daugiau gaus investicijų ir studija kils tuomet, neabejoju, infrastruktūra gerės, nes reikės paviljonų, visur ir Vilniuj, pajūry, Kaune, Šiauliuose...O gaudami daugiau darbo, tikrai labiau plės patirtį ir taps profesionalesni mūsų gamybininkai ir kas svarbiausia, kad jie galės atsivesti naujus žmones ir jiems išsilavinimą duoti, grūdinti žmones, kad tose pačiose pozicijose atsidurtų keli ekspertai kaip.... Jeigu nukrypstant į šoną, kas nutiko Latvijoje, kai jie priėmė lengvatų schemas ir kai pas juos pradėjo važiuoti užsieniečiai jie neturėjo žmonių kaip, kas aptarnautų ir jie samdė lietuvius ir jiems mokėjo atlyginimus. Ir tą laiką Lietuva vis dar miegojo, ir tai kas nutiko per tą laiką, kad latviai pradėjo samdyti vis mažiau ir mažiau žmonių, nes aišku, kad kuo daugiau darbo gauni, tuo daugiau kvalifikacija kyla. Ir visai gal nemokėjęs žmogus, pasidarė profesionalu, įgyja patirties per 3 – 4 metus, užaugina savo pagrindu savus. Šitoj vietoj valstybės supratimas, kad jinai taip pat uždirbs, tai būtinai reikalingas. Teisinga linkme jau priimti ir vyriausybė jau patvirtino, kad Lietuvos kino centras pradėtų darbą, tada pagyvėtų, atsirastų remiamų pinigų kiekis. Čia labai svarbu, kad kuo daugiau paremti galėtų ir paleisti į gamybą lietuviškų filmų. Mokesčių skatinimo schemos taip pat suteiks daugiau galimybių paleisti daugiau lietuviškų filmų, nes lietuvis prodiuseris galės pasiūlyti kažką investuotojui, kuris kitokiu būdu neduotų pinigų. O dabar pagal tas schemas investuotojas, ne tai kad padovanoja, ne paremia, bet jis paskolina pinigus su valstybės garantija, kad jisai susigrąžins ir nemokės pelno mokesčio už tą dalį ir susigrąžins grąžą, o dar jeigu susidaro sutartį su prodiuseriu kas bus nuo rezultato, dar gal gaus procentus, kas aišku tai privalomas dalykas. Jeigu protingas ir gudrus prodiuseris, jis nebus priklausomas vien tik nuo ministerijos pinigų, bet ir stengsis susirasti investuotoją pagal tą schemą. Ir galbūt jam nereikės laukti tų dviejų milijonų, leidžiamų įstatymų gauti 2,1 milijono. Tai pagreitins procesą. Grįžtant prie kino centro, tai aišku čia organizavimas, stebėjimas viso proceso ir sklaida, tai labai svarbu. Kol kas įstatymai priimti, bet labai lėtai vyksta procesas, tokiais greičiais mes niekur nenukeliausim. Jau gegužės 1 d. turėjo pradėti veikti, bet aš nematau net gi galimybių, iki šiol niekas nieko nežino. Jeigu dar iš valstybės ko reikia, ypač iš miestų, iš atskirų miestų, tai kad būtų kino paramos fondai, irgi reikalingi dalykai. Ryga turi tokį fondą kaip miestas, kad filmuotų mieste. Artūras Zuokas, kaip meras jau šitą dalyką supranta ir pats panaudojo kino priemones savireklamai, kaip prisiminsime tą triuką su tanku ir sumaitotą automobilį, kuris beje, kino žmonėms padarė didelį įspūdį užsienyje ir jie žino, kad tai Vilniaus meras padarė. Tai labai gerai apgalvota strategija, vėl per kiną pasiektas dalykas. Ir dabar atidarytas kino biuras, nors ir neveiksnius, ir neefektyvus finansiškai, bet vis tiek jis

gali padėti gamybai. Gali padėti su leidimais ir visais kitais dalykais, ko anksčiau kino prodiuseris negaudavo, bet kino fondas, kuris galėtų skirti realius pinigus tai irgi paskatintų, akivaizdžiai paskatintų gamybą. O kas yra, kai atsiranda daugiau nacionalinio kino, kada atsiranda daugiau žiūrovų, ateina daugiau žmonių. Išleisim daugiau lietuviškų filmų, kine kils bilietų pardavimas. Išleisim dar vieną tokį „Blindą“, tai vėl parduosim bilietus, tegul nebūna „Blinda“, bet va Emilis Vėlyvis išleis ir bus populiarus.

LJ.: *Ką reikėtų padaryti, kad gautume harmoningą repertuarą, nenuskriaudžiant nei autorinio, nei komercinio kino?*

EP.: Šitoje vietoje reikia kalbėti ne tik apie Lietuvos, bet ir užsienio kino paslaugas. Šitoj vietoj mūsų repertuaras neišnaudoja labai daug dalykų. Palieka tik festivalius, bet ir „Kino pavasaris“ ir „Scanorama“ įrodė, kad tam tikri filmai ne tik, kad galėjo, bet turėjo būti išleisti ir kino teatrų repertuare ir jie būtų pardavę bilietus. Bet čia vat tas platintojų įsitikinimas ir netikėjimas, kad rizikingos investicijos irgi pasiteisina. Tai irgi repertuaro įvairovė privilioja daugiau žmonių. Čia irgi faktas. Vat to mums trūksta Lietuvoje. Lietuvoje trūksta repertuaro įvairovės, nes faktiškai nuo festivalio iki kito festivalio sukasi Holivudo studijų produkcija ir vieno kito žinomesnio Europos režisieriaus filmai, bet jeigu mes sugebėjom prisijaukint Lars von Trierą ar Kim ki Duką, tai kodėl negalim prisijaukint kitų? Juos reikia rodyti, viešint. Prie ko aš ir lenkiu, kad autorinis kinas irgi jisai turi būti komercinis. Sąvoka „komercinis“ pas mus yra pavertas kaip „siaubo filmas“, kažkas tokio baisaus. Man komercinis yra ne tai, kad va „Laivų mūšis“, kur šauda ir daužo, komercinis yra tas, kuris parduoda bilietus. Bet kodėl, įrodykit man, kodėl autorinis kinas negalėtų ir neturėtų parduoti bilietų? Kur čia blogai? Kodėl blogai, kad į autorinį kiną ateis daug žmonių? Kad kino rodytojai, kino centrų plėtros atstovai ir planuotojai repertuaro pamatys, kad lietuvišką filmą galima rodyti vietoj „Laivų mūšio“, čia blogai? Mes tik to ir turim siekti. Vat čia užsiciklinimas mūsų prodiuserių, kad autorinis kinas, į jį neina, tai vat čia yra didelė problema. Mes jau turėjom daryt, kad į jį eitų. Tai aišku, kad neateis tokiais skaitlingais rezultatais kaip, nežinau, „Ledynmetis“ ar „Titanikas“, ar „Įsikūnijimas“, bet jeigu mes nedarysim ir stovėsime toj pačioj stotelėj, tai tada nieks ir nesikeis. Tai vat čia tas įsitikinimas, aš galvočiau, kad klaidingas. Man atrodo, kad kiekvienas filmas turėtų būti komercinis, bet komercinis ne ta sąvoka, kad prilygintinas „Įsikūnijimui“, neturėtų tiek surinkti pinigų, bet... komercinis yra tas kuris parduoda bilietus, paskatina žmones ateiti į kiną. O kuo daugiau žmonių, tuo visiem rinkos dalyviams yra geriau: ir platintojam, ir rodytojam yra geriau. Aš visada esu už repertuaro įvairovę. Išpopuliarėjo vieni režisieriai, gali išpopuliarėti ir kiti. Puipa yra pats geriausias įrodymas. Kada kas sakė, kad Puipa yra komercinis režisierius? Trys jo filmai yra Top penketuke, lietuviškais rezultatais jis yra pilnai komercinis režisierius, kuris savo darbais įrodė,

kad jis turi visiškai pilną teisę gauti finansavimą kitam savo scenarijui. Čia neturėtų būti didelių diskusijų kodėl, nes Puipa kiek jau yra, kiek jis kūrė anksčiau ir kiek jo filmai nerinkdavo pinigų, tais laikais, kai nesirūpino viešumu, kai tik platintojai paėmė Puipos filmą į rankas ir kai jie pradėjo galvoti schemas, kaip padaryt, kad pamatytų kuo daugiau žmonių. Tai vat jau kalbėjom, kad „Dievų miškui“ padėjo, kad atėjo moksleiviai, skatinami švietimo ministerijos, „Nuodėmės užkalbėjimui“ pavyko, kad padėjo ne pats džiaugsmingiausias atvejis, kad išėjo Jurga, ir tai paskatino žmonių susidomėjimą filmu. Vat dabar „Miegančių drugelių tvirtovė“ išėjo savarankiškai ir beveik pakartojo ta patį finansinį rezultatą. Aš šį filmą laikau labai sėkmingu. Bet tai jau yra autorinės komercijos pavyzdys. Tai platintojo ir prodiuserio įnašas. Jeigu žiūrovam filmas nepatinka, jis žlunga per dvi, tris savaites, kiek tu reklamos į jį bedėtum. Su reklama gali pakelti tą aukštį iš kurio filmas kris žemyn. Kiekvienas filmas turi savų niuansų. Tie kas domisi lietuviški kinu, manau, irgi eina į lietuviškai įgarsintą animaciją, nes taip savotiškai kompensuojamas lietuviško kino stygius, nacionalinio kino stygius, nes jie ateina „į aktorius“, dėl aktorių pavardžių. Dėl Kazlo ateina pažiūrėti „Medžioklės sezonas atidarytas“. Aišku turi patikti žmonėms. Grįžtant prie autorinio kino, kodėl ne Šapras, kodėl ne Kazlas, kodėl jie rimtiems vaidmenim... Kaip tik Kazlas dabar pas Nekrošių rimtus vaidmenis renkasi. Kodėl nenorima parašyt kaip tie kas sako autorinis kinas, kodėl nenori parašyt ir pasiūlyt rimto vaidmens Kazlui? Ir tai tada iš esmės filmas pakyla į kitą lygį. Nes Kazlas yra tas vardas, kuris parduos bilietus. Prodiuserių ir viešinimo, marketingo strategijoje tai jau žingsnis į priekį. Ir galim turėt autorinį kiną, kuris parduos bilietus, kuris yra komercinis.

LJ.: *Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?*

EP.: Jie negauna šanso. Yra labai sveikintinų pavyzdžių, kurie daro patys ir bando įrodyt, kad jie gali. Ministerijoje yra eilė ir yra savotiška, jeigu taip galima pasakyt, kaip kultas, klanas, kur savų ratas, kur pirmiausia aprūpinami savi, o tik po to galvojama. Jaunimas beveik neturi jokių šansų, tik tais trumpametražiais filmais...Bet jau keičiasi, Ulvydas gavo šansą; Emilis Vėlyvis susikūrė savo galimybes pats su „Zero“ su „Zero 2“, savo rizikingom strategijom įrodė, kad galima padaryti einamą kiną ir dabar gavo ministerijos finansavimą. Sakyčiau, kad reikia sukurti daugiau šansų tiems jauniems kūrėjams. Geras pavyzdys, kad dar ir ne daug patirties turintis Romas Zadarauskas, irgi galima kalbėt apie jo filmų turinius, bet tai kaip jis daro, kaip jis „pramautina“ save ir viešina, kaip jis dabar bando prisitraukti investicijas iš paprastų žmonių, kad nors po dolerį, ar po penkis, ar po dešimt, paremtų per internetą. Kuo daugiau jaunimo pritrauksim į kiną, atrasim naujų talentų tuo tik geriau. Negalima suktis apie tuos pačius vardus. Tobulėjimas ir patirtis irgi įgyjamas tik darbu. Jeigu negausi darbo – tavo patirtis ir liks tam pačiam lygyje. Viskas gi keičiasi: ir priemonės atsiranda naujos, technologijos gamybos, kameros keičiasi. Operatorius turi įprast prie

kitokių kamerų ir kitokio vaizdo. Dabar jau Peteris Jacksonas bandys įteigti, kad reikia 48 kadrų per sekundę rodyt greičiau, o ne 24, tai čia...Visada kažkoks yra tobulėjimas. 3D galiausiai, kas kol kas yra paversta pramoga, bet 3D nėra tik pramoga, tai yra kitos dimensijos parodymas, gylis parodymas ir jeigu garsiausi pasaulyje autorinio kino meistrai, tokie kaip Verneris Hercogas, ar Martinas Skorsezė susidomėjo 3D, reiškia kurių filmai nėra pramoginiai. Šita sfera Lietuvoj irgi yra kur mes dar galim tobulėti, bet tam reikia investicijų. Lietuva dar negali įpirkti 3D filmavimo sistemų. Kino industrijai yra kur progresuoti ir augti.

LJ.: *Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien?*

EP.: Gamyboje yra įgytas profesionalumas ir tai ką aš sakiau, kad gamybininkai turi paklausą kitose šalyse, jie ten samdomi. Latvijoje buvo Pietų Korėjos, vienas ambicingiausias, brangiausias epų filmuojamas ir lietuviai tenai suteikė labai daug paslaugų. Pasaulinio garso rusų režisierių Sergėjų Loznyčą dirbo lietuvių montažo režisierius Danielius Kokanauskis tai čia didelis įvertinimas. Tas pats Loznyca atvažiuoja post - produkciją daryti čia, į Šarūno Barto studiją, nes jis neišsivaizduoja, kad kitur galėtų padaryti. Gamyboje yra profesionalumas ir didžiulis potencialas, kuris yra neišnaudotas dėl darbo stygiaus. Gerai, kad kino centrai neatsilieka nuo technologinio progreso kaip ir užsienyje skaitmenizuojasi, tai čia irgi labai didelis plusas. Reikėtų daugiau kino teatrų, reikėtų ir Vilniuj multifunkcinės salės, bet čia prie tų dalykų galima pridėti, ką valstybė, arba miesto valdžia galėtų duoti, nes kino centro neužtenka vien tik...multifunkcinė salė turėtų žymiai daugiau privalumų ir naudos, tai galiausiai kai ir buvo Lietuvos kino teatras, tai į vieną vietą susiburdavo daug žmonių. Dauguma miestų tai turi kur žiūrovams susiburti. Stipriausios pusės pas mus kol kas yra gamybos sektoriuje. Yra stiprių režisierių kaip Arūnas Matelis, bet deja jis labai ilgai užsilaukia tų savo filmų, ir ilgai nieko nepadaro. Ir tokie režisieriai turi dirbti ir dažniau dirbti. Atsiranda platintojai, kurie teisingai dirba, nes platinimas irgi labai svarbus dalykas. Nors platintojam irgi turiu priekaištų, jie galėtų rodyt ir platint ne vien užsienio, Holivudo rodomą produkciją, bet kad pamėgintų ir iš nepriklausomo, autorinio padaryti komercinį. Svarbiausia aišku, kad kino teatrai rodo kokybiškai, skatina ne vartoti kiną per „Linkomaniją“ ir visus kitus dalykus, tai būtų savęs negerbimas. Sunku objektyviai vertinti, kažkas kitas gal sakys kad kur kitur ta stiprybė, bet mano nuomone kitur dar trūksta. Linkėčiau, kad dar ir kitų paklaustumėt, gal kiti jums pasakys.

LJ.: *Ačiū Jums už pokalbį.*

Interviu su kino režisieriumi, internetinės svetainės „Kinomanai“ įkūrėju (toliau pateikiami inicialai HA)

Interviu atliktas 2012-04-26

LJ.: *Trumpas savęs apibūdinimas – veikla, patirtis – su kokiais kino projektais yra tekę dirbti?*

HA.: Vardas Herbertas, pavardė Alksnevičius, labiau žinomas kaip „kinomanai.lt“ svetainės įkūrėjas, vadas, kurią prieš septynetą metų įkūriau ir vis dar sėkmingai gyvuojam. Rengiam festivalius, praktiškai konkuruojam su tuo kinu - „valdišku“.

LJ.: *Ką Jūs įvardintumėte kaip „valdišką“ kiną?*

HA.: Lietuva maža šalis, skurdi šalis, praktiškai visi filmai pastatomi per 50% finansuojant valstybei. Tai praktiškai ir rašai kaip valstybei, rašai temas, kurios patinka valdininkam. Jie moka kaip ir už Lietuvos reklamą. Saviraiškai nelieta vietos, aišku gali ten režisuojant prikišt, bet vat tada žiūrovai neatleidžia, jie nemėgsta saviraiškos. Ypač ten tų režisieriaus meniškumą.

LJ.: *Kino industrija. Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?*

HA.: Kino industrija - tai fabrikas, didžiulis fabrikas, jeigu nori filmą padaryt tai turi ten vat...Vat Europoj dar režisierius imasi visos atsakomybės, o Amerikoj prodiuseriai daugiausia, nes ir montažo teisę paskutinę turi, o čia vat pas mus režisierius turi turėt tokią galvą, kad kaip geros įmonės direktorius, kad suvestų visus galus ten, nuo kūrybinių iki administracinių dalykų. Viską turi žinot. Turi būti ir geras romanų rašytojas, ir geras direktorius... Geriausi režisieriai mano manymu yra fizikai, kurie turi labai aiškų, labai konkretų protą, gerą atmintį.

LJ.: *Kino industrija Lietuvoje.*

HA.: Ai...nu plius aišku, ten ta visa tai kas aplink fimo platinimus, filmo gamybos etapas. Nu apima daugiau: ir aktorius, aktorių paruošimą ir kino teatrus. Visa kino industrija yra pinigų darymo mašina. Įdomiausias kūrybinis etapas.

LJ.: *Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį? Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.*

HA.: Tai yra žmonių, kurie supranta tuos teisinius dalykus ir kurie turi šokią tokią įtaką ir valdžioje. Čia prodiuserių, žmonių su geromis galvomis darbas yra, suderinti įstatymus. Atrodytų, panaši padėtis, bet vat Latvijoje, Estijoje šiek tiek geriau, nes paprasčiausia mes tokie, nemokam „pramušti“, gal mes ne tokie revoliucingi. Galų gale Lietuvoj praėjo ta idėja, kad bus nuolaidos Lietuvoje kinui

gaminti užsieniečių kooproduktoriams. Smagu nes taip pritraukia ir didina gamybą. Susitvarkyt reikia su teisine baze. Lėšų skyrimas irgi...kažkas prisiima vertinti, teisti, tam duoti pinigų tam neduoti. Mes menininkai labai jautrūs, būna labai daug įžeistų ambicijų. Ką čia dar gerinti? Nu neturėtumėm būti tokie skurdūs, čia vat buvo šiek tiek pagerėję, bet va vėl krizė ir vėl... Kinas pas mus dar eina inertiškai iš tų laikų... ir nauji ir nauji jau pradėjo dygti jauni režisieriai. Bus tų filmų.

LJ.: *Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Kodėl?*

HA.: Sulaukia, viskas susilaukia. Mokėsi „prastumti“, mokėsi pareklamuoti, tai čia iš bet ko pinigą padarysi. Vadybininkai turėtų susiimti daugiau, o šiaip... Aišku tas komercinis, „žiūroviškas“ kinas, padaryk taip, kad būtų pagal visas tas Holivudo taisykles, išlaikyk įtampą, susidomėjimą pusantros valandos ir žiūrėk, turėsi pinigėlių. O jeigu darysi menus, jeigu užsiimsi saviraiška, arba tiesiog tai darysi nemokėsiškai, tai žiūrovai iškart tai pastebi, nežinau kodėl, bet jiems nepatinka. O kodėl? Vėl gi viskas yra labai logiškai paaiškinama, yra schemos, yra taisyklės, yra scenarijaus rašymo taisyklės ir kaip išlaikyti įtampą, ir kaip užauginti dramatiką.

LJ.: *Kaip manote, ar autorinis kinas gali prilygti komerciniam kinui, auditorijos pritraukimo atžvilgiu Lietuvoje?*

HA.: Vėl gi, čia taip vėl susiję su reklama... Nu vat kaip sako: „Savam kieme pranašu nebūsi“, tai tie režisieriai, kurie kažką pasiekia užsieny, aha čia jie iškart pakelia reitingus ir Lietuvoj. Ir iškart puola juos žiūrėti ir gerbti, ir vat taip jis ir gaunas autorinio kino atstovas, tas kuris net tik kad daro ypatingai individualiai, bet tiesiog jis žinomas nes turi savo braižą. Čia labai reikėtų pasianalizuot kas tas autorinis kinas. Nes vienas klasifikuos vienaip, kitas kitaip. Autorinis kinas miršta miršta. Komercija viską nugali. Bet jeigu nenori šito, visą tai darai daugiau mažiau savo malonumui, draugam, ratui, arba aukoji kokybę ir nenori, kad ten prasmuktų į kokį rimtesnį festivalį, tada daryk ką nori. Ir bus tau nekomercinis, ir autorinis, ir „undergroundinis“, ir koks tik be pavadinsi.

LJ.: *Kinas yra skonio, tautos identiteto formuotojas, ir jeigu mes kalbam apie nekomercinį kiną, kalbam apie tą kiną, kuris turi tą stiprų užtaisą, bet vis tik jeigu jis sulaukia labai mažo auditorijos dėmesio, ar jis yra veiksnus? Kitaip tariant, ar kinas be žiūrovo yra kinas?*

HA.: Bent vienas žiūrovas ir jau kinas pasiteisina. Ypač tie „nepriklausomininkai“ tai net gi didžiuojasi, kuo mažiau ateina, tuo jie galvoja, kad išskirtinesnis tas filmas. Jonas Mekas pavyzdžiui sako, kad tai normalu, jeigu iš tavo filmo išeina, bet nu... Vis vien verta daryt bent jau dėl vieno žiūrovo. Čia jau atsakomybės dalykas, kas tau davė pinigėlių prieš tą ir jautiesi atsakingas. Ir tu

padarysi taip, kad jam patiktų bent truputį. O šiaip, kad formuoja, tai formuoja, užsienio kinas, tai čia Holivudas. Vėl gi iš lietuvių filmų nesimokom, nes mes nemylim savų. Mes kaip autoritetą turim užsienio kūrėjus. Per maža ta Lietuva, kiekvienas čia apie kiekvieną kažką žino, ir per daug gal žino ir tas trukdo sudaryt visiškai objektyvią nuomonę.

LJ.: *Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?*

HA.: Turim technologiškai gerai... Gerus, profesionalius operatorius, mokam montuot gerai, šiaip gerus apšvietėjus turim. Aišku, jų palyginus nedaug, bet Lietuva maža. Turim pakankamai aukšto lygio tuos aptarnaujančius, ne kūrybininkus, bet techninę bazę.

LJ.: *Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas, nugriovimas?*

HA.: Nežinau, o kas ten buvo toj kino studijoje, tuo labiau ji jau ant lygiųjų varžėsi su kitomis paslaugų firmomis. Čia gal tik sentimentai daugiau. Viskas turi keistis. O jos ten toks kaip archyvavimo vaidmuo, tai čia jau yra kiti institutai.

LJ.: *Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?*

HA.: Kažkoks šarmas, mokėjimas papasakoti istoriją. Režisieriaus gabumai.

LJ.: *Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?*

HA.: Man nepatinka tas „jaunųjų“ žodis. Jaunimui aplamai filmų nereikia daryt, nu reikia mokytis. Nes kol žmogus susiformuoja, kol patirtį kažkokią įgyja, susidėlioja skonį daugiau, mažiau. Gabius žmones pastebi visi ir valdininkai pastebi, po pirmo filmo tik parašė scenarijų ir žiūrėk juos paremia ir prodiuseriai paremia. Nereikia galvoti, kad aplinkui kvaili. Ir žiūrovai irgi labai nekvaili. Jie visada pastebi gerus dalykus. Jeigu tam darbe yra naujų gerų dalykų, net ir Lietuvoj gali siekti ...

LJ.: *Kaip Jūs vertinat, dabar pelningiausiu laikomą D. Ulvydo kino filmą „Tadas Blinda. Pradžia.“?*

HA.: Aš kaip vertinu? Aš tiesą sakant aš jo nemačiau, nežiūrėjau. Aš nesu to komercinio kino toks labai mėgėjas. Buvo daug triukšmo, bet kažkodėl manęs nesudomino.

LJ.: *Į komercinį kiną, jei teisingai Jus supratau, jūs žiūrite skeptiškai. Bet jei paimtume tokį modelį: autorinis kinas su gera, brandžia tematika, aukšto lygio meniniu turiniu, bet pateiktas žiūrovui, visuomenei, kaip komercinis kinas –nekomercinis kinas, pritraukiantis komerciškai daug publikos, ar taip elgtis yra blogai? Ar filmas nuo to praras dalį savo meninės vertės?*

HA.: Be abejo, kaip jis gali ją prarasti, jei jis jau ją turi? Aišku reikia stengtis. Geri dalykai tampa „brendu“, na tuo pamėgdžiojamu dalyku. Šiaip ir biški kažkodėl nesuprantam, juk ganėtinai

išprusę tie mūsų žiūrovai. Jie mėgsta naujoves, kažkokį stilių keistesnį. Galiausiai ta vertė sukurama, gal ir ne iš karto, bet suformuoja kritikai, kurie irgi tokią selekciją padaro. Jų dėka tie filmai išlieka daugiau. O dėl to, kad išpopuliarinti ir gauti pinigų iš komercinio kino... Iš gero kino būtina gauti. Čia politiniai dalykai. Aišku, tai yra siekiamybė. Žiūrovo skonį irgi reikia šiek tiek pakelti. Propagandos apie kiną reikia jau nuo mokyklos, sugėdinti jeigu jie čia tik traškučių ateina valgyti. Filmą juk nėra tik pramoga, o daugelis ieško ten tik pramogos. Kino festivaliai - kitas dalykas, ten renkasi intelektualėsi žmonės.

LJ.: *Jeigu jau užsiminėte apie festivalius, tai kokia kino festivalių vieta Lietuvos kino industrijoje? Kokią naudą jie turi?*

HA.: Pirmiausia, išsiskiria kino filmų kokybė, nes ta selekcija padaro savo. Režisierių bendravimas, pamatyti vienas kito darbus. Filmams ta hierarchija būtina. Reikia, kad kas nors pasakytų gerą žodį ir kritiką. Festivaliai tai čia labai gerai. Būtinai, jie formuoja skonį, net gi snobiškai, bet nesvarbu, tegu formuoja.

LJ.: *Jei jau apie skonį, tai girdėjau tokį posakį: „Režisieriai kuria madas“, tai kokias madas, Jūsų nuomone kuria mūsų šalies režisieriai? Kokios tematikos vyrauja Lietuviškam kine?*

HA.: Pas mus šiek tiek silpnesni tie scenarijaus dalykai, o visos tos mados, pirmas pradai scenarijų geram juk ir yra. Scenaristai, gerai rašantys žmonės gerai orientuojasi tarp temų, įdomumo, aktualumo ir panašiai. O šiaip, režisieriai juk dabar patys rašo daugiausia scenarijus. Nu tai ką jie...Gauda iš anekdotų, gauda iš visko, visokių nutikimų ten...Bet, kad Lietuvos kinas labai formotų, aš jau nežinau, gal anksčiau buvo taip, kai anksčiau visi žiūrėjo vieną filmą, tada jisai formuodavo. Dabar filmai labai darosi visiems „subkultūriniai“, specializuoti. Kiekvienai temai jų daugybė. Tokių filmų, kuriuos žiūrėtų visi ... Nu yra „Titanikai“, vat nežinau... Čia yra mados dalykas. Kodėl amerikiečiai vat, pas juos labai stipri ta kultūra „komediklava“. Ten labai dažnas atlikėjas parodijuoja, nuo vaikystės repetuoja, kažkokius posakius aktoriaus vieno, trečio, kažkokias frazes, jų intonaciją. Vat tie dalykai galbūt ir veikia. Lietuvoj kažkaip nelabai mes čia, užsieniečius mieliau mėgdžiojam savus tai ne. Kad padaryt produktą, kurį po to pasigautų kiti žmonės, labai brangu yra. Čia jau dizaineriai žino ką reiškia sukurti tokį vadinamą „brendą“. Linksmas posakis – reklamėlė, žiūrėk ir išplinta, kaip koks virusas. Televizija turbūt daugiau formuoja savo „bajerukais“ visokiais. Nors ne taip lengva dabar jau žmogų suformuoti. Žmonės ne be taip jau tiki. Daugiau galvoja gal, protingesni šiek tiek paabejoja labiau. Taip lengvai nepakabinsi dabar jau.

10 Priedas

Interviu su nepriklausomos kino kompanijos „Era Film“ įkūrėja ir direktore, „Lithuanian Films“ stendų Kanuose organizatore, „European Documentary Network“ (EDN) nare, Nepriklausomų prodiuserių asociacijos Lietuvoje pirmininke, prodiusere Rasa Miškinyte (toliau pateikiami inicialai RM)

Interviu atliktas 2012-04-26

LJ.: *Jei galite trumpai prisistatykite. Papasakokite su kokiai kino projektais yra tekę dirbti.*

RM.: Esu Rasa Miškinytė, kino prodiuserė. Pagrindinai iki šiol esu dirbusi su ta, kūrybine vadinama dokumentika. Nuo pat pradžių, orientavausi į tarptautinę koprodukciją. Nuo to pradėjau ir tame dirbau. Dabar gana intensyviai einu į vaidybinį filmą. Ne viskas sekasi... Lietuvoj. Nes sakysim, vat jum irgi bus labai įdomus elementas – mažoji koprodukcija. Pas mus ji yra ignoruojama, nors mažoji koprodukcija yra labai svarbus elementas, išvis visoj koprodukcinei struktūroj. Tai vat ypatingas pavyzdys - 2010 m., aš ėjau kaip mažasis koproduuseris su S. Loznicos filmu „Rūke“, kuris dabar pagrindiniam Kanų konkurse. Į pagrindinį Kanų konkursą pakliūva vienetai. Ir Lietuvai dar šimtą metų nematyt pagrindinio konkurso su tokia politika. Latviai buvo protingesni, jie savo prodiuserį parėmė, nors reiškia ir prašau – Latviai pagrindiniam konkurse, tikrai su 10 % biudžeto. Štai taip. O reiškia, nors pagrindiniai, ne pagrindiniai, bet labai daug pinigų nusėdo Lietuvoj... su tokiu paketu mažosios koprodukcijos, kaip aš buvau atėjus, nu to nebūna. Čia buvo tiesiog stebuklingas sutapimas, su tokiu režisierium, su tokiom galimybėm ir su tokiu paketu. Tai yra: ten dirbo du labai svarbūs, reiškia, kūrybininkai. Tai yra: montažo režisierius, jie jau pastoviai dirba – Danielius Kokanauskis su Loznica ir Vladimiras Golovnitskis, kuris Lietuvoj dirba reiškia, ir jisai yra jau pastovus garso režisierius; keli aktoriai, visa reiškias, statybos grupė, rekvizito grupė, labai daug transporto...labai daug lietuvių ten dirbo, labai daug.

LJ.: *Smagu girdėti. Dabar jeigu galite apibrezkite sąvoką :, Kino industrija“, ir iš kart kitas klausimas: kino industrija Lietuvoje.*

RM.: Kino industrija tai yra visos pakopos. Tai yra ne tik kūryba, bet tai yra ir visas techninis aprūpinimas, tai yra visi žmonės dirbantys kine. Tai yra: tiek, reiškia, kas pradeda, prie projekto pradžios, prie idėjos išvystymo, tai paprastai kūrybininkai ir reiškia, prodiuseriai su savo asistentūra būna, iki filmavimo kur jau yra: ir transportas, ir kas tik nenori, ir statybininkai, ir rekvizitai, ir viešbučiai, ir...Aišku, ar viešbučiai, ar transportas, jeigu jis nesispecializuoja kinui sakysim, jis nėra kino industrija, bet jis yra kaip dalis, aptarnaujanti industriją. Toliau, reiškia per filmavimą. Vat tų tokių intensyviausių yra paslaugų iš visos paslaugų sferos ir po to yra post –

produkcija, kurioje irgi labai daug...tik ten, jis ne toks masiškas sakysim. Tai yra labai toks uždaras procesas, bet kuriame reikia labai aukštos kvalifikacijos aptarnavimo. Tai yra post – produkcijos visos funkcijos: ir specialūs efektai, ir garsas, ir garso studijos ir reiškia, ir dubliavimai, ir renovacijos...ko tik neprireikia, ko tik neprireikia šituose procesuose. Ir techninio ypatingai aptarnavimo visos tos ...Kaip sakant, mes įėjom į skaitmeninę erą, bet visa technika tai pasidarė daug sudėtingesnė. Tai vat šičia - techninio aprūpinimo ir sprendimų, reiškia, techninių sprendimų, reikia labai daug, labai daug išmanymo reikia ir ...tai irgi yra tiesiog atskira sritis. Tai štai kas yra kino industrija. Jo, o Lietuvoj kokia – ji yra labai fragmentuota. Ji tiesiog, sakysim, mūsų kūrybininkai, kas yra, tiesiog net nesuvokiama - neigia industrija. Ir nesuvokia kas...sakysim, mano, kaip prodiuserio mąstymas, jis toks turi būt prodiuserio mąstymas, mano supratimu, prodiuseris ir yra, būtent ta ašis apie kurią sukasi visi žmonės. Tai yra žmogus, suteikiantis darbo, sudarantis sąlygas dirbti daugeliui žmonių. Tai reiškia prodiuseris ir turi mąstyti net tik apie vieną režisierių, ar scenaristą, jis mąsto apie visus žmones, visus, kurie, reiškia, dirba prie projekto, arba gali dirbti. Reiškia, vieno projekto metu jis mąsto apie labai daug žmonių, jis turi jais pasirūpinti. Antras dalykas, prodiuseris turi mąstyti ir dar platesniu mastu. Jeigu tie žmonės, su kuriais jis nori dirbti prie projekto, neturės darbo, kai sakysim, aš kaip prodiuseris neturiu projekto, tai gi tie žmonės, emigruos, degraduos, dar kažkas atsitiks. Žmonės turi dirbti, ir dirbti toje profesijoje, kurioje jie nori tobulėti, nes tik tobulėjimas ateina su įgūdžiais. Niekas čia nepadarysi. Tai vat šičia ir yra tas mąstymas apie industriją, tam ir turėtų...reiškia, kodėl dabar prodiuseriai labai taip intensyviai dirbo prie šitos mokestinės skatinimo sistemos, kad ji atsirastų, būtent tam kad atsirastų paklausa. Mūsų žmonių darbo paklausa, paslaugų paklausa, nes Lietuva nėra pajėgi savo žmonių aprūpinti pakankamai darbu. Taip. Šičia ir yra didžiausias problema. Be abejo, reiškia, kai šitie atvažiuojantys yra daug pliusų, labai daug pliusų. Yra kažkokių minusų, bet jie yra tokie minimalūs, arba tai ką sakysi, kiti pateikia kaip minusą, aš matau kaip pliusą. Čia yra iš tikrųjų ideologinis mūšis. Aš tik taip pavadinčiau.

LJ.: *Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, susiduria Lietuvos kino industrija, joje dirbantys žmonės. Kokie galimi sprendimo būdai?*

RM.: Aš visada pagrindinai tą pačią matau – nemoka kalbėtis tarp savęs. Kaip buvo dabar kino įstatymas priimtas? Tada, kai susitarė ir kalbėjo vienu balsu. Kada politikai pradėjo kreipti į mus dėmesį ir klausyti ką mes sakom? Tada, kai mes pradėjom kalbėti vienu balsu. Nes, kai viena grupelė ateina, rūpinasi tik savais interesais, visi kiti yra apkalbami, apšmeižiami, ar dar kažką...Vieno žodžiu - ignoruojami. Visai būna. Kiti ateina – ant anų apkalba. Tai koks normalus žmogus... na įsivaizduokit – šeimoj, tėvai, tai kaip jie...Vienas vaikas ateina paslapčiom:, Ajjj tas

tas tas ...“ , ką tėvai daro? Tėvai sako, susodinam jus kartu ir išsiaiškinam, kas, kaip, kodėl. Taip nepalieka... Ščia irgi yra didžiulė, sakysim, Kultūros Ministerijos klaida – jie nepasisodina mūsų kartu, reiškia, tų besiginčijančių. Jie sako: „Patys susitarkit“, eikit ir išsipjaukit maždaug...Šitaip negalima. Todėl, kad ten kur yra ideologiniai nesutarimai, ten turi atsirasti moderatorius. Tik šitaip galima suprasti. Vis tiek, nori nenori, ideologiniuose nesutarimuose visada kunkuliuoja ne tik protas, bet ir aistros, jausmai. Tai, kad tuos jausmus nukirsti – ne taip paprasta patiem tai padaryti. Kodėl atsiranda iš viso moderavimo visa ta...ir technikos moderavimo, ir net gi paslaugos moderavimo, todėl, kad kažkas turi būti neutralus ir jis gali padėti nesutariantiems žmonėms, nesutariančiom grupėms, atsisėsti ir nukirsti tai kas nereikalinga, tai kas ne esminis, jeigu patys nesugeba matyti, to kas esminis, tai reiškia, kažkas gali padėti tai padaryti. Sakysim, aš manau, kad mes matom kas yra esminis, ir stengiamės nesipinti į smulkmenas, bet kita pusė to nemato ir mėgina eit per smulkmenas kažkokias tai. Tai štai ką aš matau.

I.: *Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?*

RM.: Sakysim mes nesam kažki kokie ten išskirtiniai, tačiau mes turim išsiugdę tikrai gerų profesionalų...Ir per ką mes išsiugdėm? Būtent per tas užsienio kompanijas, kurios atvažiuodavo ir nuolatinais ščia dirbdavo. Tiesiog užaugo visa karta tų žmonių, kurie profesiskai augo kartu su amerikiečių „Robin Hudu“ , kartu ten su „Atila“, ar dar ten su kažkuo. Jie tiesiog perėmė tą kitoki, vakarietišką sakysim, darbo modelį, darbo kultūrą. Kine, šiuolaikiniam kine labai svarbu yra apgalvojimas. Ne ateinu į aikštelę ir svajoju, nes tai kainuoja labai daug, o ateinu į aikštelę su jau labai aiškia ...Filmas jau sukurtas galvoj, tu ateini į aikštelę jį įgyvendinti.

LJ.: *Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Vienokiu ir kitokiu atveju – kodėl?*

RM.: Reikėtų kitaip turbūt klausti. Ar mūsų kūrėjai labai galvoja apie žiūrovą? Yra kas pagalvojo ir būtent taip statė savo kiną, tai sakysim, vat turim pavyzdį „Tadas Blinda“ reiškia, kurie ir sakė : „Mes darom žiūrovišką kiną“. Ir jie jį padarė ir rezultatai tai rodo gana aiškiai. Ta visa didžioji kritika ant jų pečių krentanti, kad ten meninis lygis, ten dar kažkas tai... Tai palaukit. Pirmas filmas. Pirmas taip buvo kurtas...Tai gal žmonės irgi ir mato savo klaidas, jeigu turės galimybę sukurti kitą, sukurs jį kitaip. Ar jūs norit dėl pirmo filmo jau linčiuot juos? O linčiuot nori todėl, kad komercinis kinas pas mus neremiamas. Jeigu filmas buvo sėkmingas, tai jau mes jo neremsim. Tai ščia ne lietuviškas kinas, mes remsim tikrai tuos režisierius, kuriems „iki lempos“ žiūrovai, jiems svarbu realizuoti - vat aš darau filmą, tokį, kokį aš noriu, o jeigu žiūrovas nesupranta, reiškias jis durnas.

LJ.: *Tai jūs sutinkat su ta nuomone, aišku sveikintinas dalykas, kad valstybė remia režisierius, kinematografus subsidijomis, bet neįvedus tam tikrų saugiklių šitam įstatyme, atsitinka šitaip, kad tiesiog filmas yra kuriamas sau, jis nepasiteisina?*

RM.: Pas mus iš vis yra neišvystyta ta grandis distribucijos ir reiškia, sklaidos grandis. Viskas yra palikta prodiuserių rankose, o ne kiekvienas prodiuseris sugeba, sakysim, aš nesugebu – tai ne mano sritis eiti į publiką ir visą laiką...ir „prominti „tą savo filmą...Aš padariau filmą, aš norėčiau, kad jau toliau jį iš manęs perimtų tie žmonės, kurie turi kitokias savybes. Tai yra pradaavėjai. Jie kitaip... Ir jie... Ir pateikinėja tą visai kitaip. Taip. Jie turėtų...Ir reiškia, prodiuseris su visa kūrybine komanda, ir tie kurie jau toliau filmą...darys filmo sklaidą, jie turėtų bendradarbiauti, jie turėtų pagyvoti kaip tas filmas ...Kaip jį reikės viešinti. Bet aš neturiu tų savybių, aš negaliu to daryti. Čia yra visai kitkas reikalinga. Tai kaip sakant, aš ir norėčiau, kad tuo užsiimtų visai kiti žmonės, aš filmą atiduodu į jūsų rankas – valio, važiuokit. Labai norėčiau. Aš dirbsiu, darysiu produktą, o jūs, sekantis etapas, jau jūsų produkto kūrimas. Darykim grandinę visą. Taip kaip yra visam pasaulyje. Šičia yra bėda. Mes to neturim.

LJ.: *Lietuvoj, kaip ir visoj Europoj vyrauja autorinis kinas, ir vat būtent kaip Jūs jau ir minėjot, tas žiūroviškas kinas sulaukia kritikos...*

RM.: Jis lygiai toks pat autorinis kinas.

LJ.: *Bet kodėl į jį Lietuvoje yra žiūrima labai skeptiškai? Kodėl jis susilaukia labai daug kritikos ir yra traktuojamas kaip neigiamas pavyzdys, o jeigu mes sakom, kad reikia tokio, mes esame kaltinami skonio neturėjimu? Ką reikėtų daryti, kad Lietuvoje nebūtų savotiškai nuskriausti tiek žiūroviško, tiek nežiūroviško kino žiūrovai?*

RM.: Aš jau nežinau, jau kokį dešimt metų apie tą patį sakau ko reikėtų ir visą laiką sakau – sprendimo. Kaip techniškai jį įvykdyt, na susėst kalbėtis ir surasti būdų, nes galima surasti. Jeigu tik kinas duoda pelną, ne tik, kad atsiperka, atsiperka ir valio, ir turi investicijas, reiškia jis ir turi atsiimti, bet jeigu jis jau ir pelną uždirba, tai tokį filmą reikėtų traktuoti, kad jis turi į fondą gražinti atitinkamą procentą, atitinkamą sumą, reiškia, surasti kriterijų. Bet, tam, kad būtų norima gražinti, tam jie turi ir turėtų atitinkamai ir kitą schemą finansavimo, automatinis finansavimas, automatinė schema. Gavai pelno, gražinai, tu atsistojai į prioritetą, kito filmo finansavimui. Ir gi vat...atskirtas fondas tiesiog, ir tada jie patys sau užsidirbinėja. Viskas gražiai sukas, bet nuo jų dar turi nueiti nuo tų komerciškai sėkmingų filmų, nueiti ir autorinio kino, nereikia jo panaikint. Aš visada sakau, kad yra abi šitos pusės turi...reiškia, egzistuoti. Tai visiems saulės užteks. Visiems užteks. Bet iki šiol ir dabar aktyviai stengiamės neigti, kad komercinis, žiūroviškas filmas nereikalingas, kad jo nereikia remti.

LJ.: *Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?*

RM.: Čia labai daug. Labai daug faktorių yra, ir net...Be abejo, tai yra ir scenarijus, autorių sugebėjimai, charizmatiškumas net gi, mokėjimas pateikinet savo mintį, uždegt ja, bet šičia jau labiau gal ne autoriai, o prodiuseriai turėtų tai daryti. Toliau...buvo labai sėkmingų filmų, bet tiesiog, jie ne laiku ir ne vietoj išėjo ir viskas, ir jie žlunga, ir nieko čia nepadarysi. Taip, kad čia yra, sakysim, daug tokių faktorių, kurių negali numatyti, yra daug kas labai aišku, kas reikalinga, bet yra daug ko... Atsiranda sakysim...Padarei labai stiprų filmą, tu žinai, kad tai yra stiprus, kolegos, reiškia, žiūri ir sako, kad tai yra labai stiprus, bet tuo metu išėjo dar kažkas labai stipraus ir jie du sukonkuruoja...festivaliuose... sakysim ir netgi panašia tema, ar dar kažkas tai, pagaliau laimės dalykas. Ir čia visur, daug kur yra tokių...nenumatytų laimės dalykų sakysim.

LJ.: *Koks, Jūsų nuomone, kino festivalių vaidmuo kino industrijoje? Kokią jie naudą duoda?*

RM.: Labai svarbus, nes... Vėl gi viešinimas prasideda nuo kino festivalių, ne nuo kažko tai kito. Tam, kad reiškia...Tokį pavyzdį tada duosiu. Yra, turbūt žinot, kad yra A klasės festivaliai, B, C reiškia, tai jeigu filmas startuoja A klasės festivalyje ir konkursinei programoj, jo ateitis yra... jis riedės pats. Jau daugiau viešinimui ten kažki kokių pastangų nereikės įdėti. Nes į A klasės festivalius, į konkursinę programą atvažiuoja pasižiūrėt daugelis kitų festivalių programierių, arba kataloguose paskaito ir jau mato, kad tai jau kokybės ženklas, sakysim, uždėtas. Tai, reiškia, vienas iš tokių scenarijų filmo pradžios, tačiau, jeigu neišeina į A klasės festivalį, tai kodėl tiek yra tų klasių, todėl, kad ne visi filmai A klasės festivaliui tinkami. Galiausiai, net ne visus darydamas galvoji apie tai, nes gi filmai kuriami yra ne tik tam, kad laimėtų, o tam, kad pasakytų kažką kažkam tai. Jeigu žmogus turi ką pasakyti ir nori kažką pasakyti, ir jeigu jis dėl to kuria filmą...Man tai yra didžiulė pagarba tokiam žmogui, nes jis investuoja laiką, pinigus, kūrybą, viską... ir kiekvienas filmas praktiškai atranda savo žiūrovą. Nes jeigu tu nori kažką giliai, iš savo minčių, širdies pasakyti, tai bus įdomu ne tik tau. Atsiranda auditorija, kuriai bus įdomu. Arba, sakysim, C festivalyje tai prasidėjo...Tiesiog visada reik atrasti teisingą kategoriją festivaliui į kurį tavo filmas tinka. Ir... Bet ne visada pasiseka, nes mes neturim tos didžiulės patirties, mes neturim žmonių, kurie tame specializuojasi ir dėl to mes labai dažnai pralaimim. Bet iš kitos pusės, mūsų filmai tikrai daug keliauja, lietuviški filmai daug keliauja. Vat būtent čia ir viena blogybė ir viena teigiama pusė. Mums tenka prodiuseriam patiem būti visa kuo. Mes žinom, kad jokios pagalbos iš niekur mes negausim, tai reiškia, einam, neriam stačia galvą į visą šitą... į ežerus tų distribucinių festivalių ir taip toliau. Mes turim sužinoti patys ir aktyviai siuntinėti, kalbėtis, susirašinėti, tam, kad...Ir pastebėti kai tu aktyviai dirbi. Kitur yra taip, kad tie „sales agentai“ užsiiminėja, ar institutai kažkiek perima,

bet vėl gi, kiekvienas „sales agentas“, turi ne po vieną filmą su kuriuo dirba. Jeigu jis įsimylėjęs tavo filmą, tai jis jį stums, o jeigu ne...

LJ.: *Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?*

RM.: Aš manau, kad jiems sudaromos visai neblogos...Pasižiūrint į mūsų festivalius – vien studentiškos programos. Tai net neįvardijam, kad tai yra atskira studentiška programa. „Jaunųjų talentų“, reiškias, kategorijos visokios...Jie yra pastebimi, jiems yra suteikiamos sąlygos. Su finansavimu, - taip, yra sunkiau, bet turbūt su finansavimu nu... ir mums visiems buvo labai sunku pradžioj kol prasimuši. Ir dabar sunku. Bet...Užaugęs...Nereikia norėti pirmo filmo padaryti jau su dideliu biudžetu. Čia nieko nepadarysi, pirmas filmas, antras visada yra su...savom, per kraują, per ...Nu taip yra. Taip yra praktiškai visam pasauly. Nu gal kažikuriuose šalyse yra kažkiek kitaip.

LJ.: *Kokios šalies kino industrija yra artimiausia mūsų šalies kino industrijai?*

RM.: Taip blogai, kaip pas mus yra...Nu turbūt taip blogai kaip pas mus nėra niekur.

LJ.: *O geriau pas ką?*

RM.: Truputį geriau yra pas Latvius, pas Estus smarkiai geriau.

LJ.: *O kuo pas juos geriau?*

RM.: Tuo geriau, kad pas juos, reiškias, yra sistema...Normali atrankos sistema, projektų finansavimo, reiškias... Jo...Pas mus finansavimas vyksta : „Myliu/ Nemyliu“. Pas juos finansavimas jau struktūruotas pagal normalius kriterijus. Antras dalykas, jų ir finansavimai yra žymiai didesni. Latvijoje, jeigu dabar tas pagrindinis jų fondas, kino centras neturi pinigų dėl krizės, jie ten labai buvo, yra nuskurdę, bet jie turi Rygos fondą. Kur Rygos fondas, reiškias, filmui, kuris išleido...filmuodamas ten ar Rygoj, ar Latvijoje, ten atitinkamai yra procentaliai...gražina atitinkamą sumą pinigų. Tai tas yra didžiulė pagalba ir jeigu būtų įvesta mūsų mokestinė skatinimo sistema, mūsų finansavimas vėl gi...atsirastų alternatyvų šaltinis, todėl, kad ir lietuviški, reiškias, filmai, koprodukcija, jie visi galėtų kreiptis į tą ...dirbt pagal tą skatinimo sistemą.

LJ.: *Na ir pabaigai. Ko palinkėtumėt Lietuvos kino industrijai, joje dirbantiems žmonėms, ateityje? Ko labiausiai reikėtų, kad padėtis pagerėtų, ar bent jau pasivytų latvius? Kokie turėtų būti daromi žingsniai, kad mes tą kuo greičiau pasiektume?*

RM.: Labai norėčiau, kad nustotų priešinti, reiškias, režisierius su prodiuseriais. Pas mus tai yra taip...aktyviai net gi išsukinėjama šita mintis, kad yra...čia yra, arba piktybinis, arba, nesupratimas. Todėl, kad filmas be režisieriaus negims, filmas be prodiuserio negims. Šiais laikais negims.

LJ.: *Ačiū Jums.*

Apklausa raštu. Į pateiktus klausimus atsakė „Forum Cinemas“ projektų vadovas Gintaras Plytnikas (toliau pateikiami inicialai GP)

Atsakymai į pateiktus klausimus gauti 2012-05-03

Trumpas savęs apibūdinimas – veikla.

GP.: Kino filmų platinimas ir rodymas kino teatruose.

Kino industrija. Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?

GP.: Kino gamyba, sklaida ir rodymas.

Kino industrija Lietuvoje iki 1990 m. ir po jų.

GP.: Iki 1990 buvo stipri propagandinė terpė, todėl gerai finansuojama. Apsukrūs tautiečiai sugėbėdavo Sokrato kalba kurti gerus dalykus. Per dešimtmečius susiformavo mokykla, žinoma Sov.Sajungoj – su talentingais režisieriais ir nuliniais pardavėjais. Po režimo pasikeitimo finansavimas nutrūko, talentai suseno, prodiuseriai tapo apsuksiais prekeiviais, o ne talentų ieškotojais. Gamyba buksuoja dėl gausybės prikeptų „profesionalų“ be patirties, praktikos, pasimetusi interesų ir grupių spąstuose. Nepriklausomi režisieriai ir prodiuseriai be medalių, bet drąsūs, perlauš situaciją arba ne. Kino teatrams ir platintojams beveik tas pats, ką platinti: jiems reikia išgyventi be dotacijų, tai verslas. Tad jei vietiniai lūzeriai keps beverčius pyragaičius visomis prasmėmis, vietinių filmų ekranuose neliks, nes ŽIŪROVUI REIKIA GERO, SUPRANTAMO, KOKYBIŠKO kino. Kol tokie filmai – retos apraiškos, žiūrovai tenkinasi animacinių filmų dubliažais, kaip siurogatiniais nacionalinio kino pakaitalais. Be abejo, tai geriau už apskritą nieką.

Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?

GP.: Matyt turi išmirti apsuksiuoliai be talento, tuomet filmai bus ŽIŪRIMI (būtent tokia kino paskirtis)

Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.

GP.: Pagrindinė problema – scenarijų nebuvimas. Sprendimas – kino teatrams ignoruoti niekinius, valstybės dotuojamus „šedevrus“ be turinio, skirto tautai. Link to kryptama. Rinka pati pasiūlo sprendimą, jei nėra kreatoriaus.

Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?

GP.: Blindos rezultatai – puiki perspektyva pradėti galvoti apie kino paskirtį, o ne apie asmeninę pseudosaviraišką brangiame žanre. Jei norisi realizuoti ego - tapyba, grafiti ar pynimai iš

vytelių – pigesnės priemonės mokesčių mokėtojams. Kiek yra žinoma, pamažu rasis daugiau galvojančių apie tautą ir kiną jai. Stipriasias puses užvaldęs godumas, kai atsiras tikri talentai, godumui vietos neliks.

Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?

GP.: Gera istorija (scenarijus), nufilmuota kokybiškai, moderniai su gerais kino (ne teatro) aktoriais.

Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Vienokiu ir kitokiu atveju – kodėl?

GP.: Publikos dėmesys toks, kokie yra filmai. Kol kas tik 1 filmas pademonstravo, kad dėmesys gali būti milžiniškas, dar keli filmai rodo, kad jis gali vidutiniškai neblogas. Kiti „šedevrai“ – pinigų švaistymas be atgalinio ryšio vietinėj rinkoj ar užsienyje. Nėra filmų užsieniui arba vietinei rinkai. Yra universaliai geri arba blogi filmai.

Interviu su įmonės UAB ACME vadovu, prodiuseriu Žilvinu Naujoku (toliau pateikiami inicialai ŽN)

Interviu atliktas 2012-05-10

LJ.: *Sveiki. Jei galite, prisistatykite, papasakokite su kokiais projektais yra tekę dirbti.*

ŽN.: Žilvinas Naujokas. Aš esu kino platinimo „ACME film“ vienas iš vadovų, įkūrėjas ir taip pat kino filmo „Tadas Blinda. Pradžia.“ prodiuseris.

L.J.: *Kaip apibrėžtumėte sąvoką „kino industrija“?*

ŽN.: Kino industrija tai yra ir kino pramonė. Tai yra, turbūt, bet kokia kino rūšį apimanti veikla, filmo gamyba, filmo platinimas, kino festivaliai. Turbūt, kalbant apie formą, kas yra kinas mums, tai filmas pirmiausia gimsta kažkaip tai. Jis yra sukuriamas, kažkur tai, kažkieno gaminamas. Po to jisai turi būti platinamas, ar ten savo šalyje, ar kitoj, tam reikalingi platintojai to filmo. Platinimas vyksta keliais etapais irgi. Jis pirmiausia platinamas...jau pats aukščiausias lygis tai yra kino teatrai, po to sekantis etapas jau yra DWD ir paskutinis etapas - televizija.

LJ.: *Kai kurie Lietuvos kino ekspertai, kritikai teigia, kad mūsų šalyje mes neturime tokios, kaip kino industrijos yra tik pavieniai darbai ir kalbėti apie kiną kaip industriją, mūsų šalyje net neverta. Kokia Jūsų nuomonė yra šiuo klausimu?*

ŽN.: Čia vienas iš tų žmonių turbūt esu ir aš. Bet aš gal taip kalbu taip utriruotai. Kaip tai sakei, kad nėra visai kino industrijos ir nėra ką kalbėti, tai išliejai tą tokį pyktį tam tikrą ir...ir... yra kalbėti labai daug ...bet jeigu taip vienu žodžiu paklaustų: arba yra arba nėra, tai tu sakytum: nėra. Nes, vėl gi Lietuvoje kino industrija susideda turbūt iš kelių ...Aš nekalbu dabar apie kino žanrus ten dokumentika, trumpametražiai, pilnametražiai ir taip toliau. Bet visose šalyse yra vietinė produkcija, kino ta pramonė ir po to apleičiamai nu kino pramonė, kuri aptarnauja, na pavyzdžiui, užsienio produkciją. Tai pas mus Lietuvoje, kai prasidėjo nepriklausomybė, griuvo ta visa sistema, tai dar mus gelbėjo ta užsienio kino pramonė, kuri važiuodavo čia ir filmuodavo filmus. Ta dalis kur ten išugdė tuos kino profesionalus, kurie čia dabar dar dirba. Nes pavyzdžiui ten latviai, estai kiek žinau to neturėjo, jie turėjo tikrai sunkumus didelius, kadangi jie irgi duobę turėjo, o čia mus išmokė amerikiečiai galima sakyti. Visi kalba, kad atvažiavę serialai ten prieš penkiolika metų „Robin Hudas“, ar ten koks nors „Atila“ jie išugdė tą kartą mūsų kino. Tai buvo šita...Vat būtent pramonė jinai gyvavo, bet jinai numirė, arba taip nustojo aktyviai gyventi prieš krizę ir krizės metu, kai buvo ten priimti kai kurie neteisingi įstatymai... ir užsienio produkcijos atstovai nustojo važinėti pas mus ir taip toliau. Dabar juos kiek žinau pradėjo atsigauti. Ačiū Dievui, nes žmonės turės darbo. O kitas

dalykas yra ta vietinė kino pramonė, tai yra vietinė filmų gamyba. Jai visą laiką neskiriama buvo dėmesio, jina 20 su viršum metų, nuo nepriklausomybės pradžios, neturėjo kino institucijos, arba žmogaus atsakingo už kiną, va kiek metų. Sakyčiau, Lietuva tikrai paskutinė valstybė Europoje, bet viena iš nedaugelio pasaulyje, tikriausiai, kad nėra atsakomosios institucijos. Nors yra Kultūros Ministerija, bet ten tik administratorė, kuravo tuos reikalus ir viskas. Tai...kaip gali būti gerai valstybėje, kaip gali būti kino industrija, kurioje nėra kino politikos, jeigu nėra kino veiklos... nu aktyvios kažkokios. Ir visą laiką buvo...mažai tokioj valstybėj kaip mūsų Lietuva, filmai turi būti finansuojami valstybės, nes kitaip nu neįmanoma, nes kinas pastatyti kainuoja brangiai. Milijonai, dešimtys, šimtai milijonų dolerių, ir ...nu...Lietuvoje jie niekada neapsimokėjo ir neapsimokės, nes tai yra labai maža valstybė, kuri niekada neatpirks savo išlaidų kino gamybos. Tai automatiškai tik valstybė gali tai daryti, arba privatūs mecenatai, kurios pas mumis irgi tokios kultūros mecenavimo nėra. Deja. Niekada nebuvo kreipiamas į tai dėmesio, buvo skiriama labai mažai lėšų kino gamybai ir dėl to mes neturim nei kino filmų, nei kino profesionalų, todėl, kad baigę mokyklą, jie ką galėjo daryti, tai eiti į televizijos serialus, teatrus, arba reklamas. Nes galėdavo tikrai vienas, du žmonės per metus filmus gaminti...režisieriai, jei kalbant apie režisierius, po to aišku atitinkamai ir visi kiti profesionalai prie kiekvieno filmo kiek dirba. Tai to neužtenka...nu pastoviai režisierius toksai ...tokia specialybė, kur žmogus turi pastoviai dirbti. Vis dėl to ten tie filmai gimsta Prancūzijoje, Rusijoje ir Amerikoje ne dėl to, kad jie yra stebuklingai iššaukiantys. Yra tokių stebuklingų režisierių, „First Time“ kaip sakoma direktorius, bet šiaip tai yra augantys žmonės vis dėl to. Tai yra toks procesas, kuriame tu pastoviai turi veikti, dalyvauti ir taip toliau. Pas mus to galimybių nėra ir aš nesu tikras ar bus. Mes aš manau, kad esam pasmerkti, tam, kad nelabai čia kažkas ir įvyktų...

LJ.: *Bet ką reikėtų padaryti, kad pagerėtų ta situacija? Ar kultūros politikoj kažką pakeisti? Ką Jūs pasiūlytumėt, ką reikėtų padaryti, kad pagyvėtų, arba stipriau pradėtų veikti Lietuvos kino industrija?*

ŽN.: Kaip ir ministras pats sako, kad pirmiausia, reikia pinigų. Paprasta, pirmiausia reikia pinigų.

LJ.: *O jūs mokėsit juos pasidalinti?*

ŽN.: Na...kai duoda ten prie to puodo subėga visi ir plėšosi...bet dabar plėšosi 20 į vieną puodą, tai ten galės plėšytis 27 puodus, tai ten vėl gi yra paprasčiau. Ir tas „pasidalinsite“, irgi žinai, man to klausimo gal galima neskirti, nes aš sakiau, kad po „Blindos“ aš daugiau tokių 2 milijonų nenoriu, kokius aš turėjau, nes tai man buvo sunkiausias...Tame tarpe po to, arba prieš tai, arba tarpuose buvo labai džiugių momentų, bet man tai buvo sunkiausias mano gyvenimo tarpsnis. Ir tokių pinigų, kuriuos man davė, kurie man yra tik priemonė pastatyti filmui, nes nu...aš negyvenu iš

tos pensijos ir man nereikia elektrai sumokėti iš tų Kultūros ministerijos pinigų. Tai automatiškai aš nenoriu tų pinigų. Turi būti tvarka, turi būti pakankamai pinigų, turi būti jie teisingai išskirstomi, o labai subjektyvu, koks filmas, koks projektas ten turi nugalėti, kuris turi būti statomas, čia yra žiauriai subjektyvu ir vat tam laikas tai pasikeis. Ateis jaunesni žmonės, dabar vyresni ten daleiskim, ten gal dar gyvena tais senais laikais, jauni gal per daug yra iniciatyvus ir energingi ir neturi patirties ir taip toliau, bet išsiviniuos ten tas vidurkis pasidarys kažkoks, kažkada tai. Šitoj vietoj viskas ok, žmogiška prasme, bet pinigų prasme, tai kas iš to jeigu tu čia malsiesi, jeigu nėra už ką daryti, supranti, čia nėra nu...vienas dalykas yra kai bėgioji su savo video kamera ir filmuoji savo draugus ir viskas tuo ir pasibaigia. Po to eini dirbti vadybininku. Buvo pas mane atėję, vat kaip ir tu dabar mokiniesi iš akademijos du prodiusavimą besimokinantys žmonės ir jie užima labai normalias pareigas. Vienas SBA, kitas „Vichy“ parke... ir jie niekada nedirbs kine, nes tai yra normalu, nes jie suprato, jie turbūt ėjo tenai dėl to, kad kinas yra garsus žodis ir labai faina yra visiems dirbti kine, bet jie pamatė, kad čia yra 0 litų, kad turi 2 metus už dyką, pavyzdžiui... nu kiekvienas žmogus turi išvargti ir po to uždirbti dar kelis tūkstančius litų i, kad būtų nedideles algas, kažkokias tai. Tai turi būti visiškai asketiškas kažkoks tai gyvenimo būdas pas mus, nes kitu atveju, tu turi, jeigu nori susimokėti už būta, jeigu nori susimokėti už šildymą ar dar kažką tais, tu eisi ir dirbsi savo darbą ir tu niekada negrįši į kiną. Nebent turėsi milijoną ir tada imsi ir leisi jį ten, nes tau patinka kinas. Bet jeigu natūraliai, šitomis sąlygomis, kur mes dabar esame, visi jauni žmonės, tiktai iš didelės iniciatyvos, iš didelės meilės kažkokios tai savo profesijai, gali kabintis ir kažką tai bandyti daryti. Bet ar jie ilgai čia užsibus? Tai labai sunkus klausimas, tikriausiai ne, nes supras, kad nu nėra kur čia būti, nėra ...kur ta tunelio šviesa? Nėra.

LJ.: *Kad jau užsiminė apie „Tadą Blindą“, tai žinoma, kaip aš nepaklausiu. Sakykite su kokiais sunkumais susidūrėt dirbdami prie šito projekto?*

ŽN.: Buvo visko: ir sunkumų, ir malonumų, bet dabar tai aišku jau malonumas, nes baigėsi viskas...net nesinori prisiminti kas buvo kurį laiką. Sunkumai...aš išskirsiu turbūt pagrindinį apie ką kalbu. Žinai čia...kartais kai konkrečiai kalbau apie tuos pinigus, gal atrodo, skamba, kad ten pinigai vien tiktai įdomus ir taip toliau, bet realiai nu ne dėl pinigų viską pradeu ką darau, visų pirmiausia tai yra mintis, idėja, taip toliau, kuri turi patikti, vežti. Po to jau pinigai antroje vietoj, nes mano manymu, tai ką tu darai, jis turi atpirkti tavo triūsą. Man nepatinka, kad prie „Tado Blindos“ dirbantys 100 žmonių man turėjo nusimaut kelnes ir atsiduot paskutinius savo pinigus, o ne aš jiems turėjau duoti pinigus, kažkas tai tokio. Tai vieną kartą tokį dalyką gali padaryti, bet kitą kartą tu, nei tu pats turėsi nei valios, nei drąsos, iš tikrųjų ne visados gali tą daryti, prašyti, tai ir neturi būti. Žmogus, kuris dirba savo darbą, turi būti atlygintas. Tai čia yra didžiausias sakyčiau...Didžiausias

problema prie „Tado Blindos“ . Aš išskiriu tiktai pinigus. Tai yra tai, kad minėjau, Lietuvoje kinas negali būti statomas be valstybės pagalbos, vadinasi reikia eiti pas valstybę ir prašyti pinigų. Tai kai prašai pas vieną ministrą, pas kitą, jie keičiasi, jie ten keičia savo nuomonę, finansavimas tai didėja, tai mažėja, dalomas per tris metus...Vis dėl to filmą kuri vos per vienerius metus ir taip toliau. Tai tas žiauriai išblaško ir patį procesą padaro tokį nesveiką ir labai daug suvalgantį nervų. Valgo nervus tau, nes tu esi atsakingas už tą viską ir tu viską darai, bet po to yra visa eilė žmonių piramide žemyn ir tas viskas persiduoda, visi nepatenkinti, visi nelaimingi. Aišku, visi toliau nori ir taip toliau...mes kaip sakom, kad visose nelaimėse tu labiausiai ir susijungi. Tai čia tas ...yra plusai, bet yra tie dalykai, kurių antrą kartą nekartotum. Mes antrą kartą tokio nekartotume, net gi ne dėlto, kad nenorėtume kartoti, bet tu tiesiog realiai pasveri galimybes ir tu matai, kad tu to nepadarytum. Tu turėdamas tą patirtį, kurią turėjai, tu jau neturėtum tiek valios. Tu gaudamas tokį iššūkį, kokį turėjai tenai, tu tiesiog mestum, sakytum...aš einu...

LJ.: *Tai jūs antrą kartą nebedarytumėt tokio panašaus projekto?*

ŽN.: Tokio identiško aš nebedaryčiau ir nepadaryčiau.

LJ.: *Bet žmonės laukia, tikisi kažko panašaus.*

Ž.N.: Mano komandos ir yra pagrindinis argumentas šitas filmas...bet...aš tikiu, kad per šitą filmą ir kito filmo nebuvimą, supras...nes žmonės tai tiesiog laukia, jie tiesiog sėdi namuose ir laukia, kažkas tą dirba, kažkas tą daro. Ir, kad tas vyktų turi kažkas priimti sprendimus, kad tas vyktų. Tai aš manau, taip tikiu, kad tas filmas parodė – taip, žmonės nori žiūrėti lietuvišką kiną, jiems reikia, jie buvo patenkinti. Kai pasimatys, kad vis dėl to, kad buvo per 20 metų atsiradęs toksai šviesulys vieną kartą...atsiprašau (*kalba telefonu*) ... Ką aš baigiau? Ai...tai, kad ...aš manau, kad vėl bus duobė, nes niekas nepasikeitė realiai, mes pradėjom filmą statyt, aš prieš 5 metus pradėjau , mes jį nufilmavom prieš porą metų, po to išleidom praėjusiais metais ir tame laikotarpyje niekas nepasikeitė į gerą pusę...kad būtų skiriama daugiau pinigų, kad ten valdžia kažkaip tai žiūrėtų ir taip toliau. Kino centrą šiais metais įsteigs, tas gal kažką...bet nu ...išviso bus faina, kad bent bus institucija, atsakinga už kiną, bet gali būtų -5 metai atgal, jeigu ten pasodins kokį seniuką ir tada jau negali žinoti kas bus. Vėl tada viskas gali pasisukti atgal...bet ką aš norėjau pasakyti, kad nu iš kino ką aš žinau, kokie kinai ėjo į gamybą prieš „Blindą“, kurie ėjo po „Blindos“, su „Blinda“ ir eis dar į priekį, aš žinau, kad nėra tokių filmų...tiesiog jų nebus...mes turėsime truputį aukščiau negu tas kas buvo, nes juk automatiškai kyla vis tiek, jauni ten režisieriai pradeda kažką ten gi filmuoti ir taip toliau, bet tokių šviesuliukų, tokių perliukų nebus. Tai yra ...nu... ir pertą, aš manau, kad pamačius valstybės vyrams, taip toliau, atkreips dėmesį...toks žinai per kraują, per kančią, nes kitaip ne...jeigu dabar čia pradėtum kurti filmus kaip „Blinda“ po kelis į metus ir už dyką nu tai... Visų pirma tai yra

visiškai nerealu. Tai tada taip. Žmonės galėtų sakyti, kad atsigavo tas kinas ir taip toliau. Čia buvo laimės dalykas. Tai yra pirmą kartą režisuojantis žmogus filmą, pirmą kartą prodiusuojantis filmą, pirmą kartą vaidinantis filme... labai susiėjo daug žvaigždžių į vieną vietą, tam tikras žinojimas, labai didelis noras ir tai iššovė, bet tą tu gali padaryti...čia nežinau...ką gali žinoti...tai ne paskutinis filmas, mes darysime filmus, tiek aš, tiek režisierius, tiek aktoriai, bet toksai filmas turbūt vienintelis. O sekantis, tai reiškia, kad reikia dalyvauti toj vėl loterijoje Kultūros Ministerijos ir nu...tu tiesiog ten nenori. Yra toks atvirkštinis dabar ryšys, ta kino visuomenė, ta vyresnė... žmonės visi, kurie visą laiką buvo prie to lovio, mes kiek girdim, ir kiek matom, toks yra suskirstymas, jiems „Blinda“ tam tikra prasme tapo priešas numeris 1, nes mes parodėme, kad galima kitaip, kad ...Čia viskas vėl yra nugalima, jeigu būtų normaliai lėšų į kurias gali pretenduoti vieni, kiti, penkti ir laimi geriausias ir tada vyksta geresni projektai.

LJ.: *Kas, arba kokie faktoriai lemia, arba nelemia įvairiapusę filmo sėkmę?*

ŽN.: Taip...Daug metų kai dirbu, pavyzdžiui, su partneriais prie filmų platinimo, čia ta patirtis labai daug ką duoda, kad tu tikrini žmonių lūkesčius. Kino versle yra taip, kad pavyzdžiui, vat ten už kelių dienų skrisim į Kanus eilinį kartą ten įsigyti filmų ir tu filmus įsigysi, scenarijaus „stage“ vadinamam, tai yra „developmento“, vystymo stadijoje, žinodamas tikrai scenarijų, tikrai aktorius kelis, režisierių, biudžetą...Tu spėji, metus ,du į priekį, ar tas filmas bus pas tave žiūrimas... O šiaip tai aš norėjau padaryti filmą, kurį žiūrėtų žmonės. Tai yra tu automatiškai žiūri į tautą ko jinau nori, ko jei reikia, tu turi pajauti šitą dalyką. Tai visų pirma – idėja, apie ką filmas, koks jisai, tai... mūsų atveju buvo pasiimtas žinomas personažas, visiems žinomas personažas. Ir tas personažas, vėl gi, visam pasulyje žmonės mėgsta tokį nuotykinį kiną, ar tai būtų „Bobin Hudas“ ar tai būtų „Gladiatorius“, ar ten būtų fantastinis filmas ateityje, tai bet koku atveju nuotykiškai. Tai yra nuotykinis istorinis filmas, kuris labai plačiai žanro prasme pasiskirsto. Jame gali būti bet kas. Ten tiek „action‘as“, tiek meilė, tiek gražūs rūbai, drama pati gera ir taip toliau. Visi žanrai sueina į šitą nuotykinį istorinį žanrą. Tai, kaip sakau, šiuo atveju, „Tadas Blinda“ numeris 1, nes tai – žinomumas. Aišku, tu turi padaryt gerą scenarijų, surinkti gerą komandą, tu turi gerai išreklamuoti, tu turi padaryti viską gerai.

LJ.: *Gerei. Tai čia tie faktoriai, kurie lemia filmo sėkmę, o kas yra tie, kurie tam tikra prasme pakiša filmui koją?*

ŽN.: Pirmiausia tai yra... nu jau kalbant nuo tos minutės kai jau gauna pinigų žmonės. Tai aišku, jie gauna sunkiai vėl gi, tu negali filmuoti normaliai, bet nu neklabėkim apie tai tada. Pakiša visų pirmiausia turbūt –idėja, apie ką aš kuriu filmą, kam aš jį kuriu, kokią tikslą turiu. Ar jisai yra įdomus man tiktais, nes nors...tu ir labai „personal“ kažkokių tai ...nes kas yra gerai, kad iš tų tavo

„personal“ išgyvenimų ir kyla tie visi filmai, bet turi atitikti ir kitų žmonių lūkesčius. Tai visų pirma idėja. Tu pasiimi kažkokią pakankamai siaurą kryptį, tu nepasiimi filmo, pavyzdžiui, apie meilę, o pasiimi apie šuniukus, tu automatiškai turi mažesnę...na, ok apie žiurkiukus... automatiškai tu turi mažesnę auditoriją, nes tu turi tikrai siauram ratui žmonių. Toliau, mane domina šiaip kaip, kad prodiuserį, aš vis tiek toks kaip „creatyvinis“ prodiuseris, skaitau save, ne tas toksai finansinis... Tai mane domina teigiamos temos, teigiami žanrai, mane domina temos, susijusios su jaunimu. Jauni energingi dar nemirę žmonės, mirę tai yra – sėdi prie televizoriaus ir žiūri serialus apie nieką, o jauni tai jie nori išmąstyti kažką naujo, energingo, ten tipo inovatyvaus, taip toliau. Tai būtent tie filmai turi turėti energijos, nes tie kurie turi tikrai dramą ir liūdnas akis, tai jie automatiškai yra užprogramuoti nu ... kas nori sėdėti ir verkėti? Norisi geriau pasijuokti. Nu čia aš lyginu automatiškai, kad komedija visą laiką veiks daug geriau negu, kad drama. Drama filme yra būtina, nes ji yra scenarijaus konflikto priežastis ir taip toliau. Bet kokia ta drama turi būti? Vėl mano filme norisi „happy end“o“, arba jeigu ne „happy end“as“ tai jisai turi būti žiauriai, kažkokią tai stiprią reikšmę turėti, kažką tai pasakyti. Jeigu tu nepasakai, vėl ten, tikrai darau, kad ten verkiu, verkiu, verkiu ir viskas tuo pasibaigia, vėl yra sunku. Tai nu...Kas dar...

LJ.: *Manau, kad kai kurie žmonės pasakytų, kad tai pataikavimas žiūrovui, o kinas yra tautos identiteto, formuotojas, kultūros, meninio lygio puoselėtojas ir manau, kad kai kurie pasakytų, kad toks žvejojimas, metant publikai labai skanų kąsni, yra netinkamas. Kaip Jūs atsakytumėt į tai?*

ŽN.: Grynai požiūrio reikalas. Nes vat tai ką tu dabar sakai yra grynai kaip į tai pažiūrėsi. Ar aš geras batsiuovys siūsiu gerus batus, žinodamas, kad nu blemba, padas turi būti geras ir šniūreliai turi būti tvirti, ir tipo tu tada mane pulsai ir sakysi, kad tu žinotai, kad aš noriu gero bato. Blogai. Tai požiūrio reikalas, jeigu tu esi lūkesčių žinotojas, jeigu tu esi geras psichologas, tu turėsi geriausius klientus, jeigu tu esi geriausias batsiuovys, tu turėsi geriausius ir gi nu batų pirkėjus. O iš kitos pusės, tu gali visą laiką „laiduoti“ tuos žmones. Sakyti, ne jie tai daro pataikaudami, kad kažką tai ir taip toliau...Aš manau, kad visą laiką bus žmonių, kurie ant tavęs pyks ir bus žmonių, kurie tave palaikys. Tai mes pamatėm, kad mes darydami tai su „Blinda“ nu...tam tikra prasme taip, pataikavom, bet mes sau nepryžgyniavome viduje sau, darėme tai ką norime, jokių būdų tenai nepardavėme sielų velniui ir taip toliau. Mes darėme nu tai, ką mes norėjome daryti. Ir mes pasiekėme savo tikslą, nu ir tada tie 5% žmonių prieš 25% mums yra faktas, kad jie jau yra mažiau įdomūs, negu, kad ta didžioji masė, kuri supranta, kad nu ...čia nieko...požiūrio reikalas. Jeigu darba dirbi gerai, tu gali pykti ant manęs kiek nori, bet aš sakysiu, kad tu esi „looser“is“ tada ne aš.

LJ.: *Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Vienokiu ir kitokiu atveju – kodėl?*

ŽN.: Ne, nesulaukia. Ta prasme, tu vis tiek nagrinėji tą statistiką...Aš kartais atrodau sau kartais kai kalbu, atrodau, kad arogantiškas, kitiems žmonėm, kai sakau...aš tiesiog sakau savo tiesą ir savo tokį žinojimą. Aš esu kino industrijos asociacijos vadovas dar, kuri renka skaičius kiekvieną pirmadienį, penktadienį apie Lietuvos rinką, automatiškai renkam ten Latvijos, Estijos ir vat žiūrim pasaulio skaičius ten ir vat taip toliau. Visose šalyse, kur yra nacionalinė industrija kino , nacionalinis kinas, ten faktiškai savas kinas užima pirmas topų vietas. Jeigu ne pirmas visų laikų filmas, tai tų metų topuose, top penketuke, top trejetuke, blogiausiu atveju top dešimtuke, jis tikrai bus. Tai įsivaizduokime, kad prieš „Tadą Blindą“ ir anksčiau prieš „Zero 2“, kiti filmai, kuriems išleista dešimtys milijonų valstybės pinigų, tai yra po 2 milijonus, kaip ir „Blindai“ kaip ir kitiems filmams, jie randasi 65 vietoj aukščiausiai, 100-ojoj, 300-ojoj vietoj ir taip toliau. Vadinasi jie niekam nebuvo įdomūs. Aš taip sakau grubiai, niekam, nes buvo tokie filmai, kurie išsišokdavo, bet surinkdavo vidutinį kiekį žmonių. Tai čia Puipa būtų lyderis, kuris ten vidutiniškai surinkdavo...Puipos filmas, šiandien dieną pasižiūrėjus, būtų kokioje nors 90 - oje vietoje. Tai yra labai labai labai toli, nuo to, ko nori žiūrovas. Žiūrovas nori lietuviško filmo, savo, kuris būtų 1 – oje, 3-oje , 5 –oje vietoje ir taip toliau. Per 20 metų galima pasakyti, kad buvo išleista labai daug pinigų į orą iššaut, nes yra tokių filmų...Puipa mes jau pastatėm kaip gerą pavyzdį, bet yra filmų, kurie nu, į orą išleistą 2 milijonai valstybinių pinigų, o surinkta 10000 Lt., arba išviso nebuvo parodytas kino teatre. Tai yra labai nemažai tokių pavyzdžių. Apie juos niekas nežino, bet ...Vat „Dengy na veter“, yra toks rusiškas posakis. Užsienis. Užsienyje, man atrodo, lietuviams labiau sekasi su dokumentika. Matelis, Stonys, kurie vat pelnė tikrai žinomus apdovanojimus. Pilno metro filmai, nežinau...Nėra. Čia gali kažkas pasigirti, buvau festivalyje tam, anam, man gėda būtų, kad mane...į šitą festivalį aš net nenoriu patekti...Ten Rusijoje laimėjo ten...buvusių SSSR šalių festivalyje ten tą ir tą. Aš tame festivalyje net nedalyvauju, nes man truputėlį gėda būtų. Tai jo, šitą neskaitau. O, kad... „Aš esi Tu“ filmas buvo Kanuose, jaunų režisierių ten programoje, prieš kažkur 7, 8 metus. Tai toks ir pasiekimas, kad tu jau esi tenai programoje. Aš sakyčiau, tai galima užskaityti, tai yra debiutas, žmogus jaunas, nesvarbu, kad jisai nieko nelaimėjo, bet jį atsirinko toks festivalis kaip Kanai ir tai jau yra svarbu. Bet šiaip tai iš tokių mūsų grandų ...Puipa, pavyzdžiui, toksai...Niekur tie filmai nebuvo rodyti ir niekam jie neaktualūs. Ir tas pasakymas mane siutina, kai ten sakoma, o j čia tai „Blinda“ komercinis filmas. Ką reiškia komercinis? Aš sakau žiūroviškas filmas, kur yra... Mes neskaičiuojam pinigų, mes skaičiuojam žiūrovus, kiek žmonių atėjo savo noru pasižiūrėti filmo. O mes tai darom festivalinį kiną ir vėl tai nėra tiesa. Aš dirbu toj rinkoj pakankamai ilgai, kad

žinočiau, kad ten Kinijos festivalio atranka yra visiškai skirtinga, kad Puerto Riko festivalio atranka, nes tai yra nu visiškai skirtingi žmonės, skirtingos tautos, skirtingi kriterijai atrankos kažkokie tai. Tai tada aš galiu užklausti tokį klausimą, tai tu darai Rusijos festivaliui filmą, Kanams, ar tipo Berlynui, ar Puerto Rikui sakau. Festivalinis kinas reikia suprasti, kad yra tokiems pirmokams, jauniems žmonėms prasimušti padaryta vieta...Arba tada jau ten važiuoja Kameronai, Spielbergai ir taip toliau. Bet kitu atveju festivalis tai yra ta vieta, kur filmai, kurie nedaromi plačiai auditorijai, jie eksperimentiniai, nes nu labai daug žmonių daro be pinigų filmus, juk pirmi filmai nebūtinai turi būti skirti iš karto užkovoti ten visas gerbėjų širdis ir taip toliau, bet tai yra platforma, kurioje jie nu gali būti pastebėti ir visą laiką ten daug žiūrovų. Į festivalį žmogus ateina, tiesiog į festivalį. Ateina va „Kino pavasaris“ , visi žino, kad į „Kino pavasarį“ ateis toks ir toks kiekis žmonių, nesvarbu kokius filmus parodys, nes tai yra kino festivalis, dvi savaitės kitokio filmo. Nueisi į vieną – išeisi spjaudydamasis, nueisi į kitą – sakysi žiauriai patiko. Rasi visokių tų filmų. Bet festivalis yra, jeigu tu esi debutantas, tada tu sau gali sakyti, kad aš eksperimentuoju ir noriu save atrasti ir taip toliau. Bet jeigu tu esi profas, kuris ten jau maliesi kino rinkoj jau daug metų ir nori pasiimti tuos pinigus, turi įrodyti tada, kad tu esi stipresnis už kitus, tokius pačius irgi.

LJ.: *Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?*

ŽN.: Nu tie jauni, visą laiką buvo jauni. Dabar galvoju, gal 20 metų atgal galim pažiūrėti ką jauni darė...O dabar vienas Australijoje sėdi, turbūt vynuogės renka. Čia grubiai taip. Aš manau, kad dauguma tų žmonių neturi darbo, arba dirba visai ne tai ką jie mokėsi. O kiti vat tos vidurinėsios kartos tokie vat kaip Ulvydas, vat...vat tos chebros, taigi jie nei vienas nėra padarę pilnametražio filmo. Jie dirba arba reklamose, arba tv serialuose, arba kitą darbą visai. Ir aš nematau kitos perspektyvos. Lygiai tas pats kaip sakiau mes 5 arba 10 metų atgal kur buvome, pavyzdžiui, valstybė skyrė ten 4 ar 5 milijonus litų prieš tiek metų, tą patį skiria ir šiais laikais. Tiesa...Mes esame ten pat. Niekur nepaėjome, nes nėra sudaryta platformos, pavyzdžiui, nu, kad būtų aiški kino politika, ką daro po mokyklos, arba kiną baigęs... suprantu, kad ten jau ...girdėjęs, dabar iš tų studentų prisiklausau, kad akademijoje bardakas, išviso kino techninės bazės nėra ten, dėstytojais pjauna grybą, arba išvisi yra „loozeriai“ kokie nors ir taip toliau. Tai va, neaišku kokia karta dar išeina iš ten. Klausimas. O kainuoja 10000 Lt. Metams. Tai turi visų pirma turi įdiegti tiems žmonėms profesionalumo įgūdžius, o po to jiems suteiki kažkokias tai...nu darbą. O darbo nėra, nes nu, darbas yra kinas, kino kurti nėra už ką. Tai toksai uždaras ratas, kur man atrodo viskas baigiasi pas juos tuo magistriniu, ar ten bakalauro darbu. Kažkas tai tokio. Atsiranda tokie vat ...Vėlyvis – net iš viso ne iš kino ir taip toliau, bet žmogus labai labai norėjo daryti kiną. Jame atsirado ir nu...Jis turėdamas labai daug valios kažkokios tai, ėmė ir padarė pilno metro filmą. Žinai, jeigu būtų

daugiau tokių žmonių, kurie nu... bet tu turi turėti nežmogiškai labai daug valios, labai daug įtakos, įtaigumo kažkokio tai, kad tokį dalyką padaryti. Nes tau galimybių neduoda aplinka. O dabar režisierius vaikšto ieškoti rėmimo. To neturėtų būti, režisierius turėtų sėdėti prie scenarijaus, dirbti su grupe ir filmuoti filmą. Nes jie neturi vaikščioti ir kaulyti, dažniausiai ant kelių pinigų. Tai pas mus tos sąlygos yra žiauriai sunkios.

LJ.: *Na ir pabaigai, Sakyt, kokios yra stipriosios ir silpnosios Lietuvos kino industrijos pusės.*

ŽN.: Visų pirma pasakysiu, kad nesu ant tiek gerai žinantis vidaus rinką, tai yra aš žinojau, kad ten tie kino...veikiantys jau seniai prodiuseriai arba režisieriai ir daro kažkokius filmus, bet apie jaunimą aš turiu per mažai informacijos ką jie daro. Nesusiduriu dabar su tuo pastaruoju metu, nes, nors mano pagrindinis darbas yra dirbti ten su įvairiais užsienio projektais, ar nu taikausi, bet būtent tą tokią atšaką sau, sakiau, kad noriu palaikyt lietuvišką kiną ir būtent su jaunais žmonėmis, eksperimentuodamas, nes nu...automatiškai... tai vadinasi turi viską daryti eksperimentuodamas, už mažus pinigus ir taip toliau. Tai aš dabar tam tikrą dalį savo pinigų, būtent investuoju į kelis projektus...kuriuos inicijuojau su jaunais žmonėmis, būriu grupe tam tikrų žmonių, kurie tikėtinais imsi ir padarys kažkada ilgo metro filmą. O ką jie daro žinai...Tai ką tu matai, tuos trumpo metro filmukus, tai pagrinde būna visi akademijos baigiamieji darbai. Po to jų nėra. Po to yra vienetai kažkokie. Aš žinau, kad ten vienas bičas 10 metų prasėdėjęs reklamoje, ėmė ir padarė vieną filmą. Kitas Anglijoje sėdėdamas ėmė ir padarė kitą trumpą filmą. Kita mergina irgi vat čia į Kanus važiuoja. Jos trumpo metro filmas atrinktas. Tokie sužybsi iš kažkur tais ...Tokios visiškai labai asmeninės iniciatyvos, ką jie daro žinai. Ta masė sakau išeina išeina iš bakalauro ar magistro ten tie darbeliai, o po to, o po to nieko. Buvo Puipa Puipa Puipa, atsirado Miškinis, toks jaunas režisierius, kuris tuo metu padarė filmą, po to atsirado Vildžiūnas, kuris padarė filmą ir atsirado Vėlyvis. Tai čia vat kokiam 7 metų tarpe 3 žmonės. Nežinau kiek režisūrą ten baigė. Tai sunku pasakyti. Dabar su kino centru gal kažkas tai... Vis tiek bus kažkokios taisyklės, bus tikėtinais kažkokie...dabar jau irgi yra du fondai, vienas yra prie Kultūros Ministerijos, kino taryba kur sprendavo kam skirti pinigus, tai tiems tipo patyrusiems, o kitas buvo Kultūros ir Sporto rėmimo fondas, kur ten jisai būtent duodavo debutantam, studentam duodavo po keliasdešimt tūkstančių litų. Tikėtinais norisi galvoti, kad tas išryškės, kad būtent, kad kino centras formuos kino politiką ir, kad tenai bus nu išskirta, pavyzdžiui, konkrečiai ten biudžeto eilutė, ten tipo jauniems režisieriams ir biudžeto eilutė tada – patyrusiems. Aišku, tai labai mažas katiliukas toksai. Reikės žaisti, eksperimentuoti, vertinti ir taip toliau. Bet nu ten bus aiškios kažkokios žaidimo taisyklės. Gal po truputėlį tam puodui didėjant, gerės ir čia situacija.

LJ.: *Na, ir visai visai pabaigai tada palinkėkit ko nors Lietuvos kino industrijai.*

ŽN.: Linkiu tau sveikatos...

Apklausa raštu. Į pateiktus klausimus atsakė bendrovės „Nordic Productions” prodiuserė Milda Leiputė (toliau pateikiami inicialai ML)

Atsakymai į pateiktus klausimus gauti 2012-05-10

Trumpas savęs apibūdinimas – veikla, patirtis – su kokiais kino projektais yra tekę dirbti?

ML.: Dirbau ir dirbu prie daugelio projektų vienu metu. Visų jų čia ir neišvardysi...Dirbau prie italų televizijos serialo „Ratilai vandenyje“. Šiuo metu vystomas projektas taip pat kartu su italais. Filmą turėtų režisuoti 1991 metais Oskaru už „Viduržemio jūrą“ apdovanotas Gabrielle'is Salvatorezas...

Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?

ML.: – turime ką turime. Nėra lengva, bet tie, kas kas nori dirbti– dirba, o tie kas dabar skundžiasi, tai skundėsi visais laikais. Manau, kad padėtis gerėja: atsirado Kino biuras, bus priimtas mokestiniu paskatų įstatymas, jau įkurtas Kino centras. Entuziastingų žmonių dėka reikalai juda į priekį.

Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.

ML.: – Sakytčiau, kad didžiausios problemos jau sprendžiasi.

Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas?

ML.: – Gaila, kad šalyje tiesiog nėra normalios kino studijos su normaliais paviljonais, baze ir pan. Manau, kad daugiau yra ne padarinių, o sentimentu LKS istorijai ir tai, kad jos šiandien nėra, o ne privatizacijai.

Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?

ML.: – teigiamai, nes jos dirba, sukuria vietas. Galu gale ‘daro’.

Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?

ML.: – stipriausia puse yra kino žmonės –entuziastai, kuriu būrys didėja ir tai duoda daug vilčių. Ateina nauja kino karta, kuri yra labai kūrybinga ir ryžtinga. Tai mane džiugina. Lyginant su kitomis šalimis ir jų turima kino industrijos infrastruktūra, jau turimomis mokesčių lengvatomis ir t.t. Lietuva neturi kažkokių ypatingų savybių ir niekuo per daug neišsiskiria, atvirkščiai: lokacijos labai ribotos, sunku gauti leidimus tiek iš privačių asmenų, tiek organizacijų. Iki šiol susiduriame su neracionaliais filmavimo įkainiais ir pan.

Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?

ML.: – Pirmiausia, filmo istorija – scenarijus ir labai talentingu kūrybinių žmonių – režisieriaus, aktorių, operatoriaus – darbas, t.y. tiesioginis talento panaudojimas.

Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Kodėl?

ML.: – Sulaukia tie, kurie nusipelno. Tiek užsienio, tiek Lietuvos kino auditorija, kuri domisi kinu ir yra išprususi, puikiai atsirenka ir įvertina, kas jai įdomu. Kol kas Lietuvos kine nebuvo paskutiniu laiku sukurta nieko išskirtinio ar genialaus, išskyrus vieną-kitą atvejį, kuris neliko nepastebėtas užsienyje.

Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?

ML.: – Mano manymu, jie daug dirba, labai stengiasi, yra kūrybingi ir pozityvus. Tačiau abejoju, ar jie gauna profesionalų ir tinkama parengimą studijų suole. Pas mus studentai į filmavimo aikštelę ateina, mano kolegės teigimu 'kaip iškritę iš Mėnulio' ir tai mane verčia rimtai suabejoti dėstomų disciplinų ar dėstytojų parinkimu.

14 Priedas

Interviu su rašytoju, scenaristu, režisieriumi, ilgamečiu UAB "Lietuvos kinas" direktoriaus pavaduotoju kino menui Sigitu Siudika (toliau pateikiami inicialai SS)

Interviu atliktas 2012 –05- 11

LJ.: *Trumpas savęs apibūdinimas – veikla, patirtis – su kokiais kino projektais yra tekę dirbti?*

SS.: Sigitas Siudika. Kine dirbau, kadangi, pradėjau dirbti redaktoriumi kino studijoj, tai buvo 1989 m., o gal net anksčiau, žodžiu į pabaigą šito socializmo. Tą situaciją kada visi ieškojo kelių, aš puikiai žinau. Ten buvo susirinkimai, visi dar bendrai, socializmo pagauti, jie šaukė, susirinkimas, lyg tai susirinkime turėtų būti esmė. Turėjo būti keli protingi žmonės, kurie būtų pasalę, va yra tokia teisinė sistema, vat taip mes galim...nes visi matė...nu kaip sakyti, socializmas buvo gražiai atskyres pinigus nuo meno. Pinigai tai yra, kur bilietus moka kur žmonės, nu tas vadinamas post – production'as, reiškia nu...visa distribucija, o kur gamyba tai ten, sakykim, kiti, bet tiktai vadinosi menas. Nu ten tipo pinigų nėra, visi vat taip vat daro ir ten...mažai kas žinojo kaip ten tie visi pinigai ateina, kaip kas, nes iš karto...nesakau, kad vagystės, bet nu tirpdavo tie pinigai, ta prasme, jie būdavo... ne ta apskaita, tai yra menui... Kaip kažkas sakė, Puipa sakydavo, sako aš kadre matau kiek tas kainavo...Buvo taip, bet visi mes galvojom, kad tai yra menas ir, kad tas nesvarbu kiek tas kainuoja ir mes tą darysim. Aš vat dariau su olandais filmą „Olandų gatvė“ ir ten jau mums užsieniečiai sakė, jūs, sako, verksit prisimindami socializmo finansavimo sąlygas. Visą tai jūs...na verksit ir prisiminsit. Taip ir įvyko. Dabar kiekvienas kovoja už save, kiekvienas, reiškia, jungiasi į kažkokias grupes, dažniausiai pagal kartas.

LJ.: *Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis šiandien, Jūsų nuomone susiduria žmonės, dirbantys Lietuvos kine.*

SS.: Arba biznierių, arba ne. Dabartiniam etape taip. Vėlyvis biznierių – jis padaro kiną. Kažkuris ten, sakykim...Antras dalykas – nėra stimulo, jeigu pinigus pasidaro kas nors, kam nors ką nors įrodinėti...kaip buvo socializme vis dėlto už kažkokią idėją. Vis dėlto tai buvo gera schema, buvo stimulus. Jeigu man, pavyzdžiui, nepatinka korupcija ir aš matau tuos na...Nu kaip Beržinis dabar, staiga iššoka tasai socializmo išauklėtas žmogus...Socializmas labai paveikęs žmones...Ir gerai, kad apmiršta, o sakysim, toksai Stonys, gerbiantis, tikrai sąžiningas žmogus ir t.t., užsakymas, jeigu gruzinai duoda pinigų, jis padaro filmą, dokumentinį, puikų filmą, labai tokį nu, fainą ir taip toliau...Bet tai nu...mes dabar pagalvokim, jisai padaro filmą apie Gruzijos kažkokį tai tikrai boksiningą, imtynininką buvusį, labai gražu, bet kodėl jisai tą daro? Ką jis tuo nori pasakyti? Ką

Lietuvoj nėra tokių, kad ir reiškia, Čepulis ten buvo boksininkas, ar dar kažkas tai...kaip jie ten mirė...Tą namą nugriovė kur Čepulis kažkam ten snukius daužė. Visa tai yra, bet kažkodėl tai visi galvoja, kad nėra tos Lietuvos...Yra geriausi režisieriai: Matelis, nu neskaitant, Puipa, ar dar kažkas tai...Puipa yra truputį toksai klanas...nu toks...

LJ.: *Tai Jūs įvardijate tokias problemas: pinigai ir filmų tematikos įvairovės nebuvimas, idėjos?*

SS.: Taip. Skurdumas idėjų, jokių ten nepripažįsta, jeigu kažkoks reiškia patriotinis...Viskas eina, grįžta atgal, reiškia, tuoj bus statomas filmas apie Herkų Mantą. Paminėsit mano žodžius. Tai yra remixai tokie...nu kaip sakyt, tai jau yra įtvirtinta, kažkam tai yra įdomu, vat dėl to, nes todėl, kad savos idėjos prastumti niekas jau nebesitiki. Filmas apie ką? Profesionalūs filmai, tai yra amerikoniški kur yra: botagas finansinis, kur „krov iz nosy“ padaro tą filmą, o čia...Gavau pinigų, paskambinau tam...man gerai, tau gerai ir viskas. Mes padarėm filmą. Kam jis reikalingas? Niekam.

LJ.: *Kaip Jūs vertinate jaunųjų Lietuvos kinematografų padėtį, kokias jie turi galimybes, ir kokios jų perspektyvos?*

SS.: Perspektyvos visu, kuriuos sutikau ir su kuriais šnekėjau, ir kurie prašė manęs scenarijaus, ir taip toliau, jų visas kelias eina kaip ir kiekvieno...nu gi seniau, mes skaitydavo apie tuos žmones ir nu kaip Fellinis, ar dar kažkas, nuo reklamos juk visi pradeda ir sėdi joje. Paskui išgarsėja. Ta prasme visi laiptai turi praeiti. Turi pasižymėti. Kaip va toks Matelis. Nori, Mateli, pinigų, imk turėk. Nes tu Matelis, tavo filmus eis žiūrėti ir bapkes mokės. O ten vat, koks nors Jankauskas kritikas, nori filmą padaryti...nu ne...

LJ.: *Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Kodėl?*

SS.: Susilaukia specifinės auditorijos. Tai yra savi žmonės, tik savi, tai yra kažkoks kompleksas, kad jis negali pasakyti plačiai, jis turi pasakyti savai chebrai, nes jį palaiko ir taip toliau. Čia vat kaip Vėlyvio filmai. Jis galvoja, kad tai ir yra, nu...dėl ko daromi filmai. Saviems. Nu bet tų savų vat jam... Vėlyvis paskui išsirutulioja, o pirmas „Mat tvoju“ yra tas nu pirmas tas trumpetražinis, jis yra nu toksai savai chebrai. P to ten visi tie filmai panašiai: visi ten keikiasi...Tai yra tuščias...Pas jį dar dar kažkiek ta atmosferinė tokia...Pas kitus tokia nu...Aktoriai pradeda vaidinti: biški bijo, biški nebijo...Iš tikrųjų tai savai chebrai daro. Kaip seniau dar buvo aukštesni reikalavimai, dabar tų reikalavimų jau nebėra. Kas stato reikalavimus? Niekas. Nėra tų reikalavimų. Kritikai...Nu pavyzdžiui, aš paskaitau rusų kritikus, kurie sako, „da nachui man tas tavo filmas“..., „Tu sužydėjęs durnius...“ Vienu žodžiu yra kritika, o čia pas mus jokios kritikos. Vat tokia atmosfera, nebėra kriterijų, nebėra ten to siekimo...Nėra tų profesinių aukštumų. Kaip buvo, kad

juokdavosi iš kai kurių filmų ir tas juokas būdavo toks labai drausminantis. Iš tikrųjų žmonės tokių nesąmonių nebedarydavo. Visi smerkdavo durnus dalykus, dabar... dabar žmogus neturi kažkokio tai profesinio pasirengimo...Nu ir tas lietuviškas kinas vilksis ten kažkur, kaip ir lenkiškas...Jūs reikia puoselėti...Aš bijau, kad to nebus, bet kažkokie amatininkai bus, reklamas darys, paskui kažkuris tai prisigers ir pagalvos: o, reikia kiną padaryti ir padarys. Ir viskas. Bus tokie spontaniški, nes nėra, nei sistemos, nei kriterijų pagal ką dirbti.

LJ.: *Kaip Jūs vertinate D. Ulvydo juostą „Tadas Blinda. Pradžią“?*

SS.: Nu puikus darbas...skaitau, kad čia yra vienas iš tų tokių, kaip sakyt, gražiausių šūdų, ar kaip ten...Bet tai yra nu, kaip sakyt, puiku. Tai yra atrakcionas. Ne nueikim į tą Meką, kad čia yra menas. Vat, kaip aš ranką laikau yra menas, bet kaip atrakcionas kur ten sukasi kažkas su daug technikos...tai yra atrakcionas. Pirmapradis dalykas. Čia yra cirkas, tai ko norėt iš cirko? Kuo geresnis klounas, tuo geriau. O ką, mes tikimės, kad kinas duos mums atradimus kažkokius tai? Jau naivu tikėtis, kad kinas gali duoti atradimus.

LJ.: *Bet kinas juk turi to siekti. Ir daug kas „Tadą Blindą“ linčiuoja dėl „skonio“ neturėjimo.*

SS.: Nu kaip...Čia yra kova dėl pinigų. Nieko daugiau, Kas už to stovi? Jūs blogai, o mes gerai. Ir viskas. Čia daugiau nieko nėra. Giliai mylintis žmogus, jis gi nekalba ant kiekvieno kampo, kad myli, jis myli ir tiek. Jaučia tai viduj. Jeigu žmogus myli kiną, jis apie tai neskelbia ant kiekvieno, kad tas blogas, o aš myliu kiną. Tokios išminties jau nebėra. Seniau, tai išmintis kažkokia tai buvo. Buvo labai tokių niekšingų žmonių. Bet buvo ir labai mylinčių.

LJ.: *Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas?*

SS.: Tik gerų, tik gerų. Kam į vienas rankas sutelkti visą tą mašiną? Antras dalykas, kas sėdėjo ten? Vienas žmogus ir gaudavo tuos visus pinigus, tai jam reikėjo atiduoti tą visą kino studiją... tai yra biznesas, tegul jis jį vysto, kad jis dedasi į kišenę, tai yra durnumas žmonių, tai ką? Jis neturi dėtis? Tai ką jis turi atiduoti kam? Centro komitetui? ...

LJ.: *Bet Lietuvos kino industrija būtų tuomet centralizuota, būtų traukos taškas užsienio investicijoms.*

SS.: Nebūtų... Studija buvo monopolinė struktūra. Išskaidžius, bet nėra tokios koncentracijos. Buvo sugriautas mitas, kad kinas Lietuvoje yra. Argi tai nėra gerai? Tai labai puiku. Žmogus turi pats tikėti savimi. Ateina Džeko Londono laikų vertybės. Argi tai blogai?

LJ.: *Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?*

SS.: Dabar žiūrovai kelia kitus reikalavimus kinui. Dabar daugiau kino, todėl visi ieško nišų. kažkas atras – taip visada būna. Lietuviški filmai pilni gaudulio, drąskimosi. Brangių jausmų. Autorinio požiūrio ir svetimų pinigų. Dėsniai visiems vienodi. Lietuviškas kinas savo pasėjo – jauni, supratę, kad kinas globalus menas, išvažiuoja ir niekada negrįžta, nes rinkta per maža įsileisti protingesnę ir turintį žinių. Noras dirbti – štai kas dabar dominuoja. Taip istorijoje jau yra buvę. Rezultato – jokio. Kine kažką įdomaus pasakė tik tie, kurie turėjo ką pasakyti, bet ne tie kurie tik mokėjo pasakyti. Vertybių nėra, todėl nėra ką pasakyti. Tai ką aš ar jis nori pasakyti – dažnai man ar jam nusispjauti. Todėl ratas žiūrovų irgi siaurėja. Reikia plėsti žiūrovų ratą. Visaip. Kūrybingai. Planingai, tada kažkas gausis. Tada gimsta jėga. Tai liečia ir nepriklausomas studijas: vieningesni – yra stipresni. Bet kol kas geriau nesivienyti.

LJ.: *Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.*

SS.: Kūrybinės industrijos – tai primesta EU. Tai nedideli pinigai, tai idėjų valdymas ir viso proceso valdymas. Štai kodėl nusašintas olandų kinas. Nėra asmenybių, kurios dikturotų vertybes. Ar yra autoritetų kine? O reikėtų. Tikrai žmonių, kuriuos galima būtų mylėti už jų darbus. Reikia asmenybių. Vadinasi reikia pinigų.

LJ.: *Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?*

SS.: Kaip ir kiekvieną gerą darbą – gerai. Nepriklausomos kino studijos tai ekonomika.

LJ.: *Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?*

SS.: Mes europiečiai ir tai mūsų vertybė. Silpnoji mūsų pusė tai, kad mes arti rytų kaimynų, kad mes neturim naftos, kad gauname dideles sąskaitas už šildymą, todėl negalim kinui skirti pinigų, o žiūrovas nueiti į kiną. O perspektyva yra ta, kad reikia vadybos, kad žmonės į kiną eitų.

Apklausa raštu. Į pateiktus klausimus atsakė režisierius Emilis Vėlyvis (toliau pateikiami inicialai EV)

Atsakymai į pateiktus klausimus gauti 2012 -05- 12

Trumpas savęs apibūdinimas – veikla, patirtis – su kokiais kino projektais yra tekę dirbti?

EV.: Teko dirbti prie daug projektų.- kino, televizijos, reklamos ir pan.

„Kino industrija“. Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?

EV.: Kino pramonė (gamyba) ir jos sklaida (marketingas)

Kino industrija Lietuvoje.

EV.: Ji praktiškai priklausoma nuo objektyvių ekonominių pokyčių ir politinių sprendimų. Per pastaruosius keletą metų, stipriai sunyko užsienio kino kompanijų dėmesys Lietuvai, kaip kino gamybos šaliai. To priežastys siejamos su nepalankiomis kino produkcijai, mūsų šalyje, mokestinėmis lengvatomis, kurios egzistuoja kitose (tame tarpe ir kaimyninėse) šalyse. Kas liečia nacionalinio kino industriją, ji vos embrioninėje stadijoje. Nepriklausomai nuo to, kad technologinis progresas sudaro sąlygas pigesnei kino gamybos alternatyvai, t.y. atsiranda vis daugiau priemonių ir būdų gaminti kino produkciją be labai didelių investicijų ir valstybės paramos, mūsų Lietuviškas kinas pasmerktas skęsti mūsų pačių rinkoje. Priežastys paprastos; kino kūrėjai ir gamintojai, itin dažnai apsiriboja kontekstinėmis istorijų temomis, tokiu būdu stipriai sumažindamos kooperacijos galimybę. Antra, Lietuviško kino sklaida yra labai priklausoma nuo investicijų bei bendros kino politikos, pastaroji Lietuvoje egzistuoja tik teoriškai, todėl pavieniai, kiek sėkmingesnis, kino marketingo atvejai įrodo, kad idėjų ir potencialo yra, tačiau iki aiškos ir kryptingos Lietuviško kino sklaidos dar labai toli.

Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?

EV.: Prastai.

Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.

EV.: Apibendrinau trečiame punkte.

Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas?

EV.: Sunku pasakyti, reikėtų klausti tų žmonių, kurie tiesiogiai dirbo su kino gamyba iki ir po LKS privatizavimo.

Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?

EV.: Teigiamai. Subyrėjus pačiai didžiausiai baltijos šalyse kino gamybos bazei LKS, natūralu, kad kūrėsi pavienės kino kompanijos, kurių bendras tikslas yra pritraukti kuo daugiau kino projektų ir uždirbti pinigų.

Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?

EV.: Kino gamybos bazė, t.y.- servisas.

Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?

EV.: Aktuali ideja, geras scenarijus, originalus įgyvendinimas, žinomi ir gerai parinkti aktoriai (castingas) ir be abejo marketingas ir pijaras.

Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Kodėl?

EV.: Nesulaukia, nes mūsų nacionalinio kino sklaida yra žemiau kritikos lygio.

Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?

EV.: Perspektyvos miglotos, o padėtis dar baisesnė ☺

Apklausa raštu. Į pateiktus klausimus atsakė Lietuvos Seimo narys, inicijuojantis mokestinės skatinimo sistemos įvedimą Lietuvoje – Petras Auštrevičius (toliau pateikiami inicialai PA)

Atsakymai į pateiktus klausimus gauti 2012 -05 -18

Kino industrijos samprata

LJ: *Kino industrija. Kaip galėtumėte apibrėžti šią sąvoką?*

PA: Aktorystės studijos, profesionalų ugdymas, kino gamyba ir jos infrastruktūra, paskatų sistema.

LJ: *Kino industrija Lietuvoje iki 1990 m. ir po jų.*

PA: Iki 1990 m. – matoma, žinoma ir daug pasiekusi kultūros sritis. Vėliau – sunkių pertvarkymų, finansinio trūkumo ir blogos organizacijos sritis.

Šiandieninės Lietuvos kino industrijos vertinimas

LJ: *Kaip vertinate šiandieninę Lietuvos kino industrijos padėtį?*

PA: Gerėjančią, daugiau žadančią ir įgaunančią naujas galimybes.

LJ: *Įvardykite didžiausias problemas, su kuriomis Jūsų nuomone, ji susiduria. Galimi jų sprendimo būdai.*

PA: Vis dar silpna filmų gamybos bazė, menka finansinių paskatų ir rėmimo sistema.

LJ: *Kokių padarinių: teigiamų ar neigiamų Lietuvos kino industrijai, Jūsų nuomone, turėjo ir tebeturi Lietuvos kino studijos privatizavimas?*

PA: Sunykusi gamybos bazė neturėjo alternatyvų.

LJ: *Kaip vertinate nepriklausomų kino studijų darbą?*

PA: Palankiai, manau jos daug žada ypač ateityje.

LJ: *Kaip manote, kokios yra stipriosios Lietuvos kino industrijos pusės šiandien, perspektyvos ateičiai?*

PA: Lankstumas, kūrybingumas ir didelis kultūrinis potencialas.

Lietuvos kino kūrėjų klausimas

LJ: *Kas, arba kokie faktoriai lemia įvairiapusę filmo sėkmę?*

PA: Kūrybinė idėja, aktorių parinkimas ir reklama.

LJ: *Kaip manote, ar mūsų šalies kinematografininkų darbai sulaukia tinkamo vietos ir užsienio auditorijos dėmesio? Kodėl?*

PA: Adekvataus, nes lietuvių žinomumas yra proporcingas įvairiuose žanruose. Tai lemia kūrybos biudžetai.

LJ: *Kokia dabartinė jaunųjų Lietuvos kinematografininkų padėtis, perspektyvos?*

PA: Linkiu jiems sėkmės, nes tikiu jų pranašumais.

